

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน
ความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

LEARNING MANAGEMENT BASED ON IDDHIPADA IV IN SOCIAL STUDIES,
RELIGION AND CULTURE STUDIES DEPARTMENT IN HIGH SCHOOLS
IN PHRAPARIYATTI SCHOOLS (GENERAL EDUCATION),
MUEANG DISTRICT, NONGKHAI PROVINCE

พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ (โคตรสุนทร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน
ความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ (โคตรสุนทร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

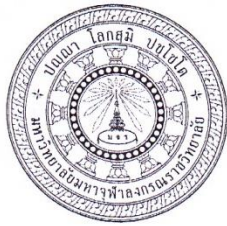
Learning Management based on Iddhipada IV in Social Studies,
Religion and Culture Studies Department in High Schools
in Phrapariyatti Schools (General Education),
Mueang District, Nongkhai Province

Phramaha Aekachai Wisutto (Kotsunton)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียน
สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์)

กรรมการ

(ดร.สมควร นามสีฐาน)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประยูร แสงใส)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.สมควร นามสีฐาน

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.ประยูร แสงใส

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาเอกชัย วิสุทโธ)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน
ความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
- ผู้วิจัย** : พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ (โคตรสุนทร)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร.สมควรนามสีฐาน, ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา),
ศศ.ม. (สังคมวิทยาการพัฒนา), ป.ร.ด. (พัฒนาสังคม)
 - : ผศ. ดร.ประยูร แสงใส, ป.ธ. ๔, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา),
M.A. (Education), P.G. Dip. (journalism), Ph.D. (Education)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ๑. เพื่อศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๒. เพื่อเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย การศึกษานี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๕๔ คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านความมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์ และด้านจิตอาสา

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยการทดสอบค่า F โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คุณลักษณะผู้เรียนด้านความรับผิดชอบด้วยหลักอิทธิบาท ๔ การจัดการเรียนรู้ ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่งความรู้สึก รับผิดชอบเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริตการที่บุคคลมีลักษณะความ รับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุขนอกจากนี้ความรับผิดชอบ อย่างเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศหากคนในชาติมีความรับผิดชอบ

- Thesis Title** : Learning Management based on Iddhipada IV in Social Studies, Religion and Culture Studies Department in High Schools in Phrapariyatti Schools (General Education), Mueang District, Nongkhai Province
- Researcher** : Phramaha Aekachai Wisutto (Kotsunton)
- Degree** : Master of Arts (Teaching Social Studies)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Dr.Somkhuan Namseethan, Pali VI, B.A (Social Studied Teacing), M.A. (Development Sociology), Ph.D. (Social Development)
 - : Asst. Prof. Dr.Prayoon Saengsai, Pali IV, B.A. (Social Studied), M.A. (Education), P.G. Dip. (journalism), Ph.D. (Education)
- Date of Graduation** : February 27, 2019

Abstract

The aims of this of this research were: 1) to study the learning management for developing the high school students' responsibility in Social Studies, Religion and Culture Studies Department in Phrapariyatti Schools (General Education), Mueang district, Nongkhai; 2) to compare the learning management for developing the high school students' responsibility in Social Studies, Religion and Culture Studies Department in Phrapariyatti Schools (General Education), Mueang district, Nongkhai. This study employed the quantitative research methodology with its 354 samples by the means of questionnaire distribution for collecting the data.

The research results were as follows:

The mean score of the learning management for developing the high school students' responsibility in Social Studies, Religion and Culture Studies Department in Phrapariyatti Schools (General Education), Mueang district, Nongkhai in overall was at a high level. The statistic scores of all three studied aspects were the same: discipline, honesty and volunteer spirit.

The comparative analysis of the learning management for developing the high school students' responsibility in Social Studies, Religion and Culture Studies Department in Phrapariyatti Schools (General Education), Mueang district, Nongkhai, based on their differences: levels of education showed difference of f-values in

overall with the statistical significance level of 0.05. This was consistent with the set hypothesis. By means of One-Way Analysis of Variance, classified by the samples' personal factors: school sizes, the values in overall were different with the statistical significance level of 0.05; this also accepted the set hypothesis.

The suggestions for the learning management to develop the students' responsibility in in Social Studies, Religion and Culture Studies Department in Phrapariyatti Schools (General Education), Mueang district, Nongkhai, the principles of IV Iddhipada (*iddhipada*, path of accomplishment) should be used to develop the student characteristics as the learning management for developing the student responsibility is a characteristic of good citizenship. One of the most important responsibilities is the character and attitude of the person, which is the driving force to follow the rules, respect the rights of others and perform their duties with honesty. The nature of responsibility will help people to live together in a peaceful society. In addition, responsibility is the important moral in national development if people in the country have it.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี เนื่องจากผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจาก พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ. ดร. ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ ดร.สมควร นามสีฐาน ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมด้วย ผศ.ดร.ประยูร แสงใส ที่เมตตาเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสมบูรณ์ผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้างในความเมตตา และขอขอบคุณ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี อาจารย์ ดร.สาคร มหาหิงค์ และ ผศ. ดร.รัชนี้ จรุงศิริวัฒน์ อาจารย์ประจำหลักสูตร ผศ.ดร.สมเดช นามเกตุ ผศ.ดร.อริย์ธัช เลิศรวมโชค และ ดร.คิด วรณดี ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

กราบขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาฯ มจร. หนองคาย ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโกเสยเขต ผู้อำนวยการโรงเรียนพระธาตุวิทยา ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโพธิสมภาร ผู้อำนวยการโรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบ้านบอนวิทยา คณะครูอาจารย์ และกรรมการสถานศึกษาทุกภาคส่วนที่ให้ความสะดวก ที่ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอขอบคุณโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสว่างสามัคคี จังหวัดอุดรธานี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทดลองเครื่องมือการวิจัย (Try Out) ในการทำงานวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ตลอดจนเพื่อน นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รุ่นที่ ๑ ทุกรูป/คน ที่ช่วยแนะนำมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของพระเดชพระคุณ พระราชรัตนาลงกรณ์, รศ. ดร. เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย พระศรีญาณวงศ์, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย/รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย พระศรีวิชิตโมลี รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย พระมหายศสรลล สิริคุตโต, ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร วิทยาเขตหนองคาย เจ้าอาวาสวัดจำปาทอง อาจารย์ธนูฤทธิ์ ดวงดี นักวิจัยอิสระครูบาอาจารย์ทุก ๆ รูปทุก ๆ ท่าน บิดามารดา ญาติพี่น้องและญาติธรรมผู้เป็นกำลังใจให้แก่ผู้ทำวิทยานิพนธ์เสมอมาตลอดทั้งให้ความเมตตาอนุเคราะห์อุปถัมภ์ด้วยดีตลอดมา คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณมารดา บิดา บูรพาจารย์ทุกรูปทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้วยความรักและเมตตาตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ทั้งคอยให้กำลังใจและถามไถ่ความเป็นไปของการทำวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอยู่เสมอ จนกระทั่งงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ (โคตรสุนทร)

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๓
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดการจัดการเรียนรู้	๖
๒.๒ แนวคิดการพัฒนาในศตวรรษที่ ๒๑	๑๕
๒.๓ แนวคิดด้านการพัฒนาผู้เรียน	๒๒
๒.๔ แนวคิดความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔	๓๑
๒.๕ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๓๕
๒.๖ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๖๑
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๑
๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๖
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๗
๓.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๘
๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๓
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๐
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๐

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย	๗๑
๔.๓ ข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้	๘๑
๔.๔ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย	
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๓
๕.๒ อภิปรายผล	๘๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๙
บรรณานุกรม	๙๐
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ๑๑๖	
ภาคผนวก ข รายชื่อและหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	
ภาคผนวก ค ตารางค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน	
ภาคผนวก ง คาคความเชื่อมั่นจากการทดลองเครื่องมือ (Try Out)	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	จำนวนร้อยละข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๑
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลัก อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระ สังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย โดยภาพรวม	๑ ๑ ๒
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตาม หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียน สาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย ด้านความมีวินัย	๑ ๑ ๒
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตาม หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียน สาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย ด้านความซื่อสัตย์	๑ ๑ ๓
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตาม หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียน สาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย ด้านจิตอาสา	๑ ๑ ๔
ตารางที่ ๔.๖	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนา วัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น	๑ ๑ ๕
ตารางที่ ๔.๗	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนา วัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน	๑ ๑ ๖

มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน ด้านจิตอาสา

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๓๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติ เช่นที.สี.(ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก (ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

คนไทยมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมีสุขภาวะดีขึ้นมีความรับผิดชอบและสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้นสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสนับสนุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาบทบาทของสถาบันหลักทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน^๑ การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การศึกษารอบรับการสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^๒ การจัดการศึกษาให้ยึดหลักคือเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สำหรับการจ้ดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักคือมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษามีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาและพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆมาใช้ในการจัดการศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัวชุมชนองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น^๓ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพการจัด

^๑สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรื, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรื, ๒๕๕๕), หน้า ๙-๑๑.

^๒สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน), **ราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^๓เรื่องเดียวกันหน้า ๖-๗.

กระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้คือจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องความสนใจ

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความของแต่ละระดับการศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา^๕ การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ สาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ในการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายซึ่งกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มมาตรฐาน ส.๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมี ศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมาตรฐาน ส.๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือจาก มาตรฐานทั้งสองประการของสาระที่ ๑ ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการ เรียนการสอนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท ๔ เพื่อให้ผู้เรียน เกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้กับสิ่งที่ได้เรียนให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งนั้นมีความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ในสิ่งนั้นและมีเหตุและผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆซึ่งตามหลักอริยบท ๔ ให้ผู้เรียน เกิดความรับผิดชอบในด้านความมีวินัยต่อการเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นและมีจิตอาสา ต่อกิจกรรมส่วนตัวอันจะทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายผู้วิจัยจึงตั้งคำถามวิจัยว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริย บท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย ว่ามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร และมีแนวทางการพัฒนาการส่งเสริม ความรับผิดชอบให้กับนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใด และการปลูกฝังความรับผิดชอบแก่ นักเรียนสามารถส่งผลให้นักเรียนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลการศึกษานี้เป็น ข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาความรับผิดชอบผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

^๕สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕, หน้า ๑๒-๑๔.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีขอบเขต ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาต้นและตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๑,๑๗๗ รูป

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาต้นและตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายจำนวน ๓๕๔รูป

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีเนื้อหาด้านการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ มีจิตอาสา

๓.๓.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่

ระดับชั้นนักเรียน ประกอบด้วย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ขนาดของโรงเรียน ประกอบด้วย ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก
ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านความรับผิดชอบ ด้าน
ความซื่อสัตย์ และด้านจิตอาสา

๓.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการวิจัยระหว่างเดือน ตุลาคม ๒๕๖๑- เดือน มกราคม ๒๕๖๒

๑.๔ คำถามการวิจัย

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ด้านความรับผิดชอบ ใน
การเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร

แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความ
รับผิดชอบต่อของนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความ
รับผิดชอบต่อ สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ระดับชั้นต่างกันมีระดับความคิดเห็นของ
นักเรียนแตกต่างกัน

๑.๕.๒ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความ
รับผิดชอบต่อสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็น
ของนักเรียนแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ หมายถึง การดำเนินการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ

๑.๖.๒ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง วิธีการ เทคนิค กระบวนการที่ดำเนินการให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามขั้นตอน วิธีการ เทคนิควิธี กระบวนการในการเรียนรู้ของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และมีความรับผิดชอบ หลักธรรมสู่ความสำเร็จคือ ฉันทะ ความพอใจใฝ่รู้ วิริยะ ความหมั่นเพียรในการศึกษาหาความรู้ จิตตะ ความเป็นผู้มีจิตจดจ่อต่อสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ และ วิมังสา ความเป็นผู้ไตร่ตรองต่อการเรียนรู้อยู่เสมอ

๑.๖.๓ ความมีวินัย หมายถึง คุณลักษณะการจัดการเรียนรู้ในสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่นำหลักด้วยความมีวินัยประยุกต์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ ทั้งด้านหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๑.๖.๔ ความซื่อสัตย์ หมายถึง ลักษณะของผู้เรียนในความประพฤติในการเรียน การทำงาน การทำกิจกรรม ด้วยความซื่อตรง ทำตามสัจจะที่พูดที่ให้สัญญาไว้ ตั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคม

๑.๖.๕ ความมีจิตอาสา หมายถึง ลักษณะของผู้เรียนในความประพฤติในการเรียน การทำงาน การทำกิจกรรม ด้วยความเสียสละ ความช่วยเหลือ ความร่วมมือ เพื่อให้การเรียน การทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมต่อชุมชนและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ

๑.๗.๒ ได้ทราบผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างระดับชั้นนักเรียน และขนาดของโรงเรียน กับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ

๑.๗.๓ ได้แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ

๑.๗.๓ สถานศึกษานำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนความรับผิดชอบ เป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่น ๆ ต่อไป

บทที่ ๒

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าหนังสือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผู้วิจัยจะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบการทำวิจัยเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นที่ยังตรงตามหลักระเบียบวิธีวิจัย ดังมีประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ

๒.๒ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

๒.๓ แนวคิดด้านการพัฒนาผู้เรียน

๒.๔ แนวคิดความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔

๒.๕ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๒.๖ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ

๒.๑.๑ ความหมายของความรับผิดชอบ

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ความรับผิดชอบคือการยอมรับ รู้แล้วกระทำตอบสนองด้วยความสมัครใจต่อสิ่งที่ต้องกระทำในฐานะที่เป็นหน้าที่ของตนไม่ใช่เพียงแค่วางใจหรือรับอยู่ในใจ^๑

พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)กล่าวถึงความรับผิดชอบว่าเกิดจากความสำนึกมีความตระหนักรู้ในหน้าที่และคิดจะทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ด้วยความเต็มใจความรับผิดชอบ

^๑พุทธทาสภิกขุ, การเสริมสร้างจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๓๗๖.

หมายถึงการแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนทั้งในส่วนของที่ศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา^๒

ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายความรับผิดชอบว่าหมายถึงยอมรับขนทางที่ดีและไม่ดีในกิจการที่ตนได้ทำลงไปหรืออยู่ในความดูแลของตน^๓

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึงความสนใจความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามละเอียดรอบคอบเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสียทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น^๔

สาระการเรียนรู้แกนกลางได้ใช้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑^๕

หน่วยศึกษานิเทศก์ ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง การมีความมุ่งหมายตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานให้บรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมายยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นซึ่งจำแนกความรับผิดชอบไปเป็น ๔ ด้านคือความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนความรับผิดชอบสถานศึกษาความรับผิดชอบต่อครอบครัวและความรับผิดชอบต่อสังคม^๖

ก่อ สวัสดิ์พานิช กล่าวว่าความรับผิดชอบ หมายถึง การควบคุมตนเองให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ผลสมบูรณ์ ทั้งนี้รวมถึงการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้ถูกต้องตามเกณฑ์ด้วย คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือของคน คุณสมบัติด้านความรับผิดชอบจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของมนุษย์^๗

^๒พระเมธีธรรมมาภรณ์, (ประยูรธมมจิตโต), **พุทธศาสนากับปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด ๒๕๓๓), หน้า ๕๙-๖๗.

^๓ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทานามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๙๔๔.

^๔กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการควบคุมตนเองได้และความรับผิดชอบ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,๒๕๕๒), หน้า ๘.

^๕สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, **มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๘๘.

^๖กรมสามัญศึกษาหน่วยศึกษานิเทศก์, **ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่องความรับผิดชอบ**, (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์ ๒๕๒๖), หน้า ๖๒.

^๗ก่อ สวัสดิ์พานิช, **วัยรุ่นและการปรับปรุงบุคลิกภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๕๔.

จำเนียร ชวงโชติ และคนอื่น ๆ อธิบายความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ลักษณะนิสัยทัศนคติของคุณ ซึ่ง เป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต^๘

ภิญโญ สาธร อธิบายว่าความรับผิดชอบ หมายถึง อำนาจชนิดหนึ่งในจิตใจของคน ซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ บุคคลบางคนเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะกระทำการใดตรงกันข้ามกับทำนองคลองธรรมหรือหลักปฏิบัติขององค์กรของตนหรือมีโอกาสโกงอย่างโกงแต่ไม่โกงบุคคลนั้นคือคนที่เรียกได้ว่ามีความรู้สึกรับผิดชอบ^๙

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่าความรับผิดชอบ คือ ความตั้งใจเอาใจใส่ในการเรียนและการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะพยายามด้วยความเอาใจใส่เพื่อให้งานนั้นสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหมายเอาไว้และทำให้เสร็จทันเวลา ตามที่นัดหมายเอาไว้พร้อมทั้งยอมรับในผลงานของตนเองครั้งที่ดีและไม่ดีและนำมาแก้ไขเพื่อให้งานนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และการเรียนรู้ เกิดจิตสาธารณะหรือจิตอาสา เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร และวรัญ ชาติธรรมรักษ์ อธิบายความหมายของความรับผิดชอบ^{๑๐} หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตนตามภาวะที่เป็นอยู่และตรงเวลาด้วยความสุจริตลักษณะของคุณคนหนึ่งที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่จดจ่อตั้งใจมุ่งมั่นต่อหน้าที่การงานการศึกษาเล่าเรียนและการเป็นอยู่ของตนเองและผู้อยู่ในความดูแลตลอดจนสังคมอย่างเต็มความสามารถด้วยความผูกพันเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายในเวลาที่กำหนดยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นรวมทั้งปรับปรุงการปฏิบัติให้ดีขึ้นด้วย

อรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์ ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่าการตั้งใจที่จะทำงานหรือติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดียอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสียโดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย^{๑๑}

จันทรา พวงยอด ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่าพฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติตนตามระเบียบแบบแผนของโรงเรียน^{๑๒}

^๘จำเนียร ชวงโชติ และคณะ, **ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๕.

^๙ภิญโญ สาธร, **การบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๑.

^{๑๐}เพิ่มศักดิ์วรรณยางกูรและวรัญชาติธรรมรักษ์, **กิจกรรม ๑-๒=Activities ๑-๒**, (กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๐).

^{๑๑}อรวรรณพาณิชปฐมพงศ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^{๑๒}จันทราพวงยอด, “การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

กรมวิชาการ ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่าความสนใจตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามละเอียดรอบคอบเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสียทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น^{๑๓}

โสภณพรณ อัครราศีวะโรจน์ ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่ารู้จักหน้าที่และปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นยอมรับในการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสียไม่ปิดความผิดให้ผู้อื่นคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดจากการกระทำหรือคำพูดของตนและพร้อมที่จะปรับปรุงการกระทำให้ดีขึ้น^{๑๔}

นัยนา จันทมิตร ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่าความสนใจความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายรักษาสีทิวและหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูกไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่นและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลยิ่งขึ้นโดยไม่ทอดทิ้งแม้จะมีอุปสรรคนานาประการก็ตามอีกทั้งยังมีความกระตือรือร้นมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จอย่างดีตามความสามารถของบุคคลนั้นเมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานต่างๆจะแสดงพฤติกรรมให้สังเกตได้เช่นความสนใจความตั้งใจเอาใจใส่และขยันหมั่นเพียรที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จไม่เลือกงานติดตามงานได้ยอมรับผลจากงานที่ตนกระทำ โดยมีความพร้อมในการปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้นเสมอ^{๑๕}

วิภา ทาโบราณ ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อเพื่อนในการวิจัยครั้งนี้เน้นความรับผิดชอบ ๒ ด้านคือ^{๑๖}

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเองหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในการตรงต่อเวลาการรู้จักหน้าที่ของตนการควบคุมความประพฤติตนการปรับปรุงตนเองและการรู้จักรักษานามียของตนสามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อเพื่อน

๒. ความรับผิดชอบต่อเพื่อนหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนการยกย่องชมเชยเมื่อเพื่อนประพฤติตนเหมาะสมและตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิด

^{๑๓} กรมวิชาการ, **วิธีการประเมินผลการเรียนรู้**(กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ,๒๕๔๔).

^{๑๔}โสภณพรณอัครราศีวะโรจน์, “ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรณ์ อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น,๒๕๔๕), หน้า ๕๘.

^{๑๕}นัยนาจันทมิตร, “ผลของการสอนแบบกิจกรรมโครงการในวิชาภาษาไทยที่มีผลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนมะขามสรรเสริญ จังหวัดจันทบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,๒๕๔๗), หน้า ๓๔.

^{๑๖}วิภา ทาโบราณ, “ผลของการได้รับแรงเสริมตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขผลการกระทำเพื่อปรับพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์)”, **ปริญญาบัตรการศึกษามหาบัณฑิตสาขาจิตวิทยาการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น,๒๕๔๒).

การร่วมมือทำกิจกรรมกับเพื่อนและการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อเพื่อน

อ้อยทิพย์ ทองดี ให้ความหมายของความรับผิดชอบหมายถึงลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่จดจ่อตั้งใจมุ่งมั่นต่อหน้าที่การงานการศึกษาเล่าเรียนและการเป็นอยู่ของตนเองและผู้อยู่ในความดูแลตลอดจนสังคมอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายในเวลาที่กำหนดยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นรวมทั้งปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น^{๑๗}

สรุปจากความหมายความรับผิดชอบของนักการศึกษาหมายถึงบุคคลที่เอาใจใส่ปฏิบัติงานหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความซื่อสัตย์เพียรพยายามละเอียดรอบคอบเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายรวมทั้งยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสียพยายามปรับปรุงพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่การงานให้ดียิ่งขึ้นซึ่งสามารถวัดได้จากวัดความรับผิดชอบทางการเรียน

กรมการศาสนา กล่าวว่าประเทศจะรุ่งเรืองได้ทุกๆด้านอยู่ที่ตัวบุคคลถ้าบุคคลมีความรู้ความสามารถและคุณธรรมสูงแล้วประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วแต่ปัจจุบันมักได้ยินเสมอว่าศีลธรรมหรือคุณธรรมเสื่อมความจริงคุณธรรมเป็นนามธรรม มีสภาพเป็นปกติไม่ดีขึ้นหรือเลวลงแต่บุคคลเห็นว่าเลวลงนั้นอยู่ที่คนส่วนหนึ่งไม่สนใจประพฤติตนให้มีคุณธรรมตามหลักของศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามจึงต้องเร่งปลูกฝังความดีและความดีประการหนึ่งก็คือให้รู้จักการมีความรับผิดชอบ^{๑๘}

กรมวิชาการ ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังนี้^{๑๙}

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเองหมายถึงการจัดปัญหาที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์เช่นป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายจากโรคภัยไข้เจ็บให้แข็งแรงรู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพทันกำหนดตรงเวลา

๒. ความรับผิดชอบต่อสังคมหมายถึงการรู้จักฐานะความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคมได้แก่ความรับผิดชอบต่อครอบครัวโรงเรียนชุมชนประเทศชาติและบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

คณะอนุกรรมการการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม ของกลุ่มนักบริหารกลุ่มสื่อมวลชนกลุ่มสมาคมมูลนิธิและกลุ่มพัฒนากำลังคนโดยกลุ่มสื่อมวลชนได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น ๓ ประเภทคือ^{๒๐}

^{๑๗} อ้อยทิพย์ทองดี, แนวการจัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง, (เชียงใหม่: โรงเรียนพร้าววิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๘} กรมการศาสนา, หลักการวิธีการวัดจริยศึกษาและหัวข้อจริยธรรมสำหรับใช้ในการอบรมสั่งสอนนักเรียน (ฉบับทดลอง), (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๑).

^{๑๙} กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๔)

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเองคือการรู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ให้ลุ่งอย่างดีที่สุดโดยทำงานในหน้าที่ของตนให้ลุ่งไปอย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลาที่กำหนดฝึกตนให้เป็นคนตรงต่อเวลาอยู่เนืองนิตย์

๒. ความรับผิดชอบต่อครอบครัวหมายถึงการรู้จักฐานะและหน้าที่ที่มีต่อครอบครัวปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมแก่ฐานะและหน้าที่ของตนในครอบครัวและร่วมกิจกรรมของครอบครัว

๓. ความรับผิดชอบต่อสังคมหมายถึงการรู้จักฐานะและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคมและปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมโดยให้ตระหนักและยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดประโยชน์ส่วนรวมและไม่ละเลยที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตนและกระทำในสิ่งที่จะรักษาหรือยังให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

สรุปจากประเภทของความรับผิดชอบของนักศึกษาได้ ๒ ประเภทคือ

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเองหมายถึงการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองรู้จักแก้ปัญหาทุกชนิดที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์เช่นการรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายโรคภัยไข้เจ็บรักษาร่างกายให้แข็งแรงและปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเองให้ลุ่งไปอย่างมีประสิทธิภาพทันและตรงเวลา

๒. ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวมหมายถึง รู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคมซึ่งได้แก่ความรับผิดชอบต่อครอบครัวโรงเรียนชุมชนประเทศชาติและบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

๒.๑.๒ ความสำคัญของความรับผิดชอบ

สถานการณ์ปัญหาเด็กในสังคมไทยนับวันจะรุนแรงมากขึ้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่แข่งขันกันอย่างเสรีต่อสู้กันทางการตลาดกระตุ้นและเร่งเร้าให้ผู้คนนิยมการบริโภคผ่านสื่อเทคโนโลยีต่างๆรวมทั้งวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้โครงสร้างของสังคมไทยอ่อนแอ ต้นทุนทางสังคมศาสนาภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์แสดงให้เห็นความเป็นตัวตนของไทยถูกละเลยและถูกปฏิเสธจากเด็กและเยาวชนเด็ก และเยาวชนส่วนหนึ่งจึงได้รับการหล่อหลอมจากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมายและศีลธรรมอันดีงามมีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ขาดคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องความรับผิดชอบต่อชาติระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร และความซื่อสัตย์ พ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานสถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปตามโลกาภิวัตน์ ทำให้ความสัมพันธ์ของครอบครัวลดน้อยลงขาดการเอาใจใส่และละเลยในการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรม

^{๒๐} คณะอนุกรรมการการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม, คู่มือปลูกฝังค่านิยมกลุ่มนักบริหารกลุ่มสมาคมมูลนิธิกลุ่มสื่อมวลชนกลุ่มพัฒนากำลังคน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๖)

ชนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามของสังคมไทยให้กับเยาวชนเหล่านี้ เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก

การศึกษามีหน้าที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนคนในชาติปลูกฝังและสร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับเยาวชนด้วยกระบวนการทางการศึกษาเพื่อลดปัญหาและเพิ่มความสุขให้เกิดขึ้นในสังคมการศึกษามีบทบาทในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอยู่ ๖ บทบาทคือ

๑. การบังคับควบคุม (Custodial Function) เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่อยู่ในกรอบกฎเกณฑ์ของสังคม โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปตามความแตกต่างของวัย

๒. การสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติ (Creating a national identity Function) การศึกษาต้องพัฒนาให้เยาวชนเกิดความรู้สึกและประสบการณ์ร่วมเพื่อทำให้เกิดความผูกพันความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

๓. การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต (The shilling Function) ให้มีความสำคัญกับทักษะการดำรงชีวิตการพัฒนาทักษะการทำงานเพื่อการทำงานตามความต้องการของภาคเศรษฐกิจ

๔. การสร้างและคัดสรรคุณภาพของคน (The credentialing Function) เพื่อตอบสนองต่อการเข้าสู่ตำแหน่งและสถานภาพทางสังคม

๕. การคัดสรรความรู้จัดระบบองค์ความรู้ (Knowledge Function) คือการพิจารณาคัดสรรความรู้ของสังคมมาสร้างเป็นหลักสูตร

๖. การถ่ายทอดความรู้ของสังคม (The selecting organizing and transmitting of public)

ดังนั้น การศึกษามีพลังในตัวเองที่จะสร้างสรรค์และกำหนดบทบาทการพัฒนาเด็กและเยาวชนด้วยกระบวนการการบังคับควบคุมการสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตการสร้างและคัดสรรคุณภาพของคนการจัดองค์ความรู้และการถ่ายทอดทางสังคมเพื่อเด็กและเยาวชนในชาติให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามต้องการได้

ในการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กนั้นต้องมุ่งให้เด็กสามารถควบคุมตนเองและรู้จักปกครองตนเองได้โรงเรียนมีกระบวนการในการสอนทักษะทางสังคมและพฤติกรรมให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบต้องปลูกฝังแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้นักเรียนให้นักเรียนมีการปรับตัวที่ดีและต้องดูแลป้องกันควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กนักเรียนด้วยกฎข้อบังคับระเบียบต่างๆเพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของนักเรียน ให้ควบคุมตนเองและปฏิบัติตามกฎระเบียบกติกาของสังคมได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะช่วยให้ลดปัญหาในด้านความประพฤติของเด็กนักเรียนได้

ความรับผิดชอบต่อเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่งความรู้สึกรับผิดชอบต่อเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริตการที่บุคคลมีลักษณะความ

รับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปได้ด้วยความราบรื่นสงบสุขนอกจากนี้ความรับผิดชอบ
 อย่างเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศหากคนในชาติมีความรับผิดชอบจะเกิดผลดังนี้^{๒๑}

๑. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายได้ทันเวลา
๒. คนมีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็น
 ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
๓. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎหมาย
 คุณธรรมจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่มี การบังคับจากผู้อื่น
๔. คนที่มีความรับผิดชอบจะไม่นำความเสื่อมเสียและสร้างความเสียหายแก่ตนเอง
 และสังคม
๕. คนที่มีความรับผิดชอบจะทำให้เกิดความก้าวหน้าสงบสุขต่อตนเองและสังคม
๖. คนที่ขาดความรอบคอบย่อมจะไม่ได้ รับความไว้วางใจในการทำงานสำคัญใดๆ
 และมักจะได้รับคำตำหนิในการทำงาน
๗. คนที่ขาดความรับผิดชอบจะเป็นคนเฉยชาไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคใดๆได้ต้องพึ่ง
 ผู้อื่นอยู่เสมอกลายเป็นคนไม่มีความสามารถและไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
๘. คนที่ขาดความรับผิดชอบมักจะทำงานใดๆไม่บรรลุจุดหมายไม่ทันเวลา
๙. คนที่ขาดความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในสังคมทำให้สังคมวุ่นวาย
 ไม่เรียบร้อยไม่มีระเบียบ

สรุปได้ว่าความรับผิดชอบมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมดังนี้

๑. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ที่ดี
๒. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ที่ดี (Based Competency)
๓. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน
๔. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความวางแผนที่ดี
๕. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่ตรงต่อเวลา
๖. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ที่ดี
๗. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ที่ดี
๘. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ที่ดี

^{๒๑} คณะอนุกรรมการการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม, คู่มือปลูกฝังค่านิยมกลุ่มนักบริหารกลุ่มสมาคมมูลนิธิกลุ่ม
 สื่อมวลชนกลุ่มพัฒนากำลังคน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๖)

๙. คนที่มีความรับผิดชอบมีความเชื่อมั่นในตนเอง
๑๐. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนมองโลกในแง่ดีเสมอ
๑๑. คนที่มีความรับผิดชอบจะเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
๑๒. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนน่าเชื่อถือและมีคุณค่าในสังคม
๑๓. คนที่มีความรับผิดชอบจะได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น
๑๔. คนที่มีความรับผิดชอบสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
๑๕. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่ระเบียบวินัยต่อตนเองและสังคม
๑๖. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนซื่อสัตย์ซื่อตรงต่อตนเองและสังคม
๑๗. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความยุติธรรม
๑๘. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มีความเป็นประชาธิปไตย
๑๙. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่มนุษยสัมพันธ์ดีกับทุกคน
๒๐. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่ใช้ชีวิตที่สงบสุข
๒๑. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นคนที่พบความสำเร็จในชีวิต

จะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบมีความสำคัญมากเพราะจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และสังคมโลกเกิดความสันติสุขอย่างถาวร ดังนั้น โรงเรียนครูและบุคลากรต่างๆซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษาจึงต้องแสดงบทบาทและความรับผิดชอบในการสร้างเด็กเยาวชนและคนในชาติให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวมอย่างจริงจัง

บทบาทและหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อสังคมและประเทศชาติสมาชิกทุกคนในสังคมย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของตนซึ่งบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป แต่ในหลักใหญ่และรายละเอียดจะเหมือนกันถ้าสมาชิกทุกคนในสังคมได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องก็จะได้ชื่อว่าเป็น “พลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ”^{๒๒} และยิ่งส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืนดังนั้นสมาชิกในสังคมทุกคนโดยเฉพาะเยาวชนที่ถือว่าเป็นอนาคตของชาติจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเพื่อช่วยนำพาประเทศชาติให้พัฒนาสืบไป

^{๒๒}ไพศาล ภูโพบูลย์อังคณาตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม, **หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมม.๑**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติเยาวชนหมายถึงคนหนุ่มสาวที่มีพลังอันสำคัญที่จะสามารถช่วยกันเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตดังนั้นเยาวชนที่ดีควรตระหนักในคุณค่าของตนเอง และร่วมแรงร่วมใจสามัคคี และเสียสละเพื่อส่วนรวมลักษณะของเยาวชนที่ดีเยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือจะต้องมีธรรมะในการดำเนินชีวิตได้แก่

๑. การเสียสละต่อส่วนรวมเป็นคุณธรรมที่ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าเพราะถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนจะทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมั่นคง

๒. การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขเพราะถ้าสมาชิกในสังคมยึดมั่นในระเบียบวินัยรู้และเข้าใจสิทธิของตนเองไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดสังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุขเช่นข้าราชการทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างดีที่สุดก็ย่อมทำให้เป็นที่ประทับใจรักใคร่ของประชาชนผู้มารับบริการ

๓. ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมมีความสำคัญเพราะหากสมาชิกในสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของประเทศชาติมาเป็นของตนรวมทั้งผู้นำประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริตก็จะทำให้สังคมมีแต่ความเจริญประชาชนมีแต่ความสุข

๔. ความสามัคคีความรักใคร่กลมเกลียวปรองดอง และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็งแต่หากคนในสังคมเกิดความแตกแยกทั้งทางความคิดและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันจะทำให้สังคมอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด

๕. ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่วถ้าสมาชิกในสังคมมีหิริโอตตัปปะมีความเกรงกลัวและละเอียดในการทำชั่วของสังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุขเช่นนักการเมืองต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงกินไม่เห็นแก่ประโยชน์พวกพ้องโดยต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

ความสำคัญของการเป็นเยาวชนที่ดีการเป็นเยาวชนที่ดีมีความสำคัญต่อตนเองและประเทศชาติดังนี้^{๒๓}

๑. ความสำคัญต่อตนเองเยาวชนที่ดีต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต คิดดี ทำดีเพื่อตนเองและเพื่อส่วนรวมปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจะทำให้มีความสุขกาย สุขภาพจิตที่ดีสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกันและกันเป็นที่รักของครอบครัว

๒. ข้อสำคัญต่อส่วนรวม เมื่อเยาวชนได้รับการปลูกฝังให้เป็นเยาวชนที่ดีแล้วก็จะ เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคตและถ้าประเทศไทยมีพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบปฏิบัติตามกฎระเบียบ

^{๒๓} อ่างแล้ว.

กติกาสังคมและนำหลักประชาธิปไตยมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตนก็ย่อมทำและการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

๓. ความสำคัญต่อประเทศชาติและสังคมมีเยาวชนที่ดีและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมย่อมเป็นพื้นฐานทำให้เกิดพลเมืองดีในอนาคตและเมื่อสังคมมีพลเมืองที่ดีย่อมนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างรวดเร็ว

ความสำคัญของความรับผิดชอบหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียน

๑. ความมีวินัยต่อตนเอง

๒. มีความซื่อสัตย์สุจริต

๓. ความเป็นผู้มีจิตอาสา

๒.๒ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

กระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวด ๔ มาตรา ๒๔ (๕) โดยระบุว่า “ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ” และมาตรา ๓๐ ระบุว่า “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา”^{๒๔}

เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน สามารถมองเห็นแนวทางในการทำวิจัย ผู้เขียนจึงได้สรุปรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน โดยสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ และแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ประเด็น ประกอบด้วย ๑) ความเป็นมาของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ๒) ความหมายและลักษณะสำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ๓) ความแตกต่างระหว่างการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงวิชาการ และ ๔) ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ไม่ใช่แนวคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นจากผลของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแต่สามารถสืบย้อนกลับไปได้ พบว่ามีการเสนอแนวคิดให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนมาตั้งแต่ปีค.ศ.๑๙๐๘ โดยนักการศึกษา John Deweyซึ่งกล่าวว่า “บุคลากรทางการศึกษาทุกคนควรจะต้องทำวิจัยแล้วต้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการ

^{๒๔} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒, และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.)

ปรับปรุงงานของตน” จะเห็นว่าคำกล่าวนี้เป็นอมตะวาจาพูดมาตั้งแต่ปีค.ศ. ๑๙๐๘ ปัจจุบัน ค.ศ. ๒๐๑๓ ผ่านไปแล้ว ๑๐๐ กว่าปีหน้าที่ของครูยังคงต้องทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเช่นเดิมในยุคแรกนั้น คนที่เป็นครูอาจารย์ไม่ว่าจะเป็นครูระดับใดต้องทำหน้าที่หลักคือหน้าที่สอนถ่ายทอดความรู้หน้าที่รองคือการทำวิจัยควบคู่ไปกับหน้าที่สอน แต่ต่อมา ราวปี ค.ศ. ๑๙๔๐ มีนักวิจัยกลุ่มหนึ่งพยายามแยกการวิจัยออกจากงานสอนแล้วพยายามทำให้การวิจัยเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนกลายเป็นเรื่องเฉพาะของนักวิจัยทางการศึกษาหรือเป็นเรื่องของคนที่จบปริญญาโทปริญญาเอกเท่านั้นที่จะทำได้จากเหตุการณ์นี้ทำให้ครูอาจารย์รุ่นหลังๆ ทำงานวิจัยไม่เป็น และเห็นว่างานวิจัยเป็นเรื่องไกลตัวยุ่งยากซับซ้อนและเพิ่มภาระงานปัจจุบันวิจัยได้ ย้อนกลับมาใหม่วงการศึกษามีข้อคิดเห็นว่าครูอาจารย์หรือบุคลากรทางการศึกษาทุกคนควรจะต้องทำวิจัยเป็นและต้องเอาผลการวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนของตนได้ สมควรที่ทุกคนต้องกลับมาให้ความสนใจในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

๒.๑.๑ ความหมายและลักษณะสำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

คำว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนปัจจุบัน มีคำที่ใช้เรียกหลายคำเช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research) การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การวิจัยของครูหรือการวิจัยโดยครู (Teacher Research) การแสวงหาความรู้โดยตัวครู (Self-reflective inquiry) การพัฒนาวิชาชีพครู (Teacher Professional Development) การสืบค้นโดยผู้ปฏิบัติ (Fractitioner inquiry) เป็นต้น แต่ในเอกสารนี้จะใช้คำว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในความหมายเดียวกัน ซึ่งหมายถึงการวิจัยที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนกระทำโดยครูผู้สอนมีเป้าหมายหลักเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนของตนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียนในชั้นที่ครูสอนอยู่ และสามารถเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาลักษณะของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนมีหลักการวิจัยเช่นเดียวกันกับการวิจัยโดยทั่วไปแต่มีบางลักษณะที่แตกต่างกันกล่าวคือเป็นการวิจัยโดยครูผู้สอนในรายวิชาที่รับผิดชอบสอน ปัญหาการวิจัยต้องเกี่ยวข้องกับงานของครูที่กำลังทำอยู่ซึ่งก็คือการจัดการเรียนการสอนและเมื่อผู้ทำวิจัยเสร็จแล้วต้องนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนางานของตนให้มีคุณภาพมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิมจากลักษณะดังกล่าวนี้ จะเห็นว่างานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเป็นงานวิจัยที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนมากที่สุด เนื่องจากสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทันทีได้ใช้ประโยชน์เต็มที่และทำให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพของครูอีกด้วย แตกต่างจากผลงานวิจัยของนักวิชาการหรือนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งพอทำวิจัยสำเร็จแล้วส่วนมากจะถูกเก็บไว้บนชั้นในหอสมุดอาจจะมึนนักศึกษารุ่นน้องเท่านั้นที่มาอ่านและไม่ค่อยได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากไม่สอดคล้องกับบริบทของห้องเรียนที่ครูเผชิญอยู่

๒.๑.๒ ความแตกต่างระหว่างการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงวิชาการ^{๒๕}

หากจะวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงวิชาการดังกล่าวถึงบ้างแล้วในหัวข้อข้างต้นจะพบว่า ยังมีลักษณะที่ต่างกันอีกตามประเด็นต่างๆ ของกระบวนการวิจัยสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๑ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างของการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงวิชาการ

รายการ	การวิจัยเชิงวิชาการ	การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
จุดมุ่งหมาย	มุ่งหาคำตอบเพื่อยืนยันทฤษฎีเดิมและสร้างทฤษฎีใหม่	มุ่งเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและค้นพบวิธีการสอนแบบใหม่
ปัญหาการวิจัย	ปัญหาการศึกษาทุกๆด้านโดยภาพรวม	ปัญหาการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือในชั้นเรียน
การอ้างอิง	ทฤษฎีทางการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ประสบการณ์การทำงานของครูและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ขอบเขต	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	ในห้องเรียนหรือในชั้นเรียน
เครื่องมือ	เน้นคุณภาพของเครื่องมือ	เน้นประสิทธิภาพของนวัตกรรม
กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนมากและต้องใช้ทฤษฎีการสุ่มตัวอย่าง	นักเรียนในชั้นเรียนทั้งหมดหรือหลายคนจึงไม่ต้องใช้ทฤษฎีการสุ่มตัวอย่าง

^{๒๕} พระมหาธวัชชัย วชิรปญโญ. (คำวาปี) “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียน สารสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย,” ปริญญาโททางการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐) หน้า ๑๘.

รายการ	การวิจัยเชิงวิชาการ	การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
การวิเคราะห์	ใช้สถิติอ้างอิงมากกว่าการอธิบายคุณลักษณะ	ใช้การอธิบายคุณลักษณะมากกว่าสถิติ
ผลสรุป	ยืนยันทฤษฎีการศึกษา	ยืนยันผลการพัฒนา
การเขียนรายงาน	มีรูปแบบการเขียนผลการวิจัยอาจไม่ได้นำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงแต่มีการตีพิมพ์เผยแพร่	มุ่งตอบคำถามวิจัยโดยไม่เน้นรูปแบบรายงานผลการวิจัยนำไปใช้ปรับปรุง/พัฒนาโดยไม่สนใจการตีพิมพ์เผยแพร่

ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนคล้ายคลึงกับขั้นตอนของการวิจัยทั่วไปโดยเริ่มต้นด้วยการกำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและจบลงด้วยการเขียนรายงานการวิจัยและเผยแพร่เพียงแต่ขั้นตอนระหว่างดำเนินการอาจแตกต่างกันไปบ้างตามการจำแนกของนักวิชาการแต่ละคนเท่านั้นซึ่งในเอกสารนี้ขอแบ่งขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเป็น ๖ ขั้นตอน ในลักษณะเป็นวงจรการวิจัยต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ การสำรวจและกำหนดปัญหาปัญหาที่ครูพบในการจัดการเรียนการสอนมีอยู่มากมายทุกปัญหาเป็นสิ่งที่ครูเกี่ยวข้องโดยตรงและเข้าใจสภาพพื้นฐานของปัญหาเป็นอย่างดีอันจะนำไปสู่การกำหนดหรือระบุปัญหาวิจัยที่มีความชัดเจนรัดกุมและง่ายต่อการดำเนินการวิจัยต่อไป สภาพปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำมากำหนดเป็นปัญหาวิจัยได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้เรียนหรือนักศึกษาในด้านพุทธิพิสัยจิตพิสัยและทักษะพิสัยเช่นความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเจตคติต่อการเรียนหรือรายวิชาต่างๆ ความรับผิดชอบวินัยในการเรียนรูปแบบการเรียนความถนัดตลอดจนทักษะในการทำงานต่างๆ เป็นต้น ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้สอน เช่น ความพร้อมในการสอน ความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาเทคนิคการสอน ทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน การทดลองนวัตกรรมหรือรูปแบบการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น และปัญหาเกี่ยวกับบริบทของห้องเรียน เช่นการจัดการชั้นเรียนขนาดของชั้นเรียน ความพร้อมของอุปกรณ์ประกอบการสอน เป็นต้นสิ่งสำคัญที่ครูผู้วิจัยควรตระหนักในขั้นตอนนี้ก็คือปัญหาต่างๆที่จะกำหนดเพื่อทำการศึกษานั้นจะต้องเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงไม่ใช่เป็นปัญหาที่ครูผู้วิจัยรู้สึกว่าเป็นปัญหานั้นคือต้องมีหลักฐานที่แสดงถึงปัญหาเช่นผลการวิเคราะห์คะแนนการสอบย่อยหรือสอบปลายภาคบันทึกจากการสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียนผลการสำรวจรูปแบบการเรียนของผู้เรียน เป็นต้น^{๒๖}

^{๒๖} อ่างแล้ว

ขั้นที่ ๒ การวิเคราะห์ปัญหา จากจุดเริ่มต้นของปัญหาที่ครูพบในชั้นเรียนปัญหา มักจะยังคลุมเครือ ยากแก่การวางแนวทางการวิจัย ครูผู้วิจัยควรทำการวิเคราะห์ปัญหาให้กระจ่าง ทั้งรายละเอียดของปัญหาและสาเหตุของปัญหาซึ่งภาษาวิจัยเรียกว่าการนิยามปัญหา (Defining the problem) ยิ่งปัญหามีความซับซ้อนมากเพียงไร ครูผู้วิจัยต้องแยกแยะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ เพื่อให้เห็นองค์ประกอบและภาพรวมของปัญหาทุกแง่มุมเมื่อวิเคราะห์ปัญหาหรือนิยามปัญหาได้ชัดเจนแล้วลำดับสุดท้ายของขั้นตอนนี้ก็คือการเลือกประเด็นที่จะศึกษาว่าจะศึกษาองค์ประกอบใดหรือปัจจัยใดที่ครูผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญและเหมาะสมตลอดจนอยู่ในวิสัยที่จะทำการวิจัยได้ในขณะนั้นมากที่สุดซึ่งครูผู้วิจัยอาจต้องเลือกศึกษาในหลายประเด็นก็ได้เมื่อเลือกประเด็นได้แล้วจึงเขียนเป็นคำถามหรือโจทย์การวิจัยที่ชัดเจนสิ่งที่ได้ก็คือปัญหาวิจัยนั่นเองปัญหาวิจัย (Research problem) คือคำถามหรือโจทย์ปัญหาคำถามหรือโจทย์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเพื่อต้องการตอบคำถามที่เชื่อถือได้และการได้มาซึ่งคำตอบจะต้องอาศัยกระบวนการที่มีระบบหรือกระบวนการวิจัยดังนั้นปัญหาที่ครูจะกำหนดเป็นปัญหาวิจัยจะต้องเป็นโจทย์ที่มีความลึกซึ้งไม่ใช่เป็นเพียงคำถามผิวเผินที่สามารถหาคำตอบได้โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการวิจัยเช่นปัญหาเป็นปัญหาที่ครูสามารถได้รับคำตอบจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครู/อาจารย์ผู้มีประสบการณ์หรือผู้รู้ในวงการศึกษโดยไม่ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าตามระบบระเบียบวิธีวิจัยปัญหาลักษณะนี้ไม่จัดว่าเป็นปัญหาวิจัย

ขั้นที่ ๓ การกำหนดวิธีการแก้ปัญหา เมื่อครูผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาที่จะแก้ไขหรือพัฒนาพร้อมทั้งได้วิเคราะห์รายละเอียดและสาเหตุของปัญหาแล้วขั้นต่อไปครูควรได้มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเช่นวารสารบทความหลักสูตรผลงานวิจัยตำราคู่มือแนวคิดทฤษฎีต่างๆหรือพูดคุยสนทนาขอคำปรึกษาจากผู้รู้ผสมผสานกับประสบการณ์ของตนเองเพื่อที่จะกำหนดวิธีการแก้ปัญหาวิจัยที่เหมาะสมวิธีการกิจกรรมหรือสื่อที่นำไปใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนส่วนมากเรามักเรียกว่านวัตกรรม (Innovation) ซึ่งนวัตกรรมที่จะใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเนื่องจากจะส่งผล

โดยตรงต่อความสำเร็จของการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาการเรียนการสอนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการวิจัย

นวัตกรรมที่ใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นั้นหมายถึงรูปแบบใหม่ๆของสื่อการเรียนการสอนเทคนิควิธีการหรือสิ่งอื่นใดที่ผู้สอนนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพนวัตกรรมที่นำมาใช้อาจเป็นนวัตกรรมที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นใหม่หรืออาจเป็นสิ่งที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นหรือมีการใช้ทั่วไปในที่แห่งหนึ่งแล้วหากลนำมาปรับปรุงแก้ไขและสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในที่อีกแห่งหนึ่งก็ถือว่าเป็นนวัตกรรมเช่นเดียวกันและสามารถแบ่งนวัตกรรมตามลักษณะของนวัตกรรมได้เป็น ๒ ประเภทประเภทแรก นวัตกรรมที่เป็นเทคนิคและวิธีการเช่นการสอนเป็นทีมการสอนแบบศูนย์การเรียน การเรียนเพื่อรอบรู้ การสอนแบบโครงการการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยการสอนซ่อมเสริมการเรียนตามความสามารถการศึกษาเป็นรายบุคคลการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มการสอนแบบแก้ปัญหาเป็นต้น และประเภทที่สองนวัตกรรมที่เป็นสื่อการเรียนการสอนหรือสื่อการเรียนรู้เช่นบทเรียนสำเร็จรูปชุด

การสอนชุดสื่อการสอนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวีดิทัศน์ภาพยนตร์เพลงเกมส์การ์ตูนใบงานแบบฝึกปฏิบัติเป็นต้น^{๒๗}

เนื่องจากนวัตกรรมที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนมีอยู่เป็นจำนวนมากและครูอาจพบว่าในการแก้ปัญหาที่พบในการเรียนการสอนหนึ่งปัญหาอาจจะมีวิธีการกิจกรรมหรือสื่อที่จะใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนดังกล่าวได้หลายวิธีดังนั้นครูควรพิจารณาว่าแต่ละวิธีมีข้อดีข้อจำกัดและความเป็นไปได้ในสภาพการณ์ของนักเรียน ครูผู้สอนชั้นเรียนหรือระบบของโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเพียงใดแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการกิจกรรมสื่อที่เหมาะสมที่สุด

ผลจากการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจนถึงขั้นตอนที่ ๓ ครูผู้วิจัยจะเห็นว่าปัญหาการวิจัยกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยและนวัตกรรมที่ครูจะใช้ในการแก้ปัญหาจะถูกกำหนดขึ้นอย่างชัดเจนแล้วซึ่งครูผู้วิจัยสามารถนำส่วนประกอบต่างๆทั้งหมดนี้ไปตั้งเป็นชื่อเรื่องของการวิจัยและเขียนส่วนประกอบอื่นๆตามกระบวนการของการวิจัยทั่วไปได้อีกหลายหัวข้อเช่นวัตถุประสงค์ของการวิจัยความสำคัญของการวิจัยขอบเขตของการวิจัยนิยามศัพท์เฉพาะ เป็นต้น

ขั้นที่ ๔ การดำเนินการแก้ปัญหา การดำเนินการแก้ปัญหาของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ๒ ขั้นตอนคือการออกแบบการวิจัยและการดำเนินการวิจัยตามที่ถูกวิจัยออกแบบไว้ การออกแบบการวิจัยเป็นการกำหนดแผนดำเนินงานที่แสดงถึงรูปแบบและแนวทางการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบตามปัญหาวิจัยที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดทรัพยากรในขั้นตอนนี้กิจกรรมที่ผู้วิจัยต้องทำประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์ของการวิจัยว่าจะใช้วิธีวิจัยแบบใดซึ่งรูปแบบการวิจัยเมื่อแบ่งอย่างกว้างๆจะแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือรูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) และแบบการวิจัยที่ไม่ใช่การทดลอง (Non-experimental Research) นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องกำหนดแนวทางการวิจัยไว้ด้วย โดยแนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ๓ กิจกรรมคือ ๑) การพัฒนาและหาคุณภาพนวัตกรรมตามที่ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกไว้แล้วจากขั้นตอนที่ ๓ ที่ผ่านมา ๒) การพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยและ ๓) การกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การที่ผู้วิจัยจะออกแบบการวิจัยเป็นอย่างไรนั้นต้องตระหนักอยู่เสมอว่าแบบของการวิจัยจะต้องสอดคล้องกับปัญหาวิจัยหรือคำถามวิจัยหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้อันจะทำให้งานวิจัยความตรงภายในหรือผลการวิจัยมีคุณภาพเกิดจากสิ่งที่ผู้วิจัยจากกระทำอย่างเป็นระบบระเบียบนั่นเอง

ผู้อ่านจะสังเกตเห็นว่าการออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนมีลักษณะหรือกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเช่นเดียวกันกับการวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไปดังนั้นผู้อ่านสามารถศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการวิจัยการพัฒนาและหาคุณภาพนวัตกรรมการพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยจากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกันกับเมื่อจะทำการวิจัยเชิงวิชาการ

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เตรียมกิจกรรมต่างๆของการออกแบบการวิจัยพร้อมแล้วขั้นต่อมาคือการดำเนินการวิจัยตามที่ผู้วิจัยออกแบบไว้ ซึ่งส่วนมากการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจะมีรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงทดลองส่วนจะมีรูปแบบย่อยๆ เป็นการวิจัยก่อนการทดลอง (Preexperimental Design)หรือรูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Design)หรือรูปแบบการวิจัยทดลองแท้จริง (True –experimental design) ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ^{๒๘}

ขั้นที่ ๕ การสรุปผลการแก้ปัญหา ในการนำวิธีการหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมาใช้ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบผลของการใช้ว่าวิธีการหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นนั้นใช้แก้ปัญหาได้จริงหรือไม่ดังนั้นเมื่อดำเนินการวิจัยตามแผนปฏิบัติการวิจัยที่กำหนดไว้และทำการวัดผลการแก้ปัญหาหรือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยโดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือที่กำหนดไว้แล้วจะได้ “ผลการวัด” ออกมาผลการวัดนี้จะมีลักษณะหรือจำนวนมากน้อยอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวัดเช่นถ้าเครื่องมือที่ใช้ในการวัดเป็นแบบทดสอบ “ผลการวัด” ก็จะเป็นคะแนนถ้ากำหนดว่ามีการสอบก่อนและหลังการทดลองสอนก็จะมีผลการวัด๒ชุดเป็นต้นผลการวัดเหล่านี้เป็นผลของการใช้วิธีการหรือนวัตกรรมที่ครูผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา แต่ยังคงอยู่อย่างกระจัดกระจายจำเป็นต้องนำมาจัดระเบียบเสียใหม่เรียกว่าการวิเคราะห์ข้อมูลและนำการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจของคนอื่นๆหลังจากนั้นจึงสรุปความสำเร็จของการแก้ปัญหา

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกิจกรรมภายหลังจากผู้วิจัยได้ผลการวัดจากการนำเครื่องมือวิจัยตามที่กำหนดไว้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายปกติจะมีผลการวัดรายบุคคลซึ่งครูอาจนำมาวิเคราะห์เป็นรายบุคคลหรือวิเคราะห์สรุปเป็นภาพรวมของห้องโดยใช้สถิติขั้นพื้นฐานหรืออาจใช้สถิติขั้นสูงขึ้นอยู่กับคำถามวิจัยหรือตามศักยภาพและความต้องการของครูเอง ตัวอย่างเช่นการวิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์อาจทำการวิเคราะห์โดยการนำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ครูตั้งไว้แล้วดูว่ามีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์กี่คนคิดเป็นร้อยละเท่าไรของนักเรียนทั้งหมดหรืออาจนำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และอาจมีการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมว่าแตกต่างกันอย่างไรมีความก้าวหน้าขึ้นมากน้อยเพียงใดโดยการทดสอบค่าที (t-test)การวิเคราะห์คุณลักษณะอื่นๆเช่นจำนวนนักเรียนที่มีผลการเรียนน่าพอใจหรือจำนวนพฤติกรรมที่พึงประสงค์อาจใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และคำนวณค่าร้อยละนอกจากนี้อาจใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในกรณีข้อมูลที่ได้มาไม่ใช่ข้อมูลเชิงปริมาณ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถทำได้หลายวิธีตามลักษณะของข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งแบ่งออกเป็น ๒กลุ่มประกอบด้วยนำเสนอเชิงปริมาณซึ่งเป็นการนำเสนอข้อมูลในรูปของตาราง กิ่งตารางกราฟและแผนภูมิชนิดต่างๆและการนำเสนอเชิงคุณภาพซึ่งมีลักษณะเป็นการบรรยายสรุปคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของนักเรียนที่ปรากฏภายหลังการใช้นวัตกรรม

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

การสรุปความสำเร็จของการแก้ปัญหาเป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาพิจารณา ตัดสินใจว่าวิธีการแก้ปัญหานั้นสามารถแก้ปัญหาได้จริงหรือไม่ตัวอย่างเช่น

-เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการดำเนินการแก้ปัญหาถ้าคะแนนเฉลี่ย หลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนแสดงว่าวิธีการแก้ปัญหานั้นดำเนินการอยู่ได้ผลโดยยังมีค่า ผลต่างมากเท่าไรก็แสดงว่าได้ผลดีมากเท่านั้น

-เปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก่อนและหลังการแก้ปัญหา ถ้าหลังการดำเนินการแก้ปัญหามีจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากกว่าก่อนดำเนินการ แสดงว่าวิธีการแก้ปัญหานั้นดำเนินการอยู่ได้ผลยังมีจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น เท่าไรก็แสดงว่าได้ผลดีมากเพิ่มขึ้นเท่านั้น

-การบรรยายลักษณะหรือพฤติกรรมที่ปรากฏซึ่งรวบรวมได้ระหว่างและหลังการ ดำเนินการแก้ปัญหาแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าเหมือนหรือแตกต่างไปจากเกณฑ์ อย่างไรหรือนำไปเทียบเคียงกับพฤติกรรมก่อนการดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงไป ในทางที่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร^{๒๙}

ขั้นที่ ๖ การรายงานผลการดำเนินการเขียนรายงานผลการดำเนินการเป็น ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนหรือการวิจัยเชิงวิชาการทั่วไปมี ลักษณะเป็นการนำเสนอกระบวนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบในส่วนของรูปแบบในการเขียนรายงาน นั้นถึงแม้ว่าบางสถาบันหรือหน่วยงานทางการศึกษาต่างๆจากกำหนดรูปแบบไว้อย่างเฉพาะเจาะจงแต่ ก็ไม่แตกต่างกันมากนักสามารถสรุปวิธีการเขียนอาจแบ่งออกเป็น ๒รูปแบบใหญ่ๆคือแบบไม่เป็น ทางการและแบบเป็นทางการซึ่งครูผู้วิจัยเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์และ วัตถุประสงค์ของการรายงานผลการเขียนในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นการเขียนเล่าถึงสภาพปัญหาที่ พบแนวคิดในการแก้ปัญหาวิธีการดำเนินการแก้ปัญหาและผลของการดำเนินการแก้ปัญหาซึ่งอาจ เขียนเล่าสั้นๆพอเข้าใจในความยาวประมาณ ๑-๒หน้ากระดาษหรือเขียนเล่าในรายละเอียดเหมือน การนำเสนอหน้าชั้นงานซึ่งอาจจะมีควมยาวมากขึ้นถึง ๑๐-๑๕หน้ากระดาษการเขียนในรูปแบบเป็น ทางการเป็นการเขียนรายงานการวิจัยและลักษณะรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ตามข้อกำหนดของ หน่วยงานการวิจัยต่างๆหรือมีลักษณะเหมือนปริญาานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก ซึ่งมีลักษณะเป็นสากลคล้ายกันทุกสถาบันการศึกษา

^{๒๙} เรืองเดียวกัน, หน้า ๒๓.

๒.๓ แนวคิดด้านการพัฒนาผู้เรียน

แนวคิดของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกระทรวงศึกษาธิการให้ความหมายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหมายถึงเป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงมีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคมมุ่งสร้างเสริมเจตคติคุณค่าชีวิตปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเองสร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข^{๓๐}

สุพัชรา ชิมเจริญ ได้ให้ความหมายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

๑. กิจกรรมที่จัดเป็นกระบวนการ
๒. มีรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย
๓. พัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกายจิตใจสติปัญญาและอารมณ์
๔. มุ่งส่งเสริมเจตคติ
๕. สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖. ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์
๗. ส่งเสริมให้รู้จักและเข้าใจตนเอง
๘. ปรับตัวปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข^{๓๑}

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ ได้ให้ความหมายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหมายถึงกิจกรรมที่จัดอย่างมีรูปแบบด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคมและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขจากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหมายถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคมมุ่งสร้างเสริมเจตคติคุณค่าชีวิตปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเองสร้างจิตสำนึกในธรรมชาติ

^{๓๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

^{๓๑} สุพัชรา ชิมเจริญ, การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

และสิ่งแวดล้อมปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น ๒ ลักษณะคือ^{๓๒}

๑. ลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประเภทของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียนซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๓กลุ่มหรือ ๓ประเภทดังนี้

๑.๑ กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้ทางพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิตการศึกษาต่อและการพัฒนาสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ นอกเหนือจากกิจกรรมแนะแนวในส่วนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้วสถานศึกษาต้องจัดระบบแนะแนวให้บริการช่วยเหลือนักเรียนทุกคนเพื่อให้รู้จักตนเองในด้านความสนใจความถนัดความสามารถซึ่งเป็นประโยชน์ในการเลือกศึกษาต่อและการเลือกอาชีพที่เหมาะสมและเสริมสร้างบุคลิกภาพลักษณะนิสัยการปรับตัวที่เหมาะสมกับสถานการณ์รวมทั้งความสนใจในการจัดการกับปัญหาทางด้านอารมณ์สังคมได้อย่างมีความสุข

๑.๒ กิจกรรมตามความถนัดและสนใจของผู้เรียนหรือกิจกรรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองนโยบายของรัฐหรือเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจของผู้เรียนพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ทักษะความสามารถพิเศษที่นำไปสู่ความเป็นเลิศและศิลปินเช่นเป็นนักวิทยาศาสตร์นักไต่หาที่ นักแสดงนักดนตรีนักร้องจิตรกร นักกีฬานักกายภาพเป็นต้นนอกจากนี้โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมสนองนโยบายของรัฐเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์เช่นรักการออกกำลังกายมีน้ำใจนักกีฬาการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติการปลูกฝังความรับผิดชอบการปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตยการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดการรณรงค์ยุติความรุนแรงในสตรีและเด็กเป็นต้น

๑.๓ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดนเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพเพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติโดยมุ่งเน้นปลูกฝังความเป็นระเบียบวินัยซื่อสัตย์สุจริตมีความรักสามัคคีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ความสัมพันธ์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้ง ๓ประเภทกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแต่ละประเภทถึงแม้จะมีจุดมุ่งหมายเฉพาะแตกต่างกันแต่การจัดกิจกรรมทุกประเภทจะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันดังนั้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายจึงเป็นการเสริมเติมเต็มให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เช่นการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารีหรือยุวกาชาดหรือผู้บำเพ็ญประโยชน์จะต้องปฏิบัติตามกรอบหรือแนวทางที่องค์กรแต่ละประเทศกำหนดแต่ก็มีจุดร่วมกันคือการสร้างความมีระเบียบวินัยคุณลักษณะของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยซึ่งจะช่วยเสริมจุดประสงค์ของแนะแนวในเรื่องการจัดการกับชีวิต การ

^{๓๒} ขจิต ฝอยทอง, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๒”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๘ (สิงหาคม ๒๕๔๖) ช ๕๘-๖๒.

แก้ปัญหาการควบคุมตนเองของผู้เรียนบางครั้งครูอาจพบผู้เรียนที่มีปัญหาต้องการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษจากกิจกรรมก็สามารถส่งต่อให้แนะแนวช่วยเหลือเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มด้วยกระบวนการของแนะแนวได้ทั้งกลับกัน เมื่ออาจารย์แนะแนวพบว่าผู้เรียนบางคนมีความสนใจหรือความถนัดด้านกีฬาหรือดนตรีหรือศิลปะก็สามารถส่งไปเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจเพื่อฝึกทักษะการเรียนรู้จนสามารถค้นพบความสามารถพิเศษของผู้เรียนได้

กระทรวงศึกษาธิการ คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพวิชาการกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป้าหมายร่วมกันของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายอารมณ์สติปัญญาให้ความเห็นว่าลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ^{๓๓}

๑. กิจกรรมแนะแนวกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้เชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิตการศึกษาและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

๒. กิจกรรมนักเรียนกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์วางแผนปฏิบัติตามแผนประเมินและปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์เป็นต้นสำหรับกิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียนมุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิดช่วยกันทำช่วยกันแก้ปัญหาส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่รวมทั้งกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัยรับผิดชอบรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเองแบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้ ๒ ลักษณะ

๒.๑ กิจกรรมพัฒนาความถนัดความสนใจตามความต้องการของผู้เรียน กิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเองและพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

๒.๒ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์กิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัยกฎเกณฑ์เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติยุวกาชาดสมาคมผู้นำเพื่อประโยชน์และกลุ่มการรักษาดินแดนในทางปฏิบัติสถานศึกษาจัดกิจกรรมในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆที่เกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้ง ยิ่งขึ้นอีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพในตนเองอย่างเต็มที่ที่เลือกตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับ

^{๓๓} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

ตนเองสามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์ศีลธรรมและจริยธรรมรู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างดีและมีความสุขเช่น กิจกรรมการสร้างเสริมความรู้สึกรู้สึกและเห็นคุณค่าในตนเองกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ศีลธรรมและจริยธรรมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตกิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพทางการเรียนเป็นต้นกิจกรรมเหล่านี้สามารถหลอมเข้าไปในการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้นำเพ็ญประโยชน์ในลักษณะของการเข้าค่ายต่างๆหรืออาจแยกจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะทางได้ เช่น จัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้นำเพ็ญประโยชน์โดยมุ่งการฝึกระเบียบวินัยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมชมรมวิชาการมุ่งเน้นประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ถนัดและสนใจสร้างการเรียนรู้กลุ่มสาระต่างๆชุมนุมต่างๆเพื่อการร่วมคิดค้นกิจกรรมเฉพาะทางที่สามารถบูรณาการกิจกรรมและแนวเข้าไว้ด้วยกันเพื่อค้นพบศักยภาพของตนเอง

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ กล่าวว่า ลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานสามารถแบ่งเป็น ๒ ลักษณะดังนี้^{๓๔}

๑. กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างลักษณะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์ครูผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

๒. กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ปฏิบัติการแผนประเมินและปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่นลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้นำเพ็ญประโยชน์เป็นต้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถแบ่งตามลักษณะของกิจกรรมได้ดังนี้

๒.๑ กิจกรรมพัฒนาความถนัด (Attitude)ความสนใจ (Interest)ตามความต้องการของผู้เรียน(Need) เป็นกิจกรรมที่เพิ่มเติมความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียน (experience)อย่างกว้างขวางเช่น หอมภาษางานประดิษฐ์ประชาสัมพันธ์งานเกษตรเป็นต้น

๒.๒ กิจกรรมที่ปลูกฝังระเบียบวินัยกฎเกณฑ์การทำประโยชน์ให้แก่สังคมวิถีชีวิตในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเช่นกิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาด ผู้นำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดนเป็นต้นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นต้องจัดกิจกรรมให้มีบูรณาการกับองค์ความรู้ต่างๆที่เกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบและพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างเต็มที่

การพัฒนาผู้เรียน แบ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนออกเป็น ๒ ลักษณะคือ

^{๓๔}ขจิต ฝอยทองและกาญจนา ทองอินทร์, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช”, วารสารวิชาการ, ๖(๘) (สิงหาคม ๒๕๔๖) : ๕๘-๖๒.

๑. กิจกรรมแนะแนวกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคลช่วยผู้เรียนให้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนพร้อมทั้งเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์และการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลและสังคมทั่วไป กิจกรรมแนะแนวจำแนกเป็น ๔ กลุ่มดังนี้

๑.๑ กิจกรรมรู้จักเข้าใจและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

๑.๒ กิจกรรมการแสวงหาและการใช้ข้อมูลสารสนเทศ

๑.๓ กิจกรรมการตัดสินใจและแก้ปัญหา

๑.๔ กิจกรรมการปรับตัวและดำรงชีวิต

๒. กิจกรรมนักเรียนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองครบวงจร ตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์วางแผนและปฏิบัติตามแผนตลอดจนการประเมินการปรับปรุงการปฏิบัติงานโดยเน้นการร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มหรือชุมนุมต่างๆแบ่งเป็น ๒ ชนิดคือ

๒.๑ กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเช่นชุมนุม วิทยาศาสตร์ชุมนุมดนตรีชุมนุมกีฬาฟุตบอล เป็นต้น

๒.๒ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารียุวกาชาดผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษา ดินแดนเพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีของชาติมีระเบียบวินัยมีความรักสามัคคีรู้จักเสียสละและช่วยเหลือผู้อื่นจากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะได้แก่กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียนซึ่งกิจกรรมนักเรียนยังแบ่งออกเป็น ๒ กิจกรรมคือกิจกรรมแรกเป็นกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน จัดเพื่อสนองความสนใจของผู้เรียนพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ทักษะความสามารถเช่นชุมนุมดนตรีชุมนุมกีฬากิจกรรมที่สองเป็นกิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดนจัดเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัยซื่อสัตย์สุจริตมีความสามัคคีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้รู้จักบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นพลเมืองดีของชาติ

เป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาผู้เรียนดังนี้^{๓๕}

๑. ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายเกิดความรู้ความชำนาญด้านวิชาการวิชาชีพและเทคโนโลยี

๒. เห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่างๆและสามารถนำความรู้และประสบการณ์ใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพสุจริต

^{๓๕} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, หน้า ๒.

๓. รู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มีกระบวนการคิดมีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุข

๔. ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเองมองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง

๕. พัฒนาบุคลิกภาพเจตคติค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิตเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

๖. มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองครอบครัวสังคมและประเทศชาติตลอดจนความเป็นระเบียบวินัยคุณธรรมและจริยธรรม

สุพัชรา ชิมเจริญ การจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีเป้าหมายดังนี้ ^{๓๖}

๑. ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่หลากหลายเกิดความรู้ความชำนาญทางวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

๒. ผู้เรียนค้นพบความสนใจความถนัดและพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง

๓. ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่างๆสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบสัมมาอาชีพ

๔. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพเจตคติค่านิยมในการดำรงชีวิตและเสริมสร้างศีลธรรมจริยธรรม

๕. ผู้เรียนมีจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความหมายดังนี้

๑. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายเกิดความรู้ (Knowledge) ความชำนาญทั้งวิชาการวิชาการ (academic) และวิชาชีพ (Professional)

๒. ผู้เรียนค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพในอนาคต

๓. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของความรู้สามารถนำเอาประสบการณ์เพื่อการพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพ

๔. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพเจตคติค่านิยมในการดำเนินชีวิตเสริมสร้างศีลธรรมและจริยธรรม

^{๓๖} สุพัชรา ชิมเจริญ, การจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, หน้า ๔.

๕. ผู้เรียนมีระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าเป้าหมายการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถความชำนาญด้านวิชาการวิชาชีพและเทคโนโลยีค้นพบศักยภาพของตนเองเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายสามารถมองหาช่องทางในการสร้างงานอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดการ ดังนี้ ^{๓๗}

๑. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
 ๒. จัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียนและวัฒนธรรมที่ดำรง
 ๓. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริงให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงการสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน
 ๔. ใช้กระบวนการจัดกลุ่มในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ฝึกให้คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง
 ๕. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมกลุ่ม
 ๖. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา
 ๗. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นที่ปรึกษาถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย
 ๘. ยึดหลักการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ครูพ่อแม่ผู้ปกครองชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
 ๙. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมโดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- สุพัชรา ชิมเจริญ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัด ดังนี้ ^{๓๘}
๑. กำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

^{๓๗} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, หน้า ๓.

^{๓๘} สุพัชรา ชิมเจริญ, การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, หน้า ๕.

๒. จัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียน
๓. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริงให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
๔. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ฝึกให้คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง
๕. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
๖. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของการศึกษา
๗. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นที่ปรึกษาถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย
๘. ยึดหลักการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ผู้ปกครองชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
๙. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมโดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน^{๓๙}
๑. กำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม
๒. จัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียน (ability)
๓. บูรณาการเข้ากับชีวิตจริงให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต (life-long education)
๔. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนรู้ฝึกให้คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์สัมพันธ์กับชีวิตจริงในแต่ละช่วงวัย
๕. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะกิจกรรม
๖. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าหมาย (Goal) ของสถานศึกษา
๗. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการครูเป็นเพียงที่ปรึกษา

^{๓๙} ขจิต ฝอยทอง, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๔”, วารสารวิชาการ, ๖(๘)(สิงหาคม ๒๕๕๖) : ๕๘-๖๒.

๘. เปิดโอกาสให้ครูผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

๙. มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมด้วยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าหลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดตั้งนี้มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมโดยคำนึงถึงวิฤทธิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียนสามารถบูรณาการกับชีวิตจริงได้โดยผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นที่ปรึกษาเปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองชุมชนหรือองค์กรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้วางแผนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ เหมาะสมกับความพร้อมของชุมชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาโดยมีกระบวนการจัดทำหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้^{๔๐}

๑. ศึกษาวิสัยทัศน์พันธกิจเป้าหมายลักษณะอันพึงประสงค์โครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

๒. ศึกษาข้อมูลสารสนเทศเช่นสภาพความพร้อมของโรงเรียนสภาพของชุมชนท้องถิ่นสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

๓. วางแผนและจัดแผนการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยกำหนดวัตถุประสงค์กระบวนการที่ดำเนินการสื่อ/อุปกรณ์และการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

๔. กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผู้เรียนผู้ปกครองและชุมชนเพื่อมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๕. กำหนดการประเมินและเกณฑ์การประเมินการผ่านกิจกรรมแต่ละภาคเรียนชั้นปีและช่วงชั้นให้เป็นไปตามสถานศึกษากำหนดเพื่อให้การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประสบผลสำเร็จบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มากขึ้นนอกจากจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้ว

^{๔๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๔, หน้า ๔.

สถานศึกษาจะต้องมีการกำหนดครูผู้รับผิดชอบมีการนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ กล่าวว่า แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีดังนี้^{๕๑}

๑. จัดกิจกรรมให้ส่งเสริมเกื้อกูลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระทั้ง ๘ กลุ่มเช่นโครงการรักษ์วัฒนธรรมไทย

๒. จัดกิจกรรมตามความสนใจความถนัดตามธรรมชาติของผู้เรียนและชุมชนเช่น ชุมนุมกีฬา ชุมนุมดนตรีไทย เป็นต้น

๓. จัดกิจกรรมให้ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคมเช่นกิจกรรม ลูกเสือเนตรนารีรักษาดินแดนและเพื่อนเตือนเพื่อน เป็นต้น

๔. จัดกิจกรรมให้บริการด้านต่างๆฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเช่นบริการห้องสมุดสหกรณ์พยาบาล เป็นต้น

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าแนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีแนวการจัดตั้งนี้จัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. ๒๕๕๑ เหมาะสมกับความพร้อมของชุมชนตามความสนใจของผู้เรียนตามถนัดตามธรรมชาติของผู้เรียนโดยสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งต้องกำหนดครูผู้รับผิดชอบมีนิเทศติดตามผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๒.๔ แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔

๒.๔.๑ ความหมายของหลักอิทธิบาท 4

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๕๒} ได้กล่าวถึง อิทธิบาทวิภังค์ สุตตันตภาขณีย์ ดังนี้

คำว่า อิทธิ มีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่ สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ธรรม

^{๕๑} ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔” ,วารสารวิชาการ,(สิงหาคม ๒๕๔๖) :๕๘-๖๒.

^{๕๒} พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเล่มที่ ๓๕, อิทธิบาทวิภังค์ สุตตันตภา ขณีย์ ,(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๙), หน้า ๓๕/๓๔๒ - ๓๔๗.

เหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธของบุคคลผู้เป็นอย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ภิกษุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๔๓} ได้ให้ความหมายอิทธิบาท 4 ว่า คุณเครื่องให้ถึง ความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี 4 อย่าง คือ 1. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป 2. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อุตุน เอาธุระไม่ทอดย 3. จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผักไฟไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ 4. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่น ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหา เหตุผลและตรวจสอบข้อยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น จารุมาศ เรื่องสุวรรณ ได้สรุปหลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า เป็นหลักแห่งการประกอบกิจการงาน ใดๆ ให้สำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจและรักที่จะทำในงานนั้นๆ วิริยะ คือ ความ พากเพียรในการทำงานอย่างไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ จิตตะ คือ การตั้งใจทำงานหมั่นตรวจตรางานอยู่เสมอ

สุชีพ ปุญญานุภาพ^{๔๔} ได้ให้คำแปลของอิทธิบาท 4 ไว้ 2 ทาง คือ หนึ่ง แปลว่า ข้อปฏิบัติ ที่ให้รู้ฤทธิ์ (Basic of Psychic Power) อีกอย่างหนึ่งแปลว่า ข้อปฏิบัติที่ให้บรรลุถึง ความสำเร็จ (Law of Success) และ สุชีพ ปุญญานุภาพ (2539: 676) ได้ให้ความหมายอิทธิบาท 4 ไว้ดีกว่า เป็นคุณให้ บรรลุความสำเร็จ 4 อย่าง ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะความเพียร จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน

บุญมี แทนแก้ว^{๔๕} กล่าวว่า ตามหลักพุทธศาสนากล่าวไว้ว่าผู้หวังความสำเร็จควรปฏิบัติใน ธรรมอันเป็นเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จหรือสำเร็จตามความประสงค์ หมายความว่า เมื่อต้องการความสำเร็จก้าวหน้าต้องสร้างเหตุผลเพื่อให้เกิดผลนั้นๆ เพราะผลย่อมมาจากเหตุ การสร้างเหตุ นั้นถึงแม้จะ ยากยิ่งเพียงใด หากใช้คุณธรรมเข้าสนับสนุนแล้วยังจะสำเร็จตามความประสงค์ได้ คุณธรรมที่จะช่วย ให้สำเร็จหรือความสำเร็จก้าวหน้าดังประสงค์ คือ อิทธิบาท 4

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย^{๔๖} กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย หรือ หนทางแห่งการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุข

^{๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๐/๒๓๑.

^{๔๔} สุชีพ ปุญญานุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

^{๔๕} บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔๒

^{๔๖} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผศ.ดร., “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, สารนิพนธ์พุทธ ศาสตร์ บัณฑิต, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๘ .

นอกจากนี้ อิทธิบาท ยังเป็นธรรมที่อนุโลมได้ว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานของ บุคคล เช่น ประสบความสำเร็จทางการเรียน การประกอบอาชีพการดำรงชีวิต เป็นต้น

ปริญญา จงวัฒนา^{๔๗} กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรม 4 ประการที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1. ฉันทะ ความพอใจ ความพึงใจที่จะกระทำกิจใดๆ เพื่อที่ได้รับผลสำเร็จตามปรารถนา
๒. วิริยะ ความเพียร คือ มีความขยันหมั่น เพียรที่จะกระทำกิจใดๆ ที่ได้ตั้งปรารถนาไว้ แล้วและได้มีความพอใจ พึงใจ กระทำแล้วให้สำเร็จลุล่วงตามปรารถนา

3. จิตตะ จิตจดจ่อ คือ มีสติ มีสมาธิ ในการที่จะกระทำกิจใดๆ ที่ตั้งปรารถนาไว้แล้วได้มี ความพอใจ พึงใจก่อกิจกรรมนั้นแล้วได้ใช้ความเพียรพยายามแล้ว ก็ต้องใช้กำลังใจ กำลังความคิด กำลังสติปัญญา และสมาธิ ไม่หันเหไปทางอื่น การกระทำกิจนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามปรารถนา

4. วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง พินิจพิจารณา เมื่อกระทำสิ่งใดๆ แล้วย่อม ประสบปัญหา ใหญ่บ้างเล็กบ้าง ก็ต้องใช้การใคร่ครวญพิจารณาถึงปัญหาต่างๆ เหล่านั้นด้วยอุบาย ปัญญา ตั้งข้อสมมติฐานเป็นเหตุ เพื่อที่จะหาปัจจัยองค์ประกอบในสิ่งที่ตนรู้มาเป็นข้อเปรียบเทียบเชิง กระทบ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และทำการทดสอบทดลองสามารถให้ผลได้จริงตาม ที่ตั้งข้อสมมติหรือไม่ กระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนมีความแน่ใจ จนสามารถ ประสบกับความสำเร็จได้ตาม ปรารถนาตั้งใจ

๒.๔.๒ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยตามหลักอิทธิบาท ๔

สังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รักความสงบ อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน มีประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม แต่ในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้ลดน้อยลงไป คนไทยให้ความสำคัญกับวัตถุและความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ความเสื่อมทางด้านศีลธรรมจึง เกิดขึ้นแพร่หลายทั่วไป ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่งก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย และนับวันปัญหาดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะช่วยทำให้สังคมไทยมีความสงบสุข และมีสันติสุข คือ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งการปฏิบัติเป็น พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยมีดังนี้

1. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในครอบครัว ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลหลัก ๆ คือ บิดามารดาและบุตรธิดา การที่ครอบครัวจะมีความสุข สมาชิกภายในครอบครัวต้องปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ทำดีต่อกัน คือ บิดามารดาควรปฏิบัติต่อบุตรโดยเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนให้ทำสิ่งที่ถูกต้องตาม

^{๔๗} ปริญญา จงวัฒนา, พุทธธรรมเพื่อกัลยาณมิตร, (กรุงเทพฯ: บจก. ศิลป์สยามบรรจุกัมภ์และการ พิมพ์ ,๒๕๕๐), หน้า ๑๔๔ - ๑๔๕.

หลักศีลธรรมไม่ให้ประพฤติชั่ว ส่งเสียให้เล่าเรียน สอนมารยาทที่ดีงามในสังคม ไม่หลงโทษโดยใช้ความรุนแรง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันบุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดาโดย มีความกตัญญูทเวที เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยกิจการของครอบครัว ประพฤติตนเป็นคนดี เป็นต้น นอกจากนี้สามีและภรรยาควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมต่อกัน โดยยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพและซื่อสัตย์ไม่นอกใจ รู้จักขยันใช้จ่ายอย่างประหยัดมีเหตุผลและมีความเข้าใจกัน

2. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในโรงเรียน สมาชิกในโรงเรียนประกอบด้วย ครู ลูกศิษย์ เพื่อน ๆ เป็นต้น ซึ่งสมาชิกที่ดีต้องปฏิบัติตนต่อกัน โดยครูมีหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ กิริยามารยาทต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี นอกจากนี้ยังต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีเมตตา มีความยุติธรรมปฏิบัติต่อลูกศิษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนลูกศิษย์ควรปฏิบัติต่อครูโดยประพฤติตนเป็นคนว่านอนสอนง่าย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ขยันตั้งใจเรียน มีความกตัญญูทเวทีไม่ ลบหลู่ดูหมิ่น นอกจากนี้นักเรียนทุกคนควรปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนโดยมีน้ำใจเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีความรักใคร่สามัคคีซื่อสัตย์ต่อกัน

3. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในท้องถิ่นการปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในท้องถิ่น เช่น ให้ ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด และพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เสียภาษีให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ติดตามดูแลและตรวจสอบการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยกัน อนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันป้องกันอาชญากรรมภัยจากสารเสพติด

4. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีของประเทศการปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีของประเทศ เช่น ไม่ปฏิบัติตนอันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น ไม่รวมตัวกันในทางที่ขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ถำรงรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เสียภาษีอากร และมีส่วนร่วมในหน่วยราชการหรือ การป้องกันประเทศ เป็นต้น

๒.๔.๓ ความรับผิดชอบต่อครอบครัวตามหลักอิทธิบาท ๔

ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจช่วยเหลืองานต่างๆ ภายในบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน ตามความสมัครใจและพึงพอใจในการกระทำและรู้จักแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาการที่สมาชิกไม่เข้าใจกัน ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน เคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดา อบรมสั่งสอน ในทางที่ดีที่ควร ช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วยความพอใจที่ได้ทำ ใช้จ่ายอย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนเอง มีความเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่อง แบ่งเบาภาระ

ของบิดามารดาอยู่เสมอ รู้จักดออม เก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว กตัญญู รู้คุณของบิดามารดาเพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู^{๔๘}

๒.๔.๔ ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔

ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาด้วยความเต็มใจ พึงพอใจ รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของ สถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียนฝาผนังห้องเรียน ห้องน้ำ แต่ง เครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนอื่น คอยตักเตือนเพื่อน ที่จะหลงผิด อันทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือความช่วยเหลือ ก็เต็มใจให้ความ ร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนตามความสนใจ และ ความสามารถของตนเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน เช่นเป็นนักกีฬา แต่งคำขวัญ เรียงความ นักเรียนแต่งกายและ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน พอใจที่จะอยู่ใน กฎระเบียบอันถูกต้องและดีงามของ โรงเรียน นักเรียน รักและภาคภูมิใจ ในสถาบันการศึกษาของตน เพียรพยายามในการเรียนและตอบ แทนบุญคุณเสมอ^{๔๙}

๒.๔.๕ ความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักอิทธิบาท ๔

ความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง การรู้จักพอใจฐานะและ หน้าที่ ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคมและปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม เพียรพยายามสร้าง ประโยชน์ แก่สังคมส่วนรวม โดยให้ตระหนักและยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดประโยชน์ ส่วนรวม และไม่ละเลยที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตน และกระทำในสิ่งที่จะรักษาหรือยังให้เกิด ประโยชน์แก่ ส่วนรวม รัก ภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง เต็มใจสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญา ท้องถิ่นมิให้สูญหาย ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เข้า ร่วมกิจกรรม ทางศาสนาและเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนากับชุมชนและท้องถิ่นของนักเรียนเสมอ ร่วม กิจกรรมวัน พ่อ วันแม่ พร้อมนำเอาพระราชดำรัส ของพระองค์มาปฏิบัติด้วยความรักและตั้งใจปฏิบัติ เมื่อทำผิด ต่อจารีตประเพณีของชุมชนหรือและถูกว่ากล่าวตักเตือน พร้อมทั้งจะยอมรับและปรับปรุง แก้ไขตัวเอง เสมอ^{๕๐}

สรุปได้ว่า ความหมายของอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ ความสำเร็จทั้งใน ด้านการเรียนและการงานอื่นๆ ให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตนเองตั้งเป้าหมายเอาไว้ ซึ่งมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ ความรักความพอใจในหน้าที่การงาน การเรียน วิริยะ คือ มีความขยันหมั่น เพียรพยายาม

^{๔๘} กรมสามัญศึกษา,หน่วยศึกษานิเทศก์,ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่อง ความ รับผิดชอบ,(กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๖๒-๖๙.

^{๔๙} กรมวิชาการ.(๒๕๔๔).ความหมายของความรับผิดชอบ. สืบค้นเมื่อ ๑๐ ก.ค., ๒๕๖๑, จาก: www.sahavicha.com/?name=blog&file=readblog&id=๒๓๑

^{๕๐} คณะอนุกรรมการการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม.(๒๕๒๖).ความหมายของความรับผิดชอบ. สืบค้น เมื่อ ๑๐ ก.ค., ๒๕๖๑, จาก: www.sahavicha.com/?name=blog&file=readblog&id=๒๓๑

ทำงานที่ได้รับมอบหมายนั้นให้เสร็จสมบูรณ์ถูกต้องและทันเวลา จิตตะ คือ เอาใจใส่ใน หน้าที่ มีจิตจดจ่ออยู่กับหน้าที่ที่ทำ ไม่คิดฟุ้งซ่านอันเป็นบ่อเกิดให้ทำงานผิดพลาดได้ง่าย และวิมังสา คือ คอยตรวจสอบหาส่วนที่ผิดพลาด แล้วนำมาแก้ไขด้วยสติปัญญาของตน เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สถานศึกษาและสังคม

๒.๕ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแบ่งเป็น ๕ สาระย่อยได้แก่

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

ในแต่ละสาระต่างก็มีธรรมชาติของวิชาวัตถุประสงค์ของวิชาเนื้อหาสาระมโนคติและหลักการของวิชาที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ต่างกันรวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็มีจุดเน้นที่ต่างกันบ้างดังรายละเอียดของแต่ละสาระดังนี้

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมนับเป็นสาระหนึ่งในหลักสูตรที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงชั้นโดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ดังนี้

มาตรฐาน ส๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือจากมาตรฐานทั้งสองประการของสาระที่ ๑ ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการเรียนการสอนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

สำหรับสาระการเรียนรู้แกนกลางของสาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือพุทธประวัติหรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกาลักษณะทางพระพุทธศาสนาคือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับ

ถือการบริหารจิตและเจริญปัญญาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ปฏิบัติตนและมีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ตีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสม่ำเสมอ และเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือส่งผลถึงการพัฒนาตนพัฒนาชาติและโลกต่อไป^{๕๑}

จากมาตรฐานทั้ง๒ประการของสาระที่ ๑ ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการเรียนการสอนเรื่องของศาสนาที่นักเรียนนับถือสำหรับในส่วนของพระพุทธศาสนาจะเน้นในด้านความรู้ค่านิยมและการปฏิบัติในที่นี้จึงขอเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระที่ ๑ ศาสนาศีลธรรมจริยธรรมโดยให้รายละเอียดในส่วนของจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา แนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของพระพุทธศาสนาให้ผู้เรียนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาตลอดจนสามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องทั้งนี้เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดแก่ตนเองและเกิดแก่สังคมในส่วนรวมซึ่งความมุ่งหมายนี้ก็เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบและค่านิยมที่พึงประสงค์นั่นเอง

การจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา

สุนทรวิวัฒน์ให้ความเห็นว่าถ้าพิจารณาวิธีสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลจะพบว่าเป็นการสอนที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีดังนั้นก็การนำหลักธรรมอริยบท ๔ คือ ฉันทะ พอใจ รักใคร่ , วิริยะ ความเพียร , จิตตะ เอาใจใส่ , วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผล เพื่อปลูกฝังความเป็นคนดีมีความรับผิดชอบต่อให้แก่เยาวชนของประเทศจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง พุทธวิธีในการสอนนั้น^{๕๒}

วศิน อินทสระอธิบายว่าหมายถึงวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัทคือภิกษุ ภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกาหรือบุคคลทั่วไปมีธรรมอริยบท ๔ เป็นธรรมที่หนุนเนื่องกัน มีพอใจรัก , ความเพียร เอาใจจดจ่อ , ใช้ปัญญาในการทำงานพิจารณาไตร่ตรอง เมื่อจบการสอนหรือการสนทนา จึงมักจะได้รับผลสมความมุ่งหมายคือผู้ฟังได้บรรลุผลบ้างแสดงตนถึงพระรัตนตรัยเป็นพุทธมามกะบ้างสุดแล้วแต่บารมีหรืออินทรีย์ของแต่ละคนซึ่งแก่อ่อนไม่เท่ากัน^{๕๓}

^{๕๑} กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒).

^{๕๒} สุนทร วิวัฒน์, **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๓๐), หน้า ๙๐.

^{๕๓} วศิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑.

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งเป็นสาระที่ ๒ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ นั้นเป็นสาระที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนในที่นี่จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองดีซึ่งสาระในบทนี้จะช่วยให้ครูสังคมศึกษาเข้าใจการจัดการเรียนการสอน สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมและนำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสาระที่ ๒ ซึ่งสอดคล้องเนื้อหาการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีโดยตรงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ๒ มาตรฐานด้วยการดังนี้^{๕๔}

มาตรฐาน ส๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีมีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทยดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันยึดมั่นศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จากมาตรฐานทั้งสองข้อมีจุดเน้นต่างกันคือมาตรฐาน ส ๒.๑ เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีส่วนมาตรฐาน ส๒.๒ เน้นผู้เรียนให้เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันจากมาตรฐานทั้ง ๒ ข้อได้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลางไว้ในทุกระดับชั้นโดยมีหัวข้อสำคัญๆ เป็นต้นว่า

- การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวโรงเรียนสังคมประเทศชาติ
- ลักษณะความสามารถและลักษณะความดีของตนเองและผู้อื่น
- การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- การเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
- สิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิมนุษยชน

^{๕๔} กระทรวงศึกษาธิการ, *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑*, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

- กฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
- โครงสร้างของครอบครัวโรงเรียนสังคม
- ความสัมพันธ์ของบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัวโรงเรียนสังคม
ประเทศชาติ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นพลเมืองดีหรือการจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมซึ่งเป็นสาระที่ ๒ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ นั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งจัดกิจกรรมในหลายๆลักษณะทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยกิจกรรมที่จัดต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีพัฒนาเจตคติและจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีตลอดจนมีทักษะและความสามารถในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกได้อย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งสามด้านด้วยการโดยจัดกิจกรรมที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญเช่นกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสาธิตการอภิปรายการแสดงบทบาทสมมติการใช้เกมจำลองสถานการณ์การแก้ปัญหาการสืบสวนสอบสวนเป็นต้นกิจกรรมดังกล่าวมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ความเป็นพลเมืองดีการพัฒนาทักษะความสามารถโดยเฉพาะทักษะการคิดและการตัดสินใจซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพ

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

ในสาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์นั้นนับเป็นสาระสำคัญสาระหนึ่งในหลักสูตรที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกชั้นปีคือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ โดยสาระเศรษฐศาสตร์ได้เน้นเรื่องการผลิตการแจกจ่ายและการบริโภคสินค้าและบริการการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพและการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๕๕}

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้สำหรับสาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ไว้ดังนี้

^{๕๕} กระทรวงศึกษาธิการ, *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑*, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

การสอนวิชาเศรษฐศาสตร์นั้นครูสังคมศึกษาสามารถนำวิธีการทางเศรษฐศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในห้องเรียนได้คือวิธีการศึกษาโดยวิธีอนุมาน (deductive method) และวิธีการศึกษาโดยวิธีอุปมาน(inductive method)

วิธีอนุมานหมายถึงการมีหลักกฎเกณฑ์เป็นตัวตั้งแล้วนำสิ่งที่ต้องการพิสูจน์เข้าไปเทียบถ้าสอดคล้องกันก็เป็น “จริง” ถ้าไม่สอดคล้องกันก็เป็น “เท็จ” ส่วนวิธีอุปมานหมายถึงการที่เราหาหลักการโดยใช้ข้อมูลหรือประสบการณ์เพื่อให้เกิดการสรุปเป็นหลักได้ว่าสิ่งที่ศึกษานั้นมีแนวโน้มว่าจะเป็นจริงหรือเป็นเท็จ

การนำวิธีการศึกษาโดยวิธีอุปมานมาใช้ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์นั้นครูผู้สอนจะเริ่มจากการกำหนดกฎทฤษฎีหลักการหรือแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ขึ้นมาก่อนแล้วให้นักเรียนช่วยกันหาข้อมูลหลักฐานรวมทั้งข้อเท็จจริงมาพิสูจน์หรือทดสอบมากกว่าทฤษฎีหลักการหรือแบบจำลองที่ตั้งไว้นั้นถูกต้องหรือไม่

ส่วนวิธีการศึกษาโดยวิธีอุปมานครูผู้สอนจะให้ผู้เรียนหาข้อมูลปรากฏการณ์ต่างๆหรือประสบการณ์ของผู้เรียนเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจเพื่อมาเป็นข้อสรุปแล้วตั้งเป็นกฎหรือทฤษฎีเพื่อนำไปอธิบายเหตุการณ์อื่นๆต่อไป

วิธีการสอนแบบอุปมานและอุปมานนี้เหมาะที่จะนำมาใช้ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์อย่างมากเพราะจะช่วยฝึกผู้เรียนให้เป็นคนช่างสังเกตมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และคิดอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับสภาพหรือปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมและสามารถใช้หลักการกฎหรือทฤษฎีเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ และวัฒนธรรมในส่วนของสาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ ๓ ข้อคือ

มาตรฐาน ส๔.๑ เข้าใจความหมายความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆอย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐานส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทยวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยมีความรัก
ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย^{๕๖}

จากมาตรฐานดังกล่าวจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาสาระประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเวลา
และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์วิธีการทางประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน
ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต
บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีตความเป็นมาของชาติไทยวัฒนธรรมและภูมิ
ปัญญาไทยแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์จะจัดให้แก่ผู้เรียนในทุก
ชั้นปี

แนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์การสอนประวัติศาสตร์อาจ
สอนโดยวิธีการเน้นข้อเท็จจริงเป็นหลัก (Information oriented Approach) กับวิธีการที่เน้นผู้เรียน
เป็นหลัก (student oriented approach)

วิธีการที่เน้นผู้เรียนเป็นหลักนับเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพถ้าเป็นการสอนที่
เน้นข้อเท็จจริงผู้สอนจะสอนได้ไม่หมดเพราะข้อเท็จจริงหรือปัญหาของโลกหรือของแต่ละชาติมีมาก
และซับซ้อนยิ่งขึ้นการสอนเพียงข้อเท็จจริงอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรดังที่มีผู้วิจารณ์ว่าการสอน
ประวัติศาสตร์นั้นถ้าครูสอนให้นักเรียนจดจำเหตุการณ์ชีวประวัติปีพ.ศ. อย่างเดียวข้อมูลเหล่านี้ผู้เรียน
อาจลืมและไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ดังนั้นการสอนประวัติศาสตร์จึงควรเน้นผู้เรียนเป็นหลักพยายาม
พัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลหรือหลักฐานในอดีตหรือเหตุการณ์กำลังจะเกิดขึ้น
อย่างมีเหตุผล

การสอนประวัติศาสตร์โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลักมีอยู่หลายวิธีด้วยกันที่ครูสามารถ
นำมาใช้สอนในห้องเรียนได้ ในที่นี้จะเน้นวิธีที่สำคัญที่นักประวัติศาสตร์ ใช้ในการศึกษาหาความรู้ซึ่ง
ครูสามารถนำวิธีการนั้นมาใช้เป็นแนวในการเรียนการสอนได้แก่

๑) วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสอนสาระประวัติศาสตร์ผู้สอนอาจนำวิธีการทาง
ประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วยขั้นตอน ๖ ขั้นตอนคือ

- ๑) การสะสมข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่างๆ
- ๒) การคัดเลือกข้อเท็จจริง
- ๓) การประเมินความสำคัญของข้อเท็จจริง
- ๔) การแจกแจงข้อเท็จจริงเหล่านั้นที่มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

^{๕๖} พระมหาธวัชชัย วชิรปญโญ. (คำว่าปี) “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียน
สารสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย,” ปริญญาโททางการศึกษา มหาวิทยาลัย
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐) หน้า ๔๕.

๕) การตีความ

๖) การเรียบเรียง

วิธีการดังกล่าวครูสังคมศึกษาสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อย่างน่าสนใจเพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยเฉพาะขั้นของการประเมินความสำคัญของข้อเท็จจริงหรือการวิพากษ์ขั้นการตีความเป็นต้นการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์จะเน้นให้ผู้เรียนฝึกหัดการประเมินคุณค่าของหลักฐานให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

๖) วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรล้วนมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์แต่ในบางครั้งหลักฐานอาจมีไม่เพียงพอทำให้การค้นคว้างานของนักประวัติศาสตร์ไม่สมบูรณ์นักประวัติศาสตร์จึงใช้วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) เพื่อการค้นคว้าหาข้อมูลประกอบทำให้งานศึกษาค้นคว้าของนักประวัติศาสตร์สมบูรณ์และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น^{๕๗}

วิธีการทางประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้การสอนสาระประวัติศาสตร์ในโรงเรียนผู้สอนส่วนใหญ่มักใช้วิธีการบรรยายเนื้อหาทำให้นักเรียนเห็นว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ต้องท่องจำน่าเบื่อหน่ายเป็นวิชาที่ศึกษาแต่เรื่องของอดีตที่อยู่ห่างไกลวิชาประวัติศาสตร์จึงดูด้อยค่าไปดังนั้นผู้สอนจึงต้องทำให้วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าสนใจและมีชีวิตชีวาการนำวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่ามาใช้ในห้องเรียนอาจทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ได้ชี้ให้เห็นว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์บอกเล่าจะช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นไม่เฉยชาและนักเรียนจะรู้สึกเหมือนว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์มีอยู่รอบตัวเขา

นอกจากวิธีสอนที่นำเสนอดังกล่าวแล้วยังมีวิธีการสอนอื่นๆที่ครูสังคมศึกษาสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้เช่นการสอนแบบสืบสวนสอบสวนการแก้ปัญหาเป็นต้น

จากวิธีการสอนที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นหลักที่นำเสนอไปแล้วนั้นผู้สอนสาระประวัติศาสตร์อาจจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องของทางประวัติศาสตร์เพิ่มเติมในการเรียนการสอนด้วยดังตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไปนี้

๑) กิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ (chronology) สอนการลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นเหตุเป็นผลและยังสามารถทำให้นักเรียนจดจำเหตุการณ์สำคัญๆ ที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ช่วยทำให้นักเรียนสามารถสร้างสถานการณ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดในอดีตและเชื่อมโยงเหตุการณ์เหล่านั้นมาสู่ปัจจุบัน

๒) กิจกรรมการเทียบศักราชการนับช่วงเวลาและคำศัพท์ในวิชาประวัติศาสตร์ครูควรอธิบายคำศัพท์เกี่ยวกับการนับเวลาและสอนวิธีเทียบศักราชต่างๆ

^{๕๗} อ่างแล้ว

๓) กิจกรรมการจัดทำแผนภูมิต้นไม้ (Family Tree) เกี่ยวกับประวัติบุคคลการศึกษาประวัติศาสตร์ใดๆก็ตามนักเรียนควรมีแนวคิดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตนเองของครอบครัวหรือบุคคลสำคัญเสียก่อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมควรให้นักเรียนฝึกการทำแผนภูมิต้นไม้ของบุคคลสำคัญต่างๆในประวัติศาสตร์จะทำให้การเรียนประวัติศาสตร์น่าสนใจและนักเรียนเกิดเข้าใจในเหตุการณ์และความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น

๔) กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียนการเขียนนับเป็นกิจกรรมสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เพราะประวัติศาสตร์นั้นมีรากฐานมาจากการเขียนและบันทึกของมนุษย์ในยุคสมัยต่างๆ ดังนั้นนักเรียนจึงควรได้ฝึกฝนให้รู้จักการบันทึกหรือการเขียนเรื่องราวที่เกิดขึ้นใกล้ตัวนักเรียนหรือฝึกการบันทึกเพื่อพบเห็นเหตุการณ์สำคัญๆ

๕) กิจกรรมเกี่ยวกับการพูดเช่นฝึกการพูดในรูปแบบต่างๆที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เช่นการอภิปรายการโต้วาทีการปาฐกถาการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญการหาเสียง เป็นต้น^{๕๘}

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่นำเสนอมาข้างต้นนี้ผู้สอนอาจเลือกนำไปใช้โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่จะสอนวุฒิภาวะของผู้เรียนบรรยากาศของห้องเรียน นอกจากนั้นครูสังคมศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ด้วยการใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันอย่างมากเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ที่ทันสมัยควรให้นักเรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเช่นการหาข้อมูลหรือหลักฐานต่างๆในเว็บไซต์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายเป็นต้นทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีความหมายอย่างแท้จริง

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ของไทยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ที่ปรากฏผลต่อกันและกันในระบบธรรมชาติใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๕๙}

^{๕๘} อ่างแล้ว

^{๕๙} กระทรวงศึกษาธิการ, ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, สำนักวิชาการและมาตรฐาน

จากมาตรฐานทั้ง ๒ ข้อสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ได้เน้นให้ผู้เรียนเรียนเกี่ยวกับ ลักษณะกายภาพของโลกแหล่งทรัพยากรและภูมิอากาศของประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆในระบบธรรมชาติความสัมพันธ์ กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นการนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์จะจัดให้แก่ผู้เรียนในทุกชั้นปี

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนสาระภูมิศาสตร์การเรียนการสอนสาระ ภูมิศาสตร์มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์พัฒนาให้มีทักษะทาง ภูมิศาสตร์และพัฒนาให้มีเจตคติทางภูมิศาสตร์ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนจึงต้องมุ่ง พัฒนาผู้เรียนทั้งสามด้านด้วยกันโดยจัดกิจกรรมที่เน้นตัวนักเรียนเป็นสำคัญซึ่งครูสังคมนาวิชาอาจนำ วิธีการทางภูมิศาสตร์เข้าไปประยุกต์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนได้ด้วยในที่นี้ขอเสนอแนะ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนดังนี้

ก. กิจกรรมการเรียนรู้การสอนด้วยการใช้โครงการ ครูสังคมนาวิชาอาจให้นักเรียนได้ ฝึกคิดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางภูมิศาสตร์ว่านักเรียนสนใจเรื่องอะไรแล้วกำหนดเป็นโครงการที่จะ ศึกษาเช่นถ้านักเรียนต้องการจะศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองนักเรียนอาจจะจัดทำเป็น “โครงการการ ท่องเที่ยวท้องถิ่นของเรา” เมื่อกำหนดหัวข้อที่จะทำเป็นโครงการแล้วครูให้นักเรียนวางแผนการ ดำเนินงานเช่นจะสืบค้นข้อมูลอย่างไรประเภทของข้อมูลเช่นข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารอาจขอเอกสารจาก แหล่งวิทยากรหรือผู้รู้ในท้องถิ่นและเอกสารของทางราชการส่วนข้อมูลบางอย่างอาจต้องออกไป สืบหาสภาพภูมิศาสตร์ทางด้านกายภาพและสภาพทางสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งเป็นการ สืบหาภาคสนามเมื่อวางแผนการดำเนินงานแล้วจึงลงมือปฏิบัติงานตามขั้นตอนนำข้อมูลที่สืบค้นมา ได้ทั้งข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเหล่านั้นมาวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินแล้ว จึงนำมาเรียบเรียงโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับท้องถิ่นตามหัวข้อที่นักเรียนระบุหัวข้อที่นักเรียนนำมา เรียบเรียงเป็นต้นว่า

-ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นโดยแสดงที่ตั้งด้วยการเขียนเป็นแผนที่สังเขปของ ท้องถิ่นแสดงลักษณะภูมิประเทศให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิอากาศเป็นต้น

-แสดงผังเมืองแสดงแผนผังของถนนที่ตั้งของสถานที่ราชการสถานที่สำคัญของ ท้องถิ่นโดยมีทิศทาง

-อาชีพของคนในท้องถิ่นสภาพเศรษฐกิจของท้องถิ่นแสดงข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของ ประชากรแสดงสินค้าที่น่าสนใจของท้องถิ่นเป็นต้น

-แนะนำสถานที่ทางธรรมชาติที่น่าสนใจของท้องถิ่นโดยแสดงรูปภาพของสถานที่ นั้นๆตลอดจนเส้นทางเดินทางเป็นต้น

เมื่อจัดทำโครงการเรียบร้อยแล้วครูอาจให้นักเรียนนำโครงการไปเผยแพร่เช่นจัดทำเป็นเอกสารแผ่นพับแจกจ่ายไปยังนักเรียนหรือกลุ่มสนใจในชุมชนของตนหรือชุมชนอื่นๆเพื่อให้กลุ่มคนต่างๆมาท่องเที่ยวในท้องถิ่นของเราในการเผยแพร่โครงการนี้ก็ควรมีการประเมินความสำเร็จของโครงการด้วย

ข. กิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ในการจัดการเรียนการสอนสาระภูมิศาสตร์ครูอาจนำกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ไปประยุกต์ใช้ผู้เรียนจะได้ความรู้จากการไปสัมผัสสิ่งที่เป็นรูปธรรมโดยตรงเช่นได้เห็นภูมิประเทศที่ครูเคยอธิบายในชั้นเรียนว่าแท้จริงเป็นอย่างไรหรือได้เห็นสภาพของเมืองว่ามีจุดเด่นจุดด้อยของการวางผังเมืองอย่างไรได้เห็นรูปแบบของการสร้างที่อยู่อาศัยว่ามีความสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์อย่างไรเป็นต้นในการให้นักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่นั้นครูอาจฝึกทักษะการจดบันทึกการสำรวจการทำแผนที่แผนผังการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งถือเป็นทักษะการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ไปพร้อมๆ กันด้วย

ค. กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสำรวจกิจกรรมการสำรวจเป็นกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนครูอาจมอบหมายให้นักเรียนไปสำรวจลักษณะภูมิประเทศของชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่สำรวจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสำรวจสภาพแวดล้อมทางสังคมเช่นจำนวนประชากรอาชีพลักษณะของที่อยู่อาศัย เป็นต้นขณะที่นักเรียนกำลังปฏิบัติกิจกรรมการสำรวจอยู่นั้น ครูควรเน้นให้นักเรียนฝึกทักษะการจดบันทึกนอกเหนือจากการจดบันทึกโดยบรรยายเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วอาจหมายรวมถึงจดบันทึกโดยใช้วิธีทำกราฟิกเช่นการเขียนเป็นแผนผังการจัดทำตารางกราฟหรือการถ่ายภาพเป็นต้น

ง. กิจกรรมการจัดทำแผนที่แผนที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาสาระภูมิศาสตร์ครูควรฝึกให้นักเรียนทำแผนที่อย่างง่ายเช่นให้นักเรียนจัดทำแผนที่สถานที่ตั้งบ้านของตนแผนที่ที่ตั้งของโรงเรียนแผนที่ชุมชนแล้วจึงขยายไปเป็นแผนที่ภาพและแผนที่ประเทศตามลำดับโดยแสดงรายละเอียดของภูมิประเทศทิศทางรวมทั้งเรียนรู้เกี่ยวกับการกำหนดอัตราส่วนเป็นต้นซึ่งกิจกรรมฝึกการทำแผนที่นี้จะพัฒนาผู้เรียนให้มีแนวคิดเกี่ยวกับที่ตั้งและมโนคติเกี่ยวกับพื้นที่ซึ่งเป็นมโนคติหลักที่สำคัญของการเรียนการสอนสาระภูมิศาสตร์^{๖๐}

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เสนอแนะดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางที่ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียนโดยกิจกรรมเหล่านี้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระภูมิศาสตร์ฝึกและพัฒนาทักษะทางภูมิศาสตร์ให้แก่ผู้เรียนตลอดจนได้พัฒนาเจตคติทางภูมิศาสตร์ให้แก่ผู้เรียนด้วยเช่นความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ความภูมิใจในท้องถิ่นความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติเป็นต้น

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษา

^{๖๐} พระมหาธวัชชัย วชิรปญโญ. (คำว่าปี) “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียน สาระสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย,” ปริญญาโททางการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐) หน้า ๔๕.

เนื่องจากวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีลักษณะเป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary integration) โดยบูรณาการความรู้ที่ได้คัดสรรมาจากกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ รวมทั้งกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์บางส่วนแต่เนื่องจากวิชาการในสาขาสังคมศาสตร์มีความเป็นพลวัตหรือ เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาข้อมูลและสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ ดังนั้น ครูสังคมศึกษาจึงจำเป็นต้องติดตามความเคลื่อนไหวขององค์ความรู้ใหม่ๆ คือนำข้อมูลหรือสารสนเทศ ร่วมสมัยมาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาดังนั้นการนำสาระร่วมสมัย (Contemporary Issues) ซึ่งเป็นประเด็นสาระในแต่ละกลุ่มสังคมศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนใน วิชาสังคมศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งนอกเหนือจากสาระการเรียนรู้แกนกลางที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

สาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษามีอยู่หลายสาระด้วยกันที่สำคัญได้แก่

๑) ครอบครัวศึกษา (Family Education) ครอบครัวศึกษาเป็นการศึกษาสถาบันที่ เล็กที่สุดและสำคัญที่สุดของสังคมเนื่องจากมีความผูกพันกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกใน ครอบครัวความเข้าใจและตระหนักถึงพันธะผูกพันซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัวอย่างแท้จริง และมีความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างหน้าที่ของครอบครัวที่รวมตัวเป็นสถาบันหลักของสังคมและเป็น หน่วยทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ

สำหรับเนื้อหาสาระของครอบครัวศึกษาควรให้เรียนความหมายของสถาบัน ครอบครัวและหน้าที่ของสถาบันครอบครัว

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครอบครัวศึกษาสามารถจัดได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะ

การจัดไว้ในโปรแกรมวิทยาศาสตร์มนุษย์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสืบค้นภูมิหลังของ ครอบครัวด้วยวิธีการสืบค้นการวิจัยและใช้เอกสารประกอบการค้นคว้า

๒) สตรีศึกษา (Women Studies) บทบาทและฐานะของผู้หญิงตั้งแต่อดีตจนกระทั่ง ดูเหมือนว่าจะด้อยกว่าบุรุษเพศในทุกด้านและในทุกกรณีการตระหนักในคุณค่าของสตรีทำให้มีการ จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสตรีขึ้นเรียกว่าสตรีศึกษา

การจัดการศึกษาวิชาสตรีศึกษามุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจและค่านิยมที่ถูกต้อง เกี่ยวกับสตรีในด้านต่างๆทั้งในด้านกายภาพสถานภาพบทบาทสิทธิสตรีสิทธิมนุษยชนความเสมอภาค ในโอกาสต่างๆและปัญหาอื่นๆของสตรีรวมทั้งเน้นความสามารถในการแก้ไขปัญหาความเสมอภาค ของผู้หญิงและแก้ปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับผู้หญิงด้วยทั้งนี้เป็นการมุ่งพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพ ของผู้หญิงอย่างแท้จริง^{๖๑}

^{๖๑}อ้างแล้ว หน้า ๔๕

การจัดการเรียนการสอนวิชาสตรีศึกษาในวิชาสังคมศึกษาสามารถจัดได้ตั้งแต่ระดับ ปฐมวัยศึกษาระดับประถมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายเนื้อหาเกี่ยวกับ สตรีศึกษาสามารถสอดแทรกไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นต้นว่าในส่วนที่เกี่ยวกับสาระ ประวัติศาสตร์ควรชี้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงบทบาทของสตรีในประวัติศาสตร์และเน้นความสำคัญของ สตรีในฐานะที่เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ด้วย

๓) ผู้สูงอายุศึกษา (The Elderly Education) เนื่องจากผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะเพิ่ม จำนวนมากขึ้นประชากรในกลุ่มอายุอื่นๆ โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึง ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้มากที่สุดเพื่อการดูแลและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุให้มีความสุข ในบั้นปลายชีวิต

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน “ผู้สูงอายุศึกษา” อาจทำได้ด้วยวิธีเดียวกันกับ “ครอบครัวศึกษา” รวมทั้งกิจกรรมการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในครอบครัวการสำรวจเช่นการออกไปยัง ชุมชนใกล้บ้านเพื่อสำรวจการจัดบริการสาธารณะและการดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นหรือการแสดงบทบาทสมมติเพื่อให้เข้าใจผู้สูงอายุยิ่งขึ้นเป็นต้น

๔) พลโลกศึกษา (Global Education) การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีเฉพาะ ในประเทศที่ตนอาศัยอยู่เท่านั้นอาจไม่เพียงพอ เพราะสภาพการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การพัฒนาเยาวชนจึงต้องอาศัยขอบเขตไปสู่การพัฒนาให้เป็นพลเมืองดีระดับโลกให้เป็นพลเมืองดีที่มี ในโลกทรรศน์ในการมองโลกและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ในระดับโลกนี้ได้รับความสนใจและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแพร่หลายโดยเรียกการจัดการศึกษาตาม แนวคิดใหม่นี้ว่า “โลกศึกษา” (Global Education) โดยเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนโลก ศึกษาคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะและเจตคติที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีคุณภาพ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยเฉพาะกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดี ให้แก่ผู้เรียนและเป็นสาระที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาลูกศึกษาโดยตรงการกำหนด ขอบข่ายเนื้อหาสาระของโลกศึกษาต้องมุ่งเนื้อหาที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกโดย เน้นในส่วนของข้อเท็จจริงและส่วนที่เป็นมโนมติมุ่งพัฒนาทักษะหรือสมรรถนะของผู้เรียนในเรื่องการ แก้ปัญหาการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆตลอดจนมุ่งพัฒนาเจตคติในเรื่องการ ช่วยเหลือการพึ่งพาอาศัยและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยสามารถจัดหลักสูตรด้านโลก ศึกษาได้หลายแนวทางได้แก่การสอดแทรกหรือบูรณาการโลกศึกษาในรายวิชาต่างๆที่ปรากฏใน หลักสูตรการสอดแทรกหรือบูรณาการโลกศึกษาในวิชาสังคมศึกษาและการจัดโลกศึกษาเป็นรายวิชา หนึ่ง

ส่วนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาแนวคิดด้านโลกศึกษาสามารถจัดการเรียน การสอนโดยสอดแทรกหรือบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆทั้ง ๘ กลุ่มสาระที่ปรากฏใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ การสอดแทรกหรือบูรณาการในวิชา สังคมศึกษารวมทางการนำเสนอประเด็นปัญหาเกี่ยวกับโลกทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะวินิจฉัยว่าใน

แต่ละรายวิชา มีบทเรียนใดหรือหน่วยการเรียนรู้ใดบ้างที่สามารถสอดแทรกแนวคิดดังกล่าวได้โดยบูรณาการทั้งเนื้อหาและสาระเจตคติและทักษะที่เกี่ยวข้องกับโลกศึกษา

๕) พหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education)^{๖๒} พหุวัฒนธรรมคือความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งได้แก่การดำเนินชีวิตประจำวันที่มีความเหมือนและความต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเน้นการยอมรับซึ่งกันและกันโดยทั่วไปสังคมต่างๆ มีปัญหาที่ต้องแก้ไขเหมือนกัน สังคมทุกสังคมจึงต้องมีระบบต่างๆ ของวัฒนธรรมเราเรียกวัฒนธรรมด้านต่างๆ เหล่านี้ว่าวัฒนธรรมสากลและถึงแม้ว่าแต่ละสังคมจะมีปัญหาพื้นฐานเหมือนกันแต่อาจจัดการหรือแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้แตกต่างกันไปทำให้มีวัฒนธรรมแตกต่างกันไปเกิดเป็นวัฒนธรรมเฉพาะขึ้น ส่วนวัฒนธรรมทั่วไปหมายถึงวัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตทั่วไปของสมาชิกจำนวนมากของสังคมหรือเป็นวัฒนธรรมที่คนจำนวนมากในสังคมมีอยู่ร่วมกันและวัฒนธรรมย่อยหมายถึงส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ใช้กันในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น วัฒนธรรมย่อยมักเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั่วไปและมักจะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั่วไปแต่ในเวลาเดียวกันก็มักแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทั่วไปด้วย

การศึกษาสามารถเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจเรื่องพหุวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมได้ โดยการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมเพื่อประยุกต์กระบวนการคิดและการตัดสินใจในประเด็นเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการติดต่อสื่อสารทั้งกับกลุ่มคนส่วนใหญ่และกลุ่มคนส่วนน้อย เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งและก่อให้เกิดการกระทำในการปรับปรุงเงื่อนไขในปัจจุบันและเพื่อพัฒนาเจตคติค่านิยมและพฤติกรรมที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคม

สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมได้เสนอมติ (dimensions) ของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมออกเป็น ๕ มิติด้วยกันได้แก่^{๖๓}

- ๑) การบูรณาการเนื้อหา (Content Integration)
- ๒) กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (The Knowledge Construction Process)
- ๓) การลดความตึงเครียด (Prejudice Reduction)
- ๔) ความเสมอภาคในการจัดการเรียนการสอน (An Equity Pedagogy)
- ๕) กระบวนการทำให้วัฒนธรรมของโรงเรียนและโครงสร้างทางสังคมมีบทบาทมากขึ้น (An Empowering School Culture and Social Structure)

ส่วนแนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษาแบบคลัสเตอร์ได้ให้แนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมเป็น ๔ ระดับดังนี้

^{๖๒} อ่างแล้ว หน้า ๔๕

^{๖๓} Banks, J.A., *Cultural Diversity and Education : Foundations, Curriculum, and Teaching* (๕th ed.), (Boston: Allyn and Bacon, ๒๐๐๖), p.๒๖.

ระดับที่ ๑ แนวทางการจัดหลักสูตรโดยการมีส่วนร่วม (The Contributions Approach)

ระดับที่ ๒ แนวทางการจัดหลักสูตรโดยเพิ่มเนื้อหา (Additive Approach)

ระดับที่ ๓ แนวทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Approach)

ระดับที่ ๔ แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคม (Social Actions Approach)

จากแนวคิดของเบงคส์ที่เสนอแนวทางการจัดหลักสูตรพัฒนาธรรมใน ๔ ระดับนั้น ถ้านำมาประยุกต์ใช้ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพัฒนาธรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ครูสังคมศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรพัฒนาธรรมได้หลายแนวทางด้วยกันคือ

๑) การสอดแทรกหรือบูรณาการแนวคิดพัฒนาธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

๒) การสอดแทรกหรือบูรณาการพัฒนาธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๓) การจัดเนื้อหาพัฒนาธรรมเป็นรายวิชาหนึ่ง

๖) สันติศึกษา (Peace Education) สันติศึกษาหมายถึงความพยายามอย่างหนึ่งในการต่อต้านความขัดแย้งความรุนแรงและความไม่สงบในสังคมโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือทำความเข้าใจในเรื่องความขัดแย้งความรุนแรงและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและวิธีการแก้ปัญหาความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพโดยมีความมุ่งหมายที่ต่างกัน ๒ ประการคือเป็นการศึกษาเรื่องสันติภาพเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงลักษณะความเป็นจริงของสันติภาพหรือเป็นการศึกษาเพื่อสันติภาพเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น

ความเป็นมาของสันติศึกษาจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดสันติศึกษามาจากสงครามความรุนแรงและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะในช่วงทศวรรษแรกๆ ๑๙๕๐ ถึง ๑๙๖๐ องค์กรยูเนสโกได้พยายามใช้แนวทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างชาติแต่ในช่วงทศวรรษต่อมา (ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๗๐) สงครามและความขัดแย้งกลับมีเพิ่มมากขึ้นจึงได้พัฒนาขึ้นเป็นเรื่องของสันติศึกษาและสันติศาสตร์อย่างชัดเจนมีโปรแกรมโครงการศูนย์ที่เกี่ยวกับสันติภาพและความขัดแย้งในหลายประเทศการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาได้ดำเนินการสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน^{๖๔}

^{๖๔}ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, อ่างถึงใน รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์, สันติศึกษากับสันติภาพ ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา หน่วยที่ ๑, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔). หน้า ๔๓.

วิชาสันติศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนโดยมีลักษณะสำคัญของวิชาสันติศึกษา ๔ ลักษณะได้แก่มีลักษณะสหวิทยาการเป็นวิชาประยุกต์ยึดถือคุณค่าสันติภาพเป็นเป้าประสงค์ แนวนำและสันติศึกษาได้ศึกษาทั้งต่างๆในหลายระนาบและต่างระดับ^{๖๕}

การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษามีวิธีการสอนอยู่หลายวิธีได้แก่

- ๑) วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา
- ๒) วิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวน
- ๓) วิธีสอนโดยการอภิปราย
- ๔) วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมุติ
- ๕) วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง
- ๖) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
- ๗) เทคนิคพยากรณ์
- ๘) พุทธวิธีในการสอน

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา

๑. การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา

การนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นเป็นขั้นตอนสำคัญครูสังคมศึกษาจะต้องสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ จัดเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard-base Curriculum) หน่วยการเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็นหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน (Standard-base Unit) คือมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน และทุกองค์ประกอบในหน่วยการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงสอดคล้องสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด^{๖๖}

๑.๑ องค์ประกอบสำคัญของหน่วยการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

- ๑) มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

^{๖๕}ไชยันต์ รัชชกุล, ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙). หน้า ๔๕.

^{๖๖}รุ่งนภา นุตราวงศ์, การออกแบบหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนา หลักสูตรและการสอน, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙). หน้า ๔๗.

- ๒) สารระการเรียนรู้
 - ๓) ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนปฏิบัติ
 - ๔) การประเมินผล
 - ๕) กิจกรรมการเรียนรู้
 - ๖) สื่อและแหล่งเรียนรู้
- ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๑) มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดเนื่องจากมาตรฐาน/ตัวชี้วัดจะระบุให้ทราบถึงสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ซึ่งเป็นเป้าหมายคุณภาพที่ต้องการให้เกิดการเรียนการสอนของหน่วยนั้น ดังนั้นในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้จึงต้องระบุมาตรฐาน/ตัวชี้วัดไว้อย่างชัดเจนและในแต่ละหน่วยการเรียนรู้อาจมีตัวชี้วัดที่เป็นเป้าหมายได้มากกว่าหนึ่งตัวชี้วัดซึ่งอาจเป็นตัวชี้วัดจากกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ก็ได้ในกรณีที่ต้องการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ

๒) สารระการเรียนรู้ข้อบ่งชี้เนื้อหาที่จะเป็นสื่อ นำพาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะหรือคุณลักษณะตามที่ระบุในตัวชี้วัดสำหรับรายวิชาพื้นฐานส่วนสาระการเรียนรู้สามารถพิจารณาได้จากสิ่งที่กำหนดไว้ในสารระการเรียนรู้แกนกลางที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดนั้นๆ ส่วนรายวิชาเพิ่มเติม ก็คือสารระการเรียนรู้เพิ่มเติมที่ผู้สอนจะกำหนดขึ้น ตามผลการเรียนรู้ของรายวิชา

๓) ชิ้นงานหรือภาระงานที่ผู้เรียนปฏิบัติ ชิ้นงานหรือภาระงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติอาจกำหนดโดยครูหรือครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในแต่ละหน่วยการเรียนรู้โดยชิ้นงานหรือภาระงานเหล่านั้นนอกจากจะต้องแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้วยังเป็นหลักฐานร่องรอยที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะตามที่ระบุไว้ในตัวชี้วัด

๔) การประเมินผลในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานการวัด ประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน/ตัวชี้วัดที่กำหนดหรือไม่ และมีส่วนใดที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง ดังนั้นการประเมินผลจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินให้ชัดเจนซึ่งเกณฑ์เหล่านั้นครูอาจจะร่วมกันกำหนดกับผู้เรียนและเกณฑ์นั้นจะต้องมีความชัดเจนเที่ยงตรงทั้งนี้ครูควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าถึงวิธีการและเกณฑ์ในการประเมินผลก่อนที่จะให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงาน

๕) กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความรู้/ทักษะตามที่ระบุไว้ในตัวชี้วัดและเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะสำคัญให้กับผู้เรียนซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เริ่มจากกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้และกิจกรรมรวบยอดตามลำดับ

๖) สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนมีอยู่หลายชนิดที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้มีทั้งสื่อประเภทโสตทัศน สื่อสิ่งพิมพ์สื่อภาพและเสียง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนแหล่งการเรียนรู้ได้แก่แหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆที่มีอยู่ในท้องถิ่นตลอดจนเว็บไซต์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่จะสอนนอกจากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นแล้วครูผู้สอนอาจเพิ่มหัวข้ออื่นๆที่สถานศึกษากำหนด

๑.๒ ขั้นตอนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐานในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานนั้นสามารถทำได้หลายรูปแบบเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันมิได้มีการกำหนดหรือจัดลำดับขั้นตอนที่แน่นอนตายตัวขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเหตุผลความจำเป็นของแต่ละบริบทอย่างไรก็ตามรูปแบบในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่รู้จักกันแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับใช้คือการ “ออกแบบย้อนกลับ”(Backward Design)ซึ่งเป็นรูปแบบที่สมาพันธ์ทางการนิเทศและพัฒนาหลักสูตร (Association for Supervision and Curriculum Development) ของสหรัฐอเมริกาและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรจำนวนมากได้เสนอแนะไว้ว่าเป็นการออกแบบหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานภาพโดยรวมของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ลักษณะนี้คือจะมีการกำหนดเป้าหมายปลายทางที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนก่อน จากนั้นจึงค่อยคิดย้อนกลับทีละชั้นในเรื่องของงานที่จะเป็นร่องรอยหลักฐานพร้อมทั้งการวัดประเมินผลที่สะท้อนคุณภาพตามเป้าหมายนั้นแล้วจึงออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนทำงานนั้นได้

๒. การออกแบบหน่วยการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการในวิชาสังคมศึกษา

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ หมวด ๔ มาตรา ๒๓ กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องนำ ความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา” เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าวดังนั้นการออกแบบการเรียนการสอนโดยเฉพาะหน่วยการเรียนรู้จึงต้องออกแบบและลักษณะของการบูรณาการ ^{๖๗}

๑) ความหมายของการบูรณาการบูรณาการ (integration) หมายถึงความสัมพันธ์เนื้อหาวิชาและวิธีสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมีวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วยทำให้มีการผสมผสานเป็นเรื่องเดียวกันโดยเน้นความสัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงที่อยู่รอบตัวผู้เรียนตามความ

^{๖๗} ปรานี สังฆะตวรรธน์ และสิริวรรณ ศรีพหล, การออกแบบหลักสูตร ในประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีการสอน หน่วยที่ ๒, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕).

จำเป็นของชีวิตเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ที่สมบูรณ์ บรรลุจุดหมายของเรื่องนี้^{๖๘}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความหมายว่าบูรณาการ หมายถึงการเชื่อมโยงผสมผสานเข้าเป็นหนึ่งเดียวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในชีวิตจริงได้

กล่าวโดยสรุปการบูรณาการหมายถึงการจัดการเรียนการสอนที่มีการนำ ศาสตร์ต่างๆหลายสาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงผสมผสานและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่แท้จริงและเป็นความรู้ที่หลากหลายมุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ความคิด ทักษะประสบการณ์รวมทั้งด้านความรับผิดชอบซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

๒) ความสำคัญของการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนการสอนใน รูปแบบของการบูรณาการนับว่ามีความสำคัญโดยเฉพาะต่อผู้เรียนซึ่งสรุปความสำคัญของการเรียน การสอนแบบการบูรณาการได้ดังนี้

ก. การบูรณาการจะเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชาความคิดทักษะ ตลอดจนเจตคติ

ข. การบูรณาการทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆได้อย่างแจ่มแจ้ง การบูรณาการจะเกิดความหมายและนำไปใช้ได้ก็ต่อเมื่อความรู้และความคิดย่อยๆประสานสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกันจนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นกับสิ่งอื่นรอบตัว

ค. การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างเป็น องค์กรวมโดยการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาต่างๆรวมถึงการเชื่อมโยงพัฒนาการอย่างรอบด้านทั้ง ด้านสติปัญญาด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนา

ง. การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่อง/หัวข้อ/สาระ การเรียนรู้/กลุ่มสาระการเรียนรู้และความสัมพันธ์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆกับชีวิตจริง

จ. การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดในศาสตร์ ต่างๆทำให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

ฉ. การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากสิ่งที่เรียนไปสู่ ชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนได้

ช. การบูรณาการช่วยตอบสนองความสามารถของผู้เรียนในด้านต่างๆตาม แนวคิดทฤษฎีปัญหา

^{๖๘} สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕-๒๐.

ช. การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ฅ. การบูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนในการเรียนเนื้อหาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆในหลักสูตร

๓) ลักษณะสำคัญของการบูรณาการ การบูรณาการมีความสำคัญดังนี้

ก. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้เนื่องจากปริมาณความรู้มีมากขึ้นมีความสลับซับซ้อนการบอกอธิบายไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพดังนั้นการแสวงหาความรู้จึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย

ข. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ การบูรณาการจะให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านเจตพิสัยแก่ผู้เรียนควบคู่กับการแสวงหาความรู้ เพราะการเรียนการสอนไม่ใช่เน้นแต่ด้านพุทธิพิสัยแต่เพียงอย่างเดียว

ค. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติเป็นการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติหรือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย

ง. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ในห้องเรียนและสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริงการให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพชีวิตของผู้เรียนเมื่อได้เรียนรู้โดยการบูรณาการแล้วสิ่งที่สอนในห้องเรียนจะมีความหมายและคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

จ. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้หรือพุทธิพิสัยเจตพิสัยและทักษะพิสัยที่เหมาะสมตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนการบูรณาการความรู้ของวิชาต่างๆเข้าด้วยกันจะสนองความต้องการดังกล่าว

ฉ. เป็นการบูรณาการให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติของวิชาต่างๆเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

๔) รูปแบบของการบูรณาการการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการในวิชาสังคมศึกษานั้นสามารถจัดได้เป็น ๒ รูปแบบคือ^{๖๙}

ก. การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ทักษะกระบวนการหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ เข้าด้วยกันเพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวประเด็นปัญหาหัวข้อหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับนั้นสามารถจัดการเรียนรู้โดยผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ไม่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้อื่นๆโดยใช้หลักการเชื่อมโยงภายในวิชา

^{๖๙} สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๑.

ข. การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาด้านความรู้ทักษะ/กระบวนการหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตั้งแต่สองกลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันเพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวประเด็นปัญหาหัวข้อหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างเข้าใจลึกซึ้งและชัดเจนใกล้เคียงกับความเป็นจริงในชีวิตยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง๒ประเภทนี้จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพต่อเมื่อผู้สอนเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้หรือเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับบทเรียนและศักยภาพของผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเชื่อมโยงในด้านสาระการเรียนรู้วิธีการและการนำไปใช้โดยมีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในด้านต่างๆได้แก่ความรู้ทักษะกระบวนการประสบการณ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตรกำหนดเนื้อหาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การประสานงานและร่วมมือกันระหว่างผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดการบูรณาการจึงต้องเชื่อมโยงตั้งแต่หลักสูตรไปสู่การจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการจัดหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการซึ่งมีแนวทางในการจัดทำดังนี้^{๗๐}

วิธีที่ ๑ กำหนดประเด็น/หัวข้อเรื่องแล้วจึงวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่นำมาบูรณาการ

วิธีที่ ๒ วิเคราะห์และเลือกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มต่างๆแล้วจึงกำหนดประเด็น/หัวข้อเรื่อง

๒.๒ การออกการเรียนการสอนแบบบูรณาการการบูรณาการเชิงเนื้อหาเป็นการผสมผสานเชื่อมโยงเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้ในลักษณะของการหลอมรวมกันเนื้อหาสาระที่นำมาหลอมรวมกันจะต้องมีลักษณะคล้ายกันสัมพันธ์กันหรือต่อเนื่องกันเพื่อจะนำมาเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน

ในการบูรณาการเชิงเนื้อหานั้นครูสังคมนาสามารถบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยมีจุดเน้นภายในกลุ่มสาระเดียวกันโดยนำวิชาต่างๆที่สัมพันธ์กันมาบูรณาการเช่น นำสาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ และ สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

^{๗๐} สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

ส่วนการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้นั้นคือการนำสาระการเรียนรู้กลุ่มคนอื่นๆที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ตั้งแต่ ๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปมาบูรณาการกัน

สื่อแหล่งเรียนรู้และนวัตกรรมในวิชาสังคมศึกษา

๑. สื่อการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาสื่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้นมีอยู่หลายชนิดที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้มีทั้งสื่อประเภทโสตทัศนสื่อสิ่งพิมพ์สื่อภาพและเสียงและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๑.๑ สื่อโสตทัศนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาสื่อโสตทัศนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนหมายถึงการเรียนรู้ผ่านสื่อด้วยการเห็นสื่อด้วยการได้ยินได้ฟังสื่อโสตทัศนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่ได้เรียนอย่างแจ่มแจ้งและยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดอีกด้วยสื่อโสตทัศนที่ครูสอนวิชาสังคมศึกษา

สามารถนำมาใช้ได้ตัวอย่างเช่นกราฟแผนภูมิแผนที่ภาพและภาพชุดการ์ตูนแผ่นป้ายเป็นต้นในการใช้สื่อโสตทัศนเพื่อประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้นครูผู้สอนสามารถใช้ในขั้นตอนการสอนต่างๆคือ

- ๑) ใช้สื่อโสตทัศนเพื่อนำผู้เรียนเข้าสู่บทเรียน
- ๒) ใช้สื่อโสตทัศนประกอบการอธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้น
- ๓) ใช้สื่อโสตทัศนประกอบการสรุปบทเรียน

๑.๒ สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการ

เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้นว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพราะสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อประเภทที่จัดส่งเสริมการอ่านได้มากที่สุด

ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษา มีหลายประเภทได้แก่หนังสือตำราแบบฝึกปฏิบัติเอกสารอัดสำเนาหนังสือพิมพ์วารสารจุลสารหนังสืออ้างอิงพจนานุกรมสารานุกรมรายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์หนังสือภาพโปสเตอร์แผ่นพับ เป็นต้น

๑.๓ สื่อภาพและเสียงประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาสื่อภาพและเสียงเพื่อการศึกษาสามารถนำมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสื่อภาพและเสียงที่ครูสังคมศึกษานิยมนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้แก่ภาพยนตร์สไลด์วีดีทัศน์และรายการวิทยุโทรทัศน์รวมทั้งสื่อเสียงคือแผ่นเสียง

๑.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาหมายถึงสื่อการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรมที่ผลิตขึ้นสำหรับการเรียนการสอนและการฝึกอบรมในรูปของแผ่นแม่เหล็กการ์ดความจำแผ่นซีดีแผ่นวีซีดีหรือฮาร์ดดิสก์

และเผยแพร่โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารของระบบสื่อสารดิจิทัลซึ่งเป็นระบบการสื่อสารที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการผลิตและการเผยแพร่เป็นสำคัญ สื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญในด้านความจำเป็นต่อการศึกษาต่อการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและการทำให้สมบูรณ์กับสถานการณ์และเวลา^{๗๑}

สำหรับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาสามารถนำมาใช้ได้ตัวอย่างเช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาประเภทที่ใช้แบบเอกเทศคือซีดีรอมในรูปแบบของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาผ่านระบบเครือข่ายคือบทเรียนe-Learning

๑.๒ แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

แหล่งการเรียนรู้หมายถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศวิทยาการภูมิปัญญาชาวบ้านและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามศักยภาพแหล่งการเรียนรู้ที่ปรากฏในชุมชนมีอยู่อย่างหลากหลายแหล่งการเรียนรู้จำแนกได้โดยยึดลักษณะการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้เป็น ๔ ประเภทคือ^{๗๒}

- ๑) แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล
- ๒) แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ
- ๓) แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อ
- ๔) แหล่งการเรียนรู้ประเภทวัตถุและอาคารสถานที่

สำหรับแหล่งการเรียนรู้ในการสอนสังคมศึกษาจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งนี้เนื่องจากวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม หากครูผู้สอนสังคมศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการให้นักเรียนทำรายงานหรือใช้วิธีการบรรยายเนื้อหาเพียงอย่างเดียวจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาสังคมศึกษาแหล่งการเรียนรู้สำหรับวิชาสังคมศึกษามีทั้งแหล่งเรียนรู้ระดับประเทศและระดับท้องถิ่น

๑.๓ เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

ครูสังคมศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนอกเหนือจากการใช้สื่ออื่นๆ ดังกล่าวมาข้างต้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในปัจจุบันอย่างมาก

^{๗๑}บุญเลิศ ส่องสว่าง, สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษา ในเอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา หน่วยที่ ๑๐, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๔-๑๒.

^{๗๒}นฤมล ตันขจรเศรษฐ์, แหล่งวิทยาการในชุมชน ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน หน่วยที่ ๑, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐.

ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับข้อมูลใหม่และมีความรู้ที่ทันสมัยดังนั้นควรให้นักเรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษาทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเช่นการหาข้อมูลหรือหลักฐานต่างๆในเว็บไซต์ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เป็นต้น

หลักเกณฑ์ที่อาจนำมาใช้ในการประเมินคุณภาพสารสนเทศคือ

- ๑) ความถูกต้อง
- ๒) ความน่าเชื่อถือ
- ๓) ขอบเขตเนื้อหา
- ๔) วัตถุประสงค์ในการจัดทำ
- ๕) ความทันสมัย
- ๖) การนำมาใช้

การใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการสอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ที่ทันสมัยให้นักเรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การวัดประเมินผลและการวิจัยในวิชาสังคมศึกษา

๑. การวัดและการประเมินผลในวิชาสังคมศึกษา

กัญจนา ลินทร์ตันศิริกุลและโกศลมีคุณได้อธิบายถึง^{๗๓}จุดมุ่งหมายของการประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยให้ความหมายของคำว่า “การประเมิน” หมายถึงกระบวนการที่เป็นระบบในการเก็บรวบรวมวิเคราะห์และตีความหมายของข้อสนเทศเพื่อใช้ในการพิจารณาว่าผู้เรียนสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนหรือไม่เพราะฉะนั้นการที่จะมีข้อสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการประเมินได้จะต้องมีการวัดก่อนผลที่ได้จากการวัดจะอยู่ในรูปของข้อมูลซึ่งอาจเป็นทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณลักษณะแล้วจึงตัดสินคุณค่าจากข้อมูลดังกล่าวว่าดีหรือไม่เพราะฉะนั้นการประเมินเป็นการพยายามที่จะตอบคำถามว่า “ดีอย่างไร” (how good) หากกล่าวโดยสรุปก็คือการประเมิน = การวัด + การตัดสินคุณค่า

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมพฤติกรรมที่ต้องวัดและประเมินผลจึงประกอบด้วย

๑) ความรู้ความเข้าใจในวิชาสังคมศึกษาหรือด้านสติปัญญา

^{๗๓} กัญจนา ลินทร์ตันศิริกุล และโกศล มีคุณ, การประเมินผลและการวิจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะ และวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕), หน้า ๖-๑๓.

๒) เจตคติและค่านิยมในวิชาสังคมศึกษาหรือด้านความรู้สึกละและอารมณ์

๓) ทักษะในวิชาสังคมศึกษาได้แก่ทักษะทางวิชาการและทักษะทางด้านสังคมดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษา

การวัดและประเมินด้านความรู้ความเข้าใจเป็นการประเมินสมรรถภาพทางสมองในส่วนที่เกี่ยวกับสติปัญญาของผู้เรียนความรู้ความสามารถของผู้เรียนเกิดจากการเรียนที่ได้จากการสอนของครูและเกิดจากการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนเองออร์แลนได (Orlandi) ได้จำแนกประเภทของความรู้ในวิชาสังคมศึกษาออกเป็น ๔ ประเภทคือข้อเท็จจริง (facts) มโนคติ (Concepts) หลักการ (Generalization) และโครงสร้างและแบบจำลอง (Structure and Model)^{๗๔}

๑) ข้อเท็จจริงหมายถึงความรู้ที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา เช่นชื่อเวลาสถานที่เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นจำนวน ฯลฯ

๒) มโนคติหมายถึงความรู้ที่ได้จากการศึกษาและทำความเข้าใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยการแยกแยะให้เห็นลักษณะที่แตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน

๓) หลักการหมายถึงความรู้ที่ได้จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติตั้งแต่สองมโนคติขึ้นไป

๔) โครงสร้างและแบบจำลองหมายถึงความรู้ที่ได้จากการรวบรวมข้อเท็จจริงมโนคติและหลักการในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา

พฤติกรรมด้านความรู้ในวิชาสังคมศึกษาเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆตามหลักสูตรกำหนดหากยึดตามแนวคิดของบลูมและคณะ (Bloom.et.at) แบ่งออกเป็น ๖ ชั้นดังนี้^{๗๕}

- ๑) ความรู้ (knowledge)
- ๒) ความเข้าใจ (comprehension)
- ๓) การนำไปใช้ (application)
- ๔) การวิเคราะห์ (analysis)
- ๕) การสังเคราะห์ (synthesis)
- ๖) การประเมิน (evaluation)

^{๗๔} ออร์แลนได (Orlandi, ๑๙๗๑), อ้างใน กัญจนา ลินทรัตน์ศิริกุล และโกศล มีคุณ, การประเมินผลและการวิจัย การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓, หน้า ๑๑-๑๓.

^{๗๕} Bloom, et al., *The Function of Excutive*, (London: Oxford University Pres, 1956).

การวัดความรู้ความคิดตามแนวคิดของบลูมดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวคิดเดิมซึ่งแนวคิดของบลูมได้มีการปรับปรุงใหม่ในปี ๑๙๙๐ โดยแอนเดอร์สันและแครทวอล (Anderson and Krathwohl) โดยแบ่งออกเป็น ๖ ชั้นดังนี้^{๗๖}

- ๑) ความจำ (remembering)
- ๒) ความเข้าใจ (understanding)
- ๓) การประยุกต์ (applying)
- ๔) การวิเคราะห์ (analyzing)
- ๕) การประเมิน (evaluating)
- ๖) การสร้างสรรค์ (creating)

สำหรับความหมายของความรู้ความคิดตามแนวคิดใหม่ในแต่ละชั้นมีดังนี้^{๗๗}

๑) ความจำหมายถึงความสามารถของผู้เรียนในการจำเรื่องราวต่างๆที่ได้เรียนรู้มาแล้วซึ่งเป็นความรู้จากการจำในระยะยาว (long-term memory) คำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดความจำเช่นคำว่าระบุให้นิยามจับคู่บอกรายละเอียดทำรายการบอกชื่อ เป็นต้น

๒) ความเข้าใจหมายถึงความพยายามของผู้เรียนในการเข้าใจความหมายของเรื่องราวต่างๆด้วยการตีความและแปลความจากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้วคำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดความเข้าใจเช่นคำว่าสรุปแยกประเภทแสดงตัวอย่างแปลความหมายเปรียบเทียบ ฯลฯ

๓) การประยุกต์หมายถึงความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปแล้วไม่ใช่ในสถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์ที่แตกต่างจากสถานการณ์เดิมคำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดการประยุกต์เช่นคำว่าแสดงคำนวณประยุกต์แก้ปัญหาสาธิตสร้างรวบรวมดำเนินการเปลี่ยนแปลงค้นหาอภิปรายตรวจสอบ ฯลฯ

๔) การวิเคราะห์หมายถึงความสามารถของผู้เรียนในการแยกแยะเรื่องราวเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆออกเป็นส่วนย่อยๆ คำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดการวิเคราะห์เช่นวิเคราะห์ทดลองคำนวณวิพากษ์ เปรียบเทียบสำรวจจัดกลุ่มเรียงลำดับจำแนกอภิปรายเขียนไดอะแกรมจัดประเภทแยกความแตกต่างแก้ปัญหา ฯลฯ

๕) การประเมินหมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ โดยอาศัยเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนดคำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดและการประเมินผล เช่น ตรวจสอบ

^{๗๖} Anderson, L.W., & Krathwohl, D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition. (New York: Longman, 2001).

^{๗๗} กัญจนา ลินทร์ตันศิริกุล และโกศล มีคุณ, การประเมินผลและการวิจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓, หน้า ๖-๑๓.

กำหนด สมมติฐานวิพากษ์ทดลองตัดสินทดสอบทำนายอ้างอิงเปรียบเทียบประเมินเลือกจัดลำดับ
แยกความแตกต่างสรุป ฯลฯ

๖) การสร้างสรรค์หมายถึงความสามารถของผู้เรียนในการสร้างแนวคิดและ
สารสนเทศใหม่จากการใช้ความรู้ที่ได้เรียนรู้มาก่อนคำกริยาที่ใช้ในการวัดการสร้างสรรค์เช่นพัฒนา
เสนอออกแบบสร้างวางแผนประดิษฐ์ผลิตเขียน ฯลฯ

๒. เจตคติและค่านิยมในวิชาสังคมศึกษา

ตามแนวคิดของออร์แลนโด (Orland) เจตคติในวิชาสังคมศึกษาแบ่งออกเป็น
พฤติกรรมความสามารถที่พึงปรารถนาและพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา

ค่านิยมในวิชาสังคมศึกษามีค่านิยมต่อพฤติกรรมทางประชาธิปไตยที่พึงปรารถนา
สำหรับการประเมินพฤติกรรมด้านเจตคติและค่านิยมมีแนวทางดังนี้

๒.๑ เจตคติแบ่งออกเป็น

๒.๑.๑ พฤติกรรมความสามารถที่พึงปรารถนาประกอบด้วยเจตคติ
ต่อการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์และเจตคติต่อบุคคลอื่น

๑) เจตคติต่อการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ศึกษาพฤติกรรม
มนุษย์สามารถประเมินได้จากการถามบุคคลโดยตรงซึ่งสามารถเลือกทำได้ ๒ วิธีคือใช้คำถามปลายปิด
และคำถามปลายเปิดการใช้คำถามปลายปิดโดยมากจะใช้วิธีของลิเคิร์ต (Likert) ดังตัวอย่างและ
สามารถใช้หลักการต่างๆ ไปในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ได้โดยเห็นด้วยอย่างยิ่งเห็นด้วยไม่ทราบ
ไม่เห็นด้วยไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

๒) เจตคติต่อบุคคลอื่นในการประเมินเจตคติวิธีหนึ่งอาจใช้
สถานการณ์จำลองเช่นบทบาทสมมติคือกำหนดสถานการณ์ของเจตคติและให้ผู้สังเกตสรุปโดยการ
ประเมินเจตคติของผู้เรียนตัวอย่างเช่นความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อชาวนิโกรใช้บทบาทสมมติโดยการ
ให้นักเรียนแสดงเป็นชาวนิโกรและไปเข้าบ้านอยู่อาศัยในกลุ่มชนผิวขาวและให้นักเรียนอีกคนหนึ่ง
แสดงเป็นเจ้าของที่ดิน

นอกจากการประเมินเจตคติต่อบุคคลอื่นตามวิธีที่กล่าวมาแล้วยังสามารถประเมินได้อีกวิธีหนึ่งคือการใช้คำถามปลายเปิดและให้ผู้ตอบเติมคำถามลงในช่องว่างเช่น

- ถ้าฉันเป็นนิโกรฉันจะ....

- ถ้าฉันเป็นยิวฉันจะ....

อย่างไรก็ตามในการประเมินไม่ว่าจะใช้บทบาทสมมติหรือการเติม
คำตอบลงในช่องว่างมักมีปัญหาในการให้คะแนนกล่าวคือเกณฑ์การให้คะแนนจะต้องชัดเจนมิฉะนั้น
จะทำให้การแปลความหมายเจตคติของนักเรียนผิดพลาดได้

๒.๑.๒ พฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนาประกอบด้วยความ
ตระหนักและความสนใจการยอมรับในความรับผิดชอบและความเกี่ยวข้อง^{๗๘}

๑) ความตระหนักและความสนใจการประเมินพฤติกรรมด้านนี้
สามารถประเมินได้โดยใช้คำถามปลายเปิดหรือคำถามปลายปิดดังตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการให้ผู้เรียน
เติมคำตอบเกี่ยวกับความตระหนักต่อปัญหาสังคมในประเทศไทยเช่น

-ปัญหาสังคมที่สำคัญที่ประเทศไทยกำลังประสบคือ

๒) การยอมรับในความรับผิดชอบการประเมินพฤติกรรมด้านนี้
สามารถประเมินได้โดยใช้บทบาทสมมติการเติมคำในช่องว่างการสังเกตมาตรประเมินค่าตัวอย่างเช่น
ครูหรือผู้สังเกตภายนอกสามารถประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นระหว่างที่มีการอภิปรายโดยใช้
มาตรประเมินค่า ๕ ระดับหรือใช้มาตรประเมินค่าในการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนว่าผู้เรียนมี
ความพอใจในการเข้าร่วมแก้ปัญหาสังคมมากน้อยเพียงใด

๓) ความเกี่ยวข้องการประเมินพฤติกรรมด้านนี้สามารถใช้มาตร
ประเมินค่าในการประเมินเช่นเดียวกันตัวอย่างเช่นครูอาจใช้มาตรประเมินค่าแบบลิเคิร์ตในการ
ประเมินว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อบทบาทของพรรคการเมือง

๒.๒ ค่านิยมเป็นพฤติกรรมสำคัญในสังคมศึกษาการประเมิน
ค่านิยมทางประชาธิปไตยที่พึงปรารถนาจะต้องประเมินโดยใช้คำถามแบบความเรียงเช่นต้องการ
ประเมินเกี่ยวกับเสรีภาพในการพูดก็ให้ผู้เรียนแสดงผลที่ดีเกี่ยวกับเสรีภาพในการพูดตามความเชื่อ
ของเขาส่วนอีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการประเมินคือใช้เอกสารค่านิยม (Value sheet) โดยมีคำถามและมี
คำตอบให้ผู้ตอบเลือกตอบเป็นต้น

๓. ทักษะในวิชาสังคมศึกษาตามแนวคิดของออร์แลนดี (Orlandi) ได้
กล่าวถึงทักษะในวิชาสังคมโดยแบ่งออกเป็น^{๗๙}

๓.๑ การแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับ
การรู้แหล่งข้อมูลการแปลความหมายของข้อมูลที่เป็นภาพกราฟิกและสัญลักษณ์

๓.๒ การคิดวิจารณ์ญาณเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการสรุปประเด็น
สำคัญและการตั้งข้อสมมติฐานการประเมินหลักฐานและหาข้อสรุปการกำหนดสมมติฐานอย่างมี
เหตุผล

^{๗๘} พระมหาธวัชชัย วชิรปญโญ. (คำวาปี) “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียน
สาระสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย,” ปริญญาานิพนธ์การศึกษา มหาวิทยาลัย
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐) หน้า ๕๔.

^{๗๙} กัญจนา ลินทร์ตันศิริกุล และโกศล มีคุณ, การประเมินผลและการวิจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ใน
ประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓, หน้า ๑๓-๑๔.

๓.๓ การอยู่ร่วมกับกลุ่มอย่างประชาธิปไตยเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เป็นทางการและกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ

สำหรับการประเมินพฤติกรรมด้านทักษะในวิชาสังคมศึกษามีแนวทางดังนี้

๓.๑ การแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับ

๑) การรู้แหล่งข้อมูลเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการค้นคว้าหนังสือต่างๆในห้องสมุดการหารายชื่อที่ต้องการจากบัตรรายการการหาหนังสืออ้างอิงทางด้านสังคมศึกษาตลอดจนความสามารถในการค้นหาข้อมูลที่เหมาะสมในหนังสือสังคมศึกษาได้

๒) การแปลความหมายของข้อมูลที่เป็นกราฟิกและสัญลักษณ์เป็นการประเมิน เกี่ยวกับความสามารถในการแปลความหมายของแผนที่กราฟตารางแผนภูมิตารางเวลาและการ์ตูน

๓.๒ การคิดวิจารณ์ญาณ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องคือ

๑) การสรุปประเด็นสำคัญและการตั้งข้อสมมติฐานเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการสรุปประเด็นสำคัญหรือหลักการที่สำคัญของเรื่องซึ่งทักษะนี้เป็นทักษะในการวิเคราะห์ปัญหาขั้นต้น

๒) การประเมินหลักฐานและหาข้อสรุปเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการพิจารณาความแตกต่างของสองสิ่งแล้วหาข้อสรุปความสามารถในการหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆความสามารถในการหาเหตุผลและความสามารถในการนำหลักการต่างๆมาประยุกต์ใช้

๓) การกำหนดสมมติฐานอย่างมีเหตุผลเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการกำหนดสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษา ๒-๓ ข้อ

๓.๓ การอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตยเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การวัดทักษะด้านนี้แตกต่างจากการวัดทักษะอื่นๆ กล่าวคือเป็นการพิจารณาถึงความสามารถของผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมอภิปรายวิธีการที่ใช้ในการประเมินคือการสังเกตการใช้มาตราประเมินค่าหรือสื่ออื่นๆประกอบเช่นวิดีโอทัศน์หรือใช้การบันทึกเทปเป็นต้น

ทักษะในวิชาสังคมศึกษานอกจากจะแบ่งตามแนวคิดของออร์แลนโดแล้วในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาจะแบ่งทักษะเป็น ๒ ประเภทคือทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคมที่ครูสังคมศึกษาควรพัฒนาให้นักเรียน

ทักษะทางวิชาการหรือทักษะทางปัญญาเป็นทักษะที่บุคคลใช้เพื่อแสวงหาความรู้จัดกระทำกับความรู้และใช้ความรู้เพื่อการแก้ปัญหา

ส่วนทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่บุคคลใช้เพื่อการอยู่หรือทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นต้นว่าทักษะการสร้างความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การวิจัยในวิชาสังคมศึกษา

๑. แนวคิดการวิจัยในวิชาสังคมศึกษา การวิจัยในวิชาสังคมศึกษาเป็นการแสวงหาความรู้ทางวิชาสังคมศึกษาอย่างเป็นระบบหรือเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยอาศัยวิธีการแสวงหาความรู้ที่เชื่อถือได้มากที่สุดซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีการที่ยอมรับในศาสตร์นั้นๆ ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยที่ประกอบด้วย

- ๑) การกำหนดปัญหาวิจัย
- ๒) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ๓) การออกแบบการวิจัย
- ๔) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๕) การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๖) การแปลผล ข้อค้นพบและการสรุป
- ๗) การเสนอผลรายงานวิจัย

การวิจัยทางสังคมศึกษาอาจแบ่งประเภทได้หลายแบบที่สำคัญคือประเภทของการวิจัยตามการใช้ประโยชน์และประเภทของการวิจัยตามข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย^{๕๐}

๑) ประเภทของการวิจัยตามการใช้ประโยชน์เป็นการจำแนกประเภทของการวิจัยตามความมุ่งหมายในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์แบ่งได้เป็นการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ดังนี้

๒) ประเภทของการวิจัยตามข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นการจำแนกประเภทของการวิจัยตามลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณอาจแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงความสัมพันธ์ และการวิจัยเชิงทดลอง

๒. แนวคิดการวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยปฏิบัติการซึ่งครูผู้สอนทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนหรือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนโดยมีลักษณะดังนี้^{๕๑}

^{๕๐} อ่างแล้ว

^{๕๑} กานดา พูลลาภทวี และวรรณดี แสงประทีปทอง, การทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในโครงการโรงเรียนปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน: ตัวอย่างประสบการณ์ที่คัดสรร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๕-๗.

๑) ผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนส่วนใหญ่คือครูที่ทำหน้าที่สอนในชั้นเรียน

๓. การวิจัยเพื่อพัฒนาในวิชาสังคมศึกษาต้องครอบคลุมการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรพัฒนาวิธีการสอนพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาการวัดและประเมินผลพัฒนาผู้เรียนและผู้สอน

๔. การนำผลการวิจัยไปพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาครูสังคมศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพรวมทั้งเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนโดยเฉพาะในชั้นเรียน

การนำผลการวิจัยจึงควรนำไปใช้ประโยชน์ในวิชาสังคมศึกษาดังนี้^{๘๒}

- ๑) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
- ๒) เพื่อแก้ปัญหการจัดการเรียนการสอน
- ๓) เพื่อพัฒนาหลักสูตร
- ๔) เพื่อนำไปใช้ในการวัดและประเมินผล
- ๕) เพื่อพัฒนาผู้เรียน
- ๖) เพื่อพัฒนาผู้สอน

ความหมาย ของวิชาสังคมศึกษาตามนักการศึกษาทางสังคม ได้ให้ความหมายของวิชาสังคมศึกษาในนานาทรรศนะ เป็นต้นว่า^{๘๓}

จาโรลิเมค (John Jarolimek) กล่าวว่า “สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม ทั้งกล่าวถึงวิธีที่มนุษย์จะใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิต”^{๘๔}

กู๊ด (Carter V.Good) ให้ความหมายว่า “สังคมศึกษา เป็นส่วนต่าง ๆ ของเนื้อหาสาระของสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และภูมิศาสตร์ โดยเลือกแล้วว่า เหมาะสมแก่การศึกษาในระดับ ประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา และมีการพัฒนาขึ้นเป็นรายวิชาต่าง ๆ เพื่อการศึกษาไม่ว่าจะบูรณาการแล้วหรือไม่ และต้องมีทั้งเนื้อหา

^{๘๒} สุจิตรา หงษ์สพฤกษ์, การวัด ประเมิน และวิจัยทางสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา หน่วยที่ ๔, (นันทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๔-๖๔.

^{๘๓} “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา”, รายงานการวิจัย, (โครงการบริการวิชาการแก่สังคม : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๖.

^{๘๔} จอห์น จาโรลิเมค (John Jarolimek) อ้างใน สิริวรรณ ศรีพหล, “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๗), หน้า ๙.

สาระและจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม หรือไม่ก็อยู่ในขอบข่ายที่แคบไปหรือแน่นอนตายตัวของ การศึกษาในแบบผสมผสาน”^{๘๕}

กล่าวโดยสรุป วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ใน สังคม โดยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาและวิธีการในศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาในหมวด สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ สังคมมนุษย์ เศรษฐกิจ กิจกรรมการเมือง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ การเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์การแก้ปัญหาและการวางแนวทางสำหรับอนาคต ทั้งนี้โดยมี เป้าหมายสำคัญ เพื่อมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในสังคมประชาธิปไตย

๒.๖ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอ เมือง จังหวัดหนองคาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาหมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ การศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณรตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในที่นี้ หมายถึง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสังกัดสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดหนองคาย จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วัดศรีสะเกษ โรงเรียนพระธาตุวิทยา โรงเรียนเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโกเสยเขต โรงเรียนวัดโพธิสมภาร

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยในประเทศ

บัญชา ท่าทอง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยผลการวิจัยพบว่าความประพฤติชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อเรียงจากมากไปหาน้อยคือความ รับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการประพฤติตนเป็นคนดีความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชน และประเทศชาติความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัวและความ รับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการศึกษา

^{๘๕} กู๊ด (Carter V. Good), อังใน สิริวรรณ ศรีพหล, “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยาย โอกาส”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐.

ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการศึกษาความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยจำแนกตามเพศและอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนตามห้องเรียนแผนการเรียนเกรดเฉลี่ยสะสมและสถานภาพของผู้ปกครองพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๘๖}

พระชาติรี อุปสโม (สุขสบาย) กระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษาวัดโศการามอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษาวัดโศการามอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๓.๗๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับคือด้านการวางแผน ๓.๘๖ ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ๓.๘๖ ด้านการมีส่วนร่วม ๓.๗๑ ด้านการดำเนินการ ๓.๗๐ ด้านกลยุทธ์เพื่อวางแผนให้บรรลุเป้าหมาย ๓.๖๖

๒) ผลวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบพบว่าความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษาวัดโศการามอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการสรุปได้ว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษาวัดโศการามอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการด้านระดับการศึกษาและด้านจำนวนความถี่ในการเข้าร่วมโครงการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านเพศอายุอาชีพรายได้ตำแหน่งงานการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชายเลนไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษาวัดโศการามอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการได้แก่ ๑. ด้านการวางแผนการวางแผนการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ๒. ด้านกลยุทธ์เพื่อวางแผนให้บรรลุเป้าหมายกลยุทธ์ในการทำตามแผนที่วางเอาไว้ขององค์กรธุรกิจขาดเป้าหมายและไม่ชัดเจน ๓. ด้านการมีส่วนร่วมประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นได้ไม่มากเท่าที่ควร ๔. ตั้งการดำเนินการลำดับขั้นตอนในการดูแลรักษาและฟื้นฟูป่าชายเลนไม่มีความชัดเจน ๕. ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมต้นกล้าบางชนิดไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

^{๘๖} นายบัญชา ท่าทอง “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔พัฒนาความรับผิดชอบต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๗),บทคัดย่อ.

ทดลองภาคสนามกับครูสังคมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต ๒ จำนวน ๓๗ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ชั้นที่ ๓ การทดลองใช้หลักสูตรศึกษาจากครูสังคมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต ๑ จำนวน ๓๐ คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ชั้นที่ ๔ การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรศึกษาจากนักเรียนจำนวน ๘๘๓ คนที่เรียนจากครูสังคมศึกษาที่ผ่านหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาและศึกษาผลการประเมินการใช้หลักสูตรจากครูสังคมศึกษาที่ผ่านหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษา จำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้แบบสอบถามของความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาและแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ยร้อยละส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ประกอบด้วยหลักการของหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสาระของหลักสูตรการวัดและประเมินผลหลักสูตรส่วนการจัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาใช้หลักการฝึกอบรมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานซึ่งเน้นการปฏิบัติระหว่างปฏิบัติงานและ (๒) ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาด้านผลผลิตครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ด้านผลลัพธ์ผู้สังคมศึกษามีพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจที่สุด .๐๑ สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของผู้เรียนจากครูสังคมศึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรพบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และผลการประเมินการใช้หลักสูตรฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

๒.๗.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

วอส (Voss) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลโดยวิธีการสนทนากับผู้บริหารการศึกษาของรัฐแคลิฟอร์เนียที่เลือกมาศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านความรับผิดชอบและด้านโรงเรียนที่มีจริยธรรม วิธีการศึกษาใช้การสัมภาษณ์ บันทึกเทป พิมพ์แล้ว ส่งกลับมา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ร่วมวิจัยแต่ละคนแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมด้านวัฒนธรรม ด้านโครงสร้าง ด้านวิธีดำเนินการ และด้านการเมือง ระดับภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างสูง นอกจากนี้ การรับรู้และความสัมพันธ์ก็แตกต่างกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตามกระบวนการและบริบททางการศึกษาที่แตกต่างกัน ผลกระทบของการตัดสินใจที่กระทำภายในระบบโรงเรียนมีอิทธิพลรอบรับซึ่งเกิดจากชีวิตในสังคมที่ซับซ้อน ปัญหาการปฏิบัติทางจริยธรรมและทางความรับผิดชอบของผู้บริหาร เพื่อให้สอดคล้องกับความท้าทายในช่วงวิกฤติของการศึกษาอเมริกัน มีข้อชี้แนะที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต สรุปได้ว่า เมื่อเป็นที่เข้าใจโรงเรียนเป็นศูนย์ชุมชนแทนที่จะเป็นระบบที่เป็นทางการและถูก ขับดันและควบคุมด้วยบทบาทภาวะ

ผู้นำที่มีการส่งให้ทำไว้แล้ว โรงเรียนจะมีการจูงใจมีข้อผูกพัน และการปฏิบัติอย่างเต็มที่ ความหลากหลายและวัฒนธรรมการรวมกันเข้าอยู่ในการเคลื่อนไหวของชุมชนการศึกษาที่ใหญ่ขึ้น ชุมชนชีวิตโรงเรียนในอุดมคติตกอยู่ในการสนทนาเรื่องจริยธรรมเกี่ยวกับประเด็น ปัญหาโรงเรียนเชิงวิพากษ์วิจารณ์และการตัดสินใจ^{๘๘}

คูเปอร์ บลัม (Kuper blum) ได้ดำเนินการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งซึ่งมีประชากรหลากหลาย โดยทำการสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน ๑๒ คน ครู ๘ คน ผู้ปกครอง ๙ คน และผู้บริหารโรงเรียนเป็นเวลานานกว่า ๘ เดือน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาที่เผชิญหน้าครู ผู้ปกครอง และนักเรียน และการท้าทายที่เผชิญหน้าอาจารย์ใหญ่ซึ่งเกี่ยวข้องในองค์ประกอบขององค์กรด้านโครงสร้างของมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า มีผลการสอนในทางบวกในกลยุทธ์ทางความรู้และทักษะเพื่อการแก้ปัญหาและการจัดการกับข้อขัดแย้งในทางที่สนับสนุนสังคม มีความต้องการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของครู และการสนับสนุนการนำโปรแกรมไปใช้และการทำให้โรงเรียนเป็นสถาบันของโปรแกรมทั่วทั้งโรงเรียนมีความสำคัญของการสื่อสารกับผู้ปกครองและเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองเพื่อสร้างความมั่นใจในการสนับสนุนต่อไปเพื่อความสำเร็จของโปรแกรมที่อาศัยโรงเรียนเป็นฐานสำหรับนักเรียน และมีผล ของการรวมกัน เพื่อสร้างขึ้นโดยรวมปัจจัยต่าง ๆ ของโปรแกรมเข้าด้วยกัน^{๘๙}

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเป็นกรอบแนวคิด และใช้ในการจัดทำคำนิยามศัพท์ และการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ใน การเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย ในครั้งนี้

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

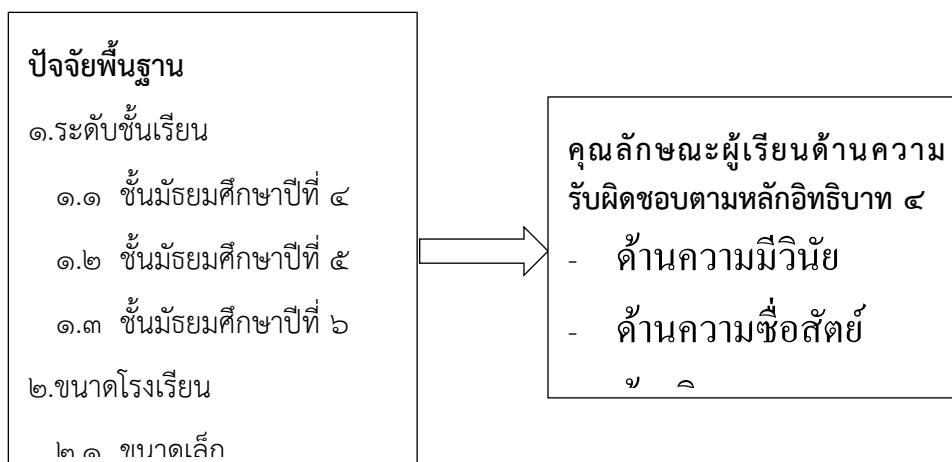
กรอบแนวคิดในการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบผู้เรียนในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคายดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

^{๘๘} นลิน เรืองบุตร. “ปัญหาการจัดการกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในกระบวนการพบ กลุ่มวิธีเรียนแบบทางไกล สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดยโสธร”, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๔๒), รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา.

^{๘๙} นวรัตน์ วงศ์โสภณ. “การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยในตนเองของ เด็กปฐมวัย โดยใช้แนวทางการบริหารจัดการในชั้นเรียนแบบร่วมมือกันสร้างวินัย: กรณีศึกษานักเรียนระดับอนุบาล ๒ โรงเรียนสันติธรรมวิทยาการ จังหวัดยโสธร”, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๔๔), วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา.

ภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การดำเนินการวิจัย
- ๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบผู้เรียน เป็นตัวแปรต้น และคุณลักษณะผู้เรียนด้านความรับผิดชอบเป็นตัวแปรตาม

การดำเนินการวิจัยด้วยการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามในการสำรวจเพื่อจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่างจากประชากรผู้เรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน สิงหาคม ๒๕๖๑ ถึงเดือน มกราคม ๒๕๖๒

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน ๑,๑๗๗ รูป/คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และแบบลำดับ

ชั้น (Simple Random Sampling and Satisfied Random Sampling) โดยตารางของยามานะ
จำนวน ๓๕๔ รูป จากนั้นจึงทำการสุ่มแบบง่ายโดยวิธีการเทียบสัดส่วน^๑ (Questionnaire)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อ
ศึกษาและจัดเก็บข้อมูล การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ
ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล การจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
เป็นแบบสอบถามในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร ครูและนักเรียนในสถานศึกษาระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นและปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด
หนองคาย โดยการใช้เอกสารการจัดการเรียนรู้และแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ของสำนักงานรับรอง
มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการ
วิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน
ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลระดับปัจจัยพื้นฐาน ส่วนบุคคลของผู้ตอบ
แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด จำแนกตาม ระดับปัจจัยพื้นฐาน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูและนักเรียนที่มี
ต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมโดยจำแนกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความมีวินัย ๒) ด้านความซื่อสัตย์ ๓) ด้านจิตอาสา
ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง
น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด
- ๔ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก

^๑พิชิต ฤทธิจรูญ, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: เอ็นเอส ออฟ เดอร์มีสท์,
๒๕๔๔), หน้า ๑๙๙.

- ๓ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านความมีวินัย ๒) ด้านความซื่อสัตย์ ๓) ด้านจิตอาสา

๓.๓.๒ การทดสอบเครื่องมือ นำเครื่องมือแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ ๕ ท่าน และนำเครื่องมือแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทางความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง

(Construct Validity) โดยการหาค่า IOC (Item - Objective Congruence Index)^๒ แล้วนำเครื่องมือแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปหาความเชื่อมั่นหรือทดสอบเครื่องมือ (Try out) ของแบบสอบถามกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) ให้ได้ค่าความสอดคล้องมากกว่า ๐.๐๕ ขึ้นไปทุกข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดนับเท่ากับ 0.922

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามกับผู้เรียนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ข้อมูลเชิงปริมาณ และสถิติ

๓.๓.๔ ประสานงานและเตรียมการวิจัย มีการกำหนดแนวทางการวิจัย การวางแผนการสำรวจ และแผนการจัดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงสถานศึกษาที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย เพื่อประสานงานและขออนุญาตแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง

๓.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๔.๑ การดำเนินการวิจัย จัดการส่งแบบสอบถามสำรวจข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลตัวอย่างในสถานศึกษาที่สุ่มเลือก ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานวิจัย

^๒ สมจิตร์ แก้วนาค, “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมกองทัพอากาศ”, *ปริญญานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๘.

๓.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จากข้อมูลการสำรวจจากแบบสอบถามที่ประมวลผลแล้วมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็น รายงาน ดังนี้

๓.๔.๓ วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากการประมวลผลแบบสอบถามตาม วัตถุประสงค์ว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับใด เปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในปัจจุบันพื้นฐานที่ต่างกัน มีผลเป็นอย่างไร และข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ เป็นอย่างไร แปล ผลข้อมูลค่าความถี่ (Frequency) , ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการ ทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณี ตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method) เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้ จากการประเมินผลมีดังนี้

	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ระดับ มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐-๕.๐๐	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ใน
ระดับ มาก	ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐-๔.๔๙	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ใน
ระดับ ปานกลาง	ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐-๓.๔๙	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ใน
ระดับ น้อย	ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐-๒.๔๙	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ใน
ระดับ น้อยที่สุด ^๓	ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๔๙	แปลว่า มีความคิดเห็นอยู่ใน

๓.๔.๔ จัดทำรายงานผลการวิจัย ด้วยการนำข้อมูลที่ทำการวิเคราะห์จัดทำตาราง ค่าความถี่ (Frequency) , ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) และกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมา รายงานความเรียงทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและสถิติ

^๓ กัลยา วาณิชย์บัญชา, การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย Arithmetic Mean. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๓.

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ใช้เครื่องมือทางคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติ ดังนี้

๑. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ

$$\text{จำนวนประชากรของโรงเรียนต่างๆ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

๒. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย \bar{X} และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. เป็นรายด้านและรายข้อ

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่า เอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแตกต่างแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วย วิธีการของเซฟเฟ้ (Scheffe's method)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป
- ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ๔.๓ ผลการเปรียบเทียบข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ๔.๔ ข้อเสนอแนะและแนวทาง
- ๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ผู้วิจัยนำเสนอตามหัวข้อ ดังนี้

๔.๑.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
%	แทน	คาร์้อยละ (Percentage)
X	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงความถี่แบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงความถี่แบบ F เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Same of square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน (Mean of square)
df	แทน	ขั้นตอนของความอิสระ (Degree of freedom) * แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ ๑ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนร้อยละข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑. ระดับชั้น		
๑.๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	๙๙	๒๘.๐๐
๑.๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๒๑	๓๔.๒๐
๑.๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๑๓๔	๓๗.๙๐
รวม	๓๕๔	๑๐๐
๒. ขนาดโรงเรียน		
๒.๑ โรงเรียนขนาดเล็ก	๑๐๘	๓๐.๕๐
๒.๒ โรงเรียนขนาดกลาง	๑๖๔	๔๖.๓๐
๒.๓ โรงเรียนขนาดใหญ่	๘๒	๒๓.๒๐
รวม	๓๕๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๙๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๓๐ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๒๑รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒๐ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๙๐ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ขนาดเล็กจำนวน ๑๐๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๐ โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน ๑๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๓๐ และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน ๘๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒๐ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย

ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านความมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์ และด้านจิตอาสา โดยพิจารณาเป็นรายด้านตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลัก
 อธิปไตย ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์
 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัด
 หนองคาย โดยภาพรวม

ข้อที่	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอธิปไตย ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	ด้านความมีวินัย	๔.๓๔	๐.๓๒	มาก	๑
๒	ด้านความซื่อสัตย์	๔.๒๔	๐.๔๑	มาก	๒
๓	ด้านจิตอาสา	๔.๑๘	๐.๔๕	มาก	๓
	ภาพรวม	๔.๒๕	๐.๓๐	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักอธิปไตย ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความ
 รับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระ
 ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{x} =
 ๔.๒๕, S.D.=๐.๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่
 ด้านความมีวินัย (\bar{x} = ๔.๓๔, S.D.=๐.๓๒) รองลงมา คือ ด้านความซื่อสัตย์ (\bar{x} = ๔.๒๔, S.D.=๐.๔๑) และ
 ด้านจิตอาสา (\bar{x} = ๔.๑๘, S.D.= ๐.๔๕) เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลัก
 อธิปไตย ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์
 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัด
 หนองคาย ด้านความมีวินัย

ข้อที่	ด้านความรับผิดชอบ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอธิปไตย ๔ มีเนื้อหาในรายวิชาที่ เหมาะสมกับด้านความมีวินัย	๔.๔๖	๐.๖๙	มาก	๑
๒	การจัดการเรียนรู้ด้านความมีวินัยตามหลักอธิปไตย ๔ มี เนื้อหาที่มีความทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน	๔.๒๗	๐.๖๔	มาก	๒
๓	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอธิปไตย ๔ มีรายวิชาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความมีวินัยของผู้เรียน	๔.๓๔	๐.๗๓	มาก	๓

๔	รายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนด้านความมีวินัย	๔.๒๓	๐.๗๓	มาก	๗
๕	รายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยมีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้	๔.๓๖	๐.๖๙	มาก	๓
๖	หลักอิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้	๔.๓๐	๐.๗๓	มาก	๕
๗	อิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี	๔.๔๒	๐.๖๖	มาก	๒
	ภาพรวม	๔.๓๔	๐.๓๒	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย มีความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๓๔, S.D. = ๐.๓๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ ๑ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีเนื้อหาในรายวิชาที่เหมาะสมกับด้านความมีวินัย ($\bar{x} = ๔.๔๖, S.D. = ๐.๖๙$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๗ อิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี ($\bar{x} = ๔.๔๒, S.D. = ๐.๖๖$) และข้อที่ ๕ ในรายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยมีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้ ($\bar{x} = ๔.๓๖, S.D. = ๐.๖๙$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๔ รายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนด้านความมีวินัย ($\bar{x} = ๔.๒๓, S.D. = ๐.๗๓$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย **ด้านความซื่อสัตย์**

ข้อที่	ด้านความซื่อสัตย์	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการเรียนการสอนทุกครั้ง	๔.๑๘	๐.๘๔	มาก	๖
๒	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการวิเคราะห์และออกแบบการเรียนรู้อยู่เสมอ	๔.๓๙	๐.๗๗	มาก	๑
๓	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ เสมอ	๔.๓๐	๐.๗๖	มาก	๒
๔	นักเรียนมีความซื่อสัตย์สามารถค้นหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลายด้วยใจรัก	๔.๒๕	๐.๗๗	มาก	๔

ข้อที่	ด้านความซื่อสัตย์	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๕	นักเรียนมีความซื่อสัตย์วิริยะเพียรทำสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ใช้ได้ดี	๔.๐๙	๐.๘๑	มาก	๗
๖	กิจกรรมการเรียนการสอนด้านความซื่อสัตย์สนุกสนานและมีสาระสำคัญ	๔.๑๙	๐.๗๙	มาก	๕
๗	กิจกรรมการเรียนการสอนด้านความซื่อสัตย์เท่ากับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ได้จริง	๔.๒๙	๐.๗๗	มาก	๓
	ภาพรวม	๔.๒๔	๐.๔๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย ด้านความซื่อสัตย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๓๔, S.D. = ๐.๓๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ ๒ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการวิเคราะห์และออกแบบการเรียนรู้อยู่เสมอ ($\bar{x} = ๔.๓๙, S.D. = ๐.๗๗$) รองลงมา คือ ข้อที่ ๓ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ เสมอ ($\bar{x} = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๗๖$) และ ข้อที่ ๗ กิจกรรมการเรียนการสอนด้านความซื่อสัตย์เท่ากับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ได้จริง ($\bar{x} = ๔.๒๙, S.D. = ๐.๗๗$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๕ นักเรียนมีความซื่อสัตย์วิริยะเพียรทำสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ใช้ได้ดี ($\bar{x} = ๔.๐๙, S.D. = ๐.๘๑$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย **ด้านจิตอาสา**

ข้อที่	ด้านจิตอาสา	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	นักเรียนมีจิตอาสาตามหลักอิทธิบาท ๔ หลังจากได้เรียนรู้แล้ว	๔.๒๒	๐.๘๑	มาก	๓
๒	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อชุมชน	๔.๒๘	๐.๗๘	มาก	๒
๓	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อสังคม	๔.๓๑	๐.๗๖	มาก	๑
๔	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาทำประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน	๔.๑๑	๐.๙๔	มาก	๖
๕	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาที่เกิดจากสื่อต่างๆ	๔.๐๘	๐.๙๐	มาก	๗
๖	กิจกรรมการเรียนการสอนด้านจิตอาสาสนุกสนานและมีสาระสำคัญ	๔.๑๒	๐.๘๗	มาก	๕

ข้อที่	ด้านจิตอาสา	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๗	กิจกรรมการเรียนการสอนด้านจิตอาสาเท่าทันกับโลกสมัยใหม่ และสามารถนำไปประยุกต์ได้จริง	๔.๑๕	๐.๘๕	มาก	๔
	ภาพรวม	๔.๑๘	๐.๔๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย ด้านจิตอาสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๘, S.D.=๐.๔๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ ๓ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อสังคม ($\bar{x} = ๔.๓๑, S.D.=๐.๗๖$) รองลงมา คือ ข้อที่ ๒ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อชุมชน ($\bar{x} = ๔.๒๘, S.D.=๐.๗๘$) และ ข้อที่ ๑ นักเรียนมีจิตอาสาตามหลักอิทธิบาท ๔ หลังจากได้เรียนรู้แล้ว ($\bar{x} = ๔.๒๒, S.D.=๐.๘๑$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๕ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาที่เกิดจากสื่อต่างๆ ($\bar{x} = ๔.๐๘, S.D.=๐.๙๐$) และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตอนที่ ๓ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น และขนาดโรงเรียน โดยการทดสอบค่า t และค่า F วิเคราะห์เป็นรายด้านและโดยรวมทุกด้าน เมื่อพบความแตกต่างอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังตารางที่ ๔.๖ - ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๖ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ระดับชั้น								
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (n= ๙๙)		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ (n= ๑๒๑)		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (n= ๑๓๔)		รวม (n= ๓๕๔)		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านความมีวินัย	๔.๓๒	๐.๓๒	๔.๓๓	๐.๓๑	๔.๓๖	๐.๓๓	๔.๓๔	๐.๓๒	มาก

ด้านความ ซื่อสัตย์	๔.๑๓	๐.๔๗	๔.๒๘	๐.๓๗	๔.๒๙	๐.๓๘	๔.๒๔	๐.๔๑	มาก
ด้านจิต อาสา	๔.๑๗	๐.๔๖	๔.๒๓	๐.๔๖	๔.๑๕	๐.๔๓	๔.๑๘	๐.๔๕	มาก
ภาพรวม	๔.๒๑	๐.๓๖	๔.๒๘	๐.๒๘	๔.๒๖	๐.๒๗	๔.๒๕	๐.๓๐	มาก

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน

การจัดการเรียนรู้ตาม หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ขนาดโรงเรียน							
	ขนาดเล็ก (n= ๑๐๘)		ขนาดกลาง (n= ๑๖๔)		ขนาดใหญ่ (n= ๘๒)		รวม (n= ๓๕๔)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
ด้านความมีวินัย	๔.๒๙	๐.๓๓	๔.๔๓	๐.๒๖	๔.๒๔	๐.๓๗	๔.๓๔	๐.๓๒
ด้านความซื่อสัตย์	๔.๒๖	๐.๓๘	๔.๓	๐.๔๑	๔.๑๑	๐.๔๒	๔.๒๔	๐.๔๑
ด้านจิตอาสา	๔.๑๓	๐.๔๙	๔.๒๘	๐.๓๙	๔.๐๖	๐.๔๗	๔.๑๘	๐.๔๕
ภาพรวม	๔.๒๓	๐.๒๙	๔.๓๓	๐.๒๗	๔.๑๓	๐.๓๔	๔.๒๕	๐.๓๐

ตารางที่ ๔.๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ตามความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น

การจัดการเรียนรู้ตามหลัก อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig
ด้านความมีวินัย	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๗	๒	๐.๐๔	๐.๓๕	๐.๗๑

	ภายในกลุ่ม	๓๖.๐๘	๓๕๑	๐.๑๐		
รวม		๓๖.๑๕	๓๕๓			
ด้านความซื่อสัตย์	ระหว่างกลุ่ม	๑.๗๐	๒	๐.๘๕	๕.๒๒**	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๕๗.๐๐	๓๕๑	๐.๑๖		
รวม		๕๘.๗๐	๓๕๓			
ด้านจิตอาสา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๓	๒	๐.๒๒	๑.๐๙	๐.๓๔
	ภายในกลุ่ม	๖๙.๗๕	๓๕๑	๐.๒๐		
รวม		๗๐.๑๘	๓๕๓			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๔	๒	๐.๑๗	๑.๘๔	๐.๑๖
	ภายในกลุ่ม	๓๒.๐๑	๓๕๑	๐.๐๙		
รวม		๓๒.๓๕	๓๕๓			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ผู้ศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังผลการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ตามตารางที่ ๔.๙

ตาราง ๔.๙ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น ด้านความซื่อสัตย์

ด้านความซื่อสัตย์	\bar{x}	ระดับชั้น		
		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (n= ๙๙)	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ (n= ๑๒๑)	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (n= ๑๓๔)
ระดับชั้น		๔.๑๓	๔.๒๘	๔.๒๙
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔.๑๓	-	-๐.๑๕*	-๐.๑๖*
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	๔.๒๘	-	-	-๐.๐๑
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔.๒๙	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านความซื่อสัตย์ ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นน้อยกว่า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

ตารางที่ ๔.๑๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ตามความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig
ด้านความมีวินัย	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๘	๒	๑.๒๔	๑๒.๙๓**	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๓.๖๗	๓๕๑	๐.๑๐		
รวม		๓๖.๑๕	๓๕๓			
ด้านความซื่อสัตย์	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๘	๒	๐.๙๙	๖.๑๓**	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๕๖.๗๒	๓๕๑	๐.๑๖		
รวม		๕๘.๗๐	๓๕๓			
ด้านจิตอาสา	ระหว่างกลุ่ม	๓.๐๐	๒	๑.๕๐	๗.๘๕**	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๑๘	๓๕๑	๐.๑๙		
รวม		๗๐.๑๘	๓๕๓			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๒	๒	๑.๑๖	๑๓.๕๓**	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๐.๐๓	๓๕๑	๐.๐๙		
รวม		๓๒.๓๕	๓๕๓			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ผู้ศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังผลการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ตามตารางที่ ๔.๑๑-๔.๑๔

ตาราง ๔.๑๑ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา

ศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยรวม	\bar{x}	ขนาดโรงเรียน		
		ขนาดเล็ก (n= ๑๐๘)	ขนาดกลาง (n= ๑๖๔)	ขนาดใหญ่ (n= ๘๒)
ขนาดโรงเรียน		๔.๒๓	๔.๓๓	๔.๑๓
ขนาดเล็ก	๔.๒๓	-	-๐.๑๐*	๐.๐๘*
ขนาดกลาง	๔.๓๓	-	-	๐.๒๐*
ขนาดใหญ่	๔.๑๓	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ โดยภาพรวม ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดกลาง

ตาราง ๔.๑๒ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน ด้านความความมีวินัย

ด้านความรับผิดชอบ	\bar{x}	ขนาดโรงเรียน		
		ขนาดเล็ก (n= ๑๐๘)	ขนาดกลาง (n= ๑๖๔)	ขนาดใหญ่ (n= ๘๒)

ขนาดโรงเรียน		๔.๒๙	๔.๔๓	๔.๒๔
ขนาดเล็ก	๔.๒๙	-	-๐.๑๔*	๐.๐๕*
ขนาดกลาง	๔.๔๓	-	-	๐.๑๙*
ขนาดใหญ่	๔.๒๔	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านความความรับผิดชอบ ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดกลาง

ตาราง ๔.๑๓ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน ด้านความซื่อสัตย์

ด้านความซื่อสัตย์	\bar{x}	ขนาดโรงเรียน		
		ขนาดเล็ก (n= ๑๐๘)	ขนาดกลาง (n= ๑๖๔)	ขนาดใหญ่ (n= ๘๒)
ขนาดโรงเรียน		๔.๒๖	๔.๓๐	๔.๑๑
ขนาดเล็ก	๔.๒๖	-	-๐.๐๔	๐.๑๕*
ขนาดกลาง	๔.๓๐	-	-	๐.๑๙*
ขนาดใหญ่	๔.๑๑	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านความซื่อสัตย์ ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลาง

ตาราง ๔.๑๔ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน ด้านจิตอาสา

ด้านจิตอาสา	\bar{x}	ขนาดโรงเรียน		
		ขนาดเล็ก (n= ๑๐๘)	ขนาดกลาง (n= ๑๖๔)	ขนาดใหญ่ (n= ๘๒)
ขนาดโรงเรียน		๔.๑๓	๔.๒๘	๔.๐๖
ขนาดเล็ก	๔.๑๓	-	-๐.๑๕*	๐.๐๗
ขนาดกลาง	๔.๒๘	-	-	๐.๒๒*
ขนาดใหญ่	๔.๐๖	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านจิตอาสา ต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดกลาง

๔.๔ ข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย

แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ คุณลักษณะผู้เรียนด้านความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง ความรู้สึกรับผิดชอบเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริตการที่บุคคลมีลักษณะความรับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุขนอกจากนี้ ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศหากคนในชาติมีความรับผิดชอบจะเกิดผลดังนี้

๑. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายได้ทันเวลา
๒. คนมีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
๓. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎหมายคุณธรรมจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่มีการบังคับจากผู้อื่น
๔. คนที่มีความรับผิดชอบจะไม่นำความเสื่อมเสียและสร้างความเสียหายแก่ตนเองและสังคม
๕. คนที่มีความรับผิดชอบจะทำให้เกิดความก้าวหน้าสงบสุขต่อตนเองและสังคม
๖. คนที่ขาดความรอบคอบย่อมจะไม่ได้รับความไว้วางใจในการทำงานสำคัญใดๆและมักจะได้รับคำตำหนิในการทำงาน
๗. คนที่ขาดความรับผิดชอบจะเป็นคนเฉยชาไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคใดๆได้ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอกลายเป็นคนไม่มีความสามารถและไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
๘. คนที่ขาดความรับผิดชอบมักจะทำงานใดๆไม่บรรลุจุดหมายไม่ทันเวลา
๙. คนที่ขาดความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในสังคมทำให้สังคมวุ่นวายไม่เรียบร้อยไม่มีระเบียบ

เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติเยาวชนหมายถึงคนหนุ่มสาวที่มีพลังอันสำคัญที่จะสามารถช่วยกันเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตดังนั้นเยาวชนที่ดีควรตระหนักในคุณค่าของตนเอง และร่วมแรงร่วมใจสามัคคีและเสียสละเพื่อส่วนรวมลักษณะของเยาวชนที่ดีเยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมกล่าวคือจะต้องมีธรรมะในการดำเนินชีวิต ได้แก่

๑. การเสียสละต่อส่วนรวมเป็นคุณธรรมที่ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าเพราะถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนจะทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมั่นคง

๒. การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขเพราะถ้าสมาชิกในสังคมยึดมั่นในระเบียบวินัยรู้และเข้าใจสิทธิของตนเองไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดสังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุขเช่นข้าราชการทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างดีที่สุดก็ย่อมทำให้เป็นที่ประทับใจรักใคร่ของประชาชนผู้มารับบริการ

๓. ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมมีความสำคัญเพราะหากสมาชิกในสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของประเทศชาติมาเป็นของตนรวมทั้งผู้นำประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริตก็จะทำให้สังคมมีแต่ความเจริญประชาชนมีแต่ความสุข

๔. ความสามัคคีความรักใคร่กลมเกลียวปรองดอง และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็งแต่หากคนในสังคมเกิดความแตกแยกทั้งทางความคิดและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันจะทำให้สังคมอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด

๕. ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่วถ้าสมาชิกในสังคมมีหิริโอตตัปปะมีความเกรงกลัวและละเอียดในการทำชั่วของสังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุขเช่นนักการเมืองต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงกินไม่เห็นแก่ประโยชน์พวกพ้องโดยต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

๔.๕ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบต่อคุณลักษณะผู้เรียนด้านความรับผิดชอบต่อเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่งความรู้ที่รับผิดชอบต่อเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตอาสา การที่บุคคลมีลักษณะความรับผิดชอบต่อจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อยังเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศหากคนในชาติมีความรับผิดชอบต่อ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกันและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน ๑,๖๓๗ คน จึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธีการเทียบสัดส่วน โดยตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๕๔ คน และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionare) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : F-test) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๙๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๓๐ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๒๑รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒๐ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๐ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ขนาดเล็กจำนวน ๑๐๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๐ โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน ๑๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๓๐ และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน ๘๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒๐ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๒๕, S.D.=๐.๓๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความมีวินัย ($\bar{x} = ๔.๓๔, S.D.=๐.๓๒$) รองลงมาคือ ด้านความซื่อสัตย์ ($\bar{x} = ๔.๒๔, S.D.=๐.๔๑$) และด้านจิตอาสา ($\bar{x} = ๔.๑๘, S.D.= ๐.๔๕$) เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านความมีวินัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มากที่สุด ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีเนื้อหาในรายวิชาที่เหมาะสมกับด้านความมีวินัย รองลงมาคือ อิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีและในรายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยมีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้ ตามลำดับ น้อยที่สุด คือ รายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนด้านความมีวินัย และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านความซื่อสัตย์ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ มากที่สุดมี ได้แก่ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการวิเคราะห์และออกแบบการเรียนรู้อยู่เสมอ รองลงมา นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ เสมอ และ กิจกรรมการเรียนการสอนด้านความซื่อสัตย์ เท่ากับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ได้จริง ตามลำดับ น้อยที่สุด คือ นักเรียนมีความซื่อสัตย์วิริยะเพียรทำสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ใช้ได้ดี และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๕ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านจิตอาสา พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ มากที่สุด ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อสังคมรองลงมา คือ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อชุมชน และ ตามลำดับ น้อยที่สุด คือ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาที่เกิดจากสื่อต่างๆและเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๖ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นน้อยกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕

๕.๑.๙ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน ความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็น น้อยกว่าโรงเรียนขนาดกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

๑. ด้านความรับผิดชอบ จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง นักเรียนมีความคิดเห็น น้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาด กลาง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒. ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็น น้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ด้านจิตอาสา จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง นักเรียนมีความคิดเห็น น้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาด กลางสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๑๐ ข้อเสนอแนะแนวทาง สรุปได้ดังนี้

คุณลักษณะผู้เรียนด้านความรับผิดชอบด้วยหลักอิทธิบาท ๔ การจัดการ เรียนรู้ ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่งความรู้สึกรับผิดชอบ เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิ ของผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริตการที่บุคคลมีลักษณะความรับผิดชอบจะ ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุขนอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็น คุณธรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศหากคนในชาติมีความรับผิดชอบจะเกิดผลดังนี้

๑. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายได้ทันเวลา

๒. คนมีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

๓. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎหมายคุณธรรมจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่มีการบังคับจากผู้อื่น
๔. คนที่มีความรับผิดชอบจะไม่นำความเสื่อมเสียและสร้างความเสียหายแก่ตนเองและสังคม
๕. คนที่มีความรับผิดชอบจะทำให้เกิดความก้าวหน้าสงบสุขต่อตนเองและสังคม
๖. คนที่ขาดความรอบคอบย่อมนจะไม่ได้รับความไว้วางใจในการทำงานสำคัญใดๆและมักจะได้รับคำตำหนิในการทำงาน
๗. คนที่ขาดความรับผิดชอบจะเป็นคนเฉยชาไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคใดๆได้ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอกลายเป็นคนไม่มีความสามารถและไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
๘. คนที่ขาดความรับผิดชอบมักจะทำงานใดๆไม่บรรลุจุดหมายไม่ทันเวลา
๙. คนที่ขาดความรับผิดชอบไม่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในสังคมทำให้สังคมวุ่นวายไม่เรียบร้อยไม่มีระเบียบ

เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติเยาวชนหมายถึงคนหนุ่มสาวที่มีพลังอันสำคัญที่จะสามารถช่วยกันเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตดังนั้นเยาวชนที่ดีควรตระหนักในคุณค่าของตนเอง และร่วมแรงร่วมใจสามัคคีและเสียสละเพื่อส่วนรวมลักษณะของเยาวชนที่ดีเยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือจะต้องมีธรรมะในการดำเนินชีวิต ได้แก่

๑. การเสียสละต่อส่วนรวมเป็นคุณธรรมที่ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าเพราะถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนจะทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมั่นคง
๒. การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขเพราะถ้าสมาชิกในสังคมยึดมั่นในระเบียบวินัยรู้และเข้าใจสิทธิของตนเองไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดสังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุขเช่นข้าราชการทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างดีที่สุดก็ย่อมทำให้เป็นที่ประทับใจรักใคร่ของประชาชนผู้มารับบริการ
๓. ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมมีความสำคัญเพราะหากสมาชิกในสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของประเทศชาติมาเป็นของตนรวมทั้งผู้นำประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริตก็จะทำให้สังคมมีแต่ความเจริญประชาชนมีแต่ความสุข

๔. ความสามัคคีความรักใคร่กลมเกลียวปรองดอง และร่วมมือกันทำงาน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็งแต่หากคนในสังคมเกิดความแตกแยกทั้งทางความคิดและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันจะทำให้สังคมอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด

๕. ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่วถ้าสมาชิกในสังคมมีหิริโอตตัปปะมีความเกรงกลัวและละเอียดในการทำชั่วของสังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุขเช่นนี้การเมืองต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงกินไม่เห็นแก่ประโยชน์พวกพ้องโดยต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ทั้ง ๓ ด้าน ดังนี้

๕.๒.๑.๑ ด้านความรับผิดชอบ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีเนื้อหาในรายวิชาที่เหมาะสมกับด้านความรับผิดชอบ หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี และในรายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบมีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ **สิริวรรณ ศรีพหล** ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษาเพื่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า (๑) ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๕ หน่วยมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ตามที่กำหนดไว้ (๒) ผลสัมฤทธิ์ของการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลการนำชุดฝึกอบรมทางไกลไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าส่วนใหญ่ได้นำไปใช้ โดยเฉพาะหน่วยที่ ๒ และหน่วยที่ ๔ เป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ ขึ้นไป สำหรับโดยที่ ๓ ได้หมดที่ ๕ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำชุดฝึกอบรมไปใช้อยู่ในส่วนของร้อยละ ๗๕.๐๐ ขึ้นไปและหน่วยที่ ๑ ได้นำไปใช้ต่ำกว่าร้อยละ ๔๕.๐๐ และ (๔) ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความรับผิดชอบตลอดจนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นและความรู้เกี่ยวกับการจัดการ

เรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบให้กับผู้เรียนทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นชุดฝึกอบรมทางไกลดังกล่าวจึงเหมาะที่จะใช้เป็นคู่มือสำหรับครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบให้กับนักเรียนอย่างเป็นระบบต่อไป และสอดคล้องการศึกษาของ **บัญชาท่าทอง** ได้ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ความประพฤติดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อเรียงจากมากไปหาน้อยคือความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการประพฤติดตนเป็นคนดีความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชนและประเทศชาติความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัวและความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการศึกษา

๕.๒.๑.๒ ด้านความซื่อสัตย์ พบว่า นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการวิเคราะห์และออกแบบการเรียนรู้อยู่เสมอ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ เสมอ และ กิจกรรมการเรียนการสอนด้านความซื่อสัตย์เท่ากับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ได้จริง สอดคล้องกับคู่มือปลูกฝังค่านิยมของ **คณะอนุกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม** มีความว่า เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติเยาวชนหมายถึงคนหนุ่มสาวที่มีพลังอันสำคัญที่จะสามารถช่วยกันเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตดังนั้นเยาวชนที่ดีควรตระหนักในคุณค่าของตนเอง และร่วมแรงร่วมใจสามัคคีและเสียสละเพื่อส่วนรวมลักษณะของเยาวชนที่ดีเยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมกล่าวคือจะต้องมีธรรมะในการดำเนินชีวิตได้แก่

๑. การเสียสละต่อส่วนรวมเป็นคุณธรรมที่ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าเพราะถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนจะทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมั่นคง

๒. การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขเพราะถ้าสมาชิกในสังคมยึดมั่นในระเบียบวินัยรู้และเข้าใจสิทธิของตนเองไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดสังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุขเช่นข้าราชการทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างดีที่สุดก็ย่อมทำให้เป็นที่ประทับใจรักใคร่ของประชาชนผู้มารับบริการ

๓. ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมมีความสำคัญเพราะหากสมาชิกในสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของประเทศชาติมา为己ของตนรวมทั้งผู้นำประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริตก็จะทำให้สังคมมีแต่ความเจริญประชาชนมีแต่ความสุข

๔. ความสามัคคีความรักใคร่กลมเกลียวปรองดอง และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็งแต่หากคนในสังคมเกิดความแตกแยกทั้งทางความคิดและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันจะทำให้สังคมอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด

๕. ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่วถ้าสมาชิกในสังคมมีหิริโอตตัปปะมีความเกรงกลัวและละเอียดในการทำชั่วของสังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุขเช่นนักการเมืองต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงกินไม่เห็นแก่ประโยชน์พวกพ้องโดยต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

และสอดคล้องกับ **พระชาตรี อุปลโม (สุขสบาย)** ได้ศึกษากระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษาวัดอโศการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ : กรณีศึกษาวัด อโศการามอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๓.๗๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับคือด้านการวางแผน ๓.๘๖ ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ๓.๘๖ ด้านการมีส่วนร่วม ๓.๗๑ ด้านการดำเนินการ ๓.๗๐ ด้านกลยุทธ์เพื่อวางแผนให้บรรลุเป้าหมาย ๓.๖๖

๕.๒.๑.๓ ด้านจิตอาสา พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อสังคม การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อชุมชน และนักเรียนมีจิตอาสาตามหลักอิทธิบาท ๔ หลังจากได้เรียนรู้แล้ว แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ หรือทางแห่งความสำเร็จ นักเรียนสามารถนำหลักแห่งความสำเร็จประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองในการเรียนรู้ทำให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบในด้านจิตอาสา ทำให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัญชา ท่าทอง** ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาคำรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ความประพฤติชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อเรียงจากมากไปหาน้อย คือความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนความรับผิดชอบต่อตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการประพฤติตนเป็นคนดีความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชนและประเทศชาติความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัวและความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการศึกษา ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการศึกษาความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยจำแนกตามเพศและอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนตามห้องเรียนแผนการเรียนเกรดเฉลี่ยสะสมและสถานภาพของผู้ปกครองพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ ซึ่งสรุปประเด็นได้ ดังนี้

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๔.๑.๑. ครูผู้สอนควรเพิ่มเติมสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักธรรมด้านต่าง ๆ ที่ทันสมัยทันต่อโลกปัจจุบันเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และวัยของผู้เรียน มีเทคนิคสามารถอธิบายเหตุการณ์หรือใช้สื่อที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถเข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายยิ่งขึ้นและหลากหลาย

๕.๔.๑.๒. ครูและผู้บริหาร ควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น เชิญผู้มีประสบการณ์หรือผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม มาถ่ายทอดความรู้หรือทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๕.๔.๑.๓. ครูควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายรอบด้าน โดยประกอบกับหลักธรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วย

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๕.๔.๒.๑. ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ

๕.๔.๒.๒. ควรศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้หลักธรรมอื่น ๆ ด้วย

๕.๔.๓ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๕.๔.๓.๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนในสังกัด

๕.๔.๓.๒. ควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนในสังกัด สพม. สพฐ. และเอกชน ด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข. ข้อมูลหตุยภูมิ

(๑) หนังสือ:

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๔.

_____ . คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

_____ . ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๔๖.

_____ . พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

_____ . หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.

กัญญา ลินทร์ตันศิริกุล และโกศล มีคุณ. การประเมินผลและการวิจัยการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕.

กัลยา วานิชย์บัญชา. การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย Arithmetic Mean. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

- กานดา พูนลาภทวี และวรรณดี แสงประทีปทอง. **การทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในโครงการโรงเรียนปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน: ตัวอย่างประสบการณ์ที่คัดสรร.** กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. **หลักการครองตน.** กรุงเทพมหานคร: สนุกอ่าน, ๒๕๔๑.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๙.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ฉลอง มาปรีดา. **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.
- ไชยันต์ รัชชกุล. **ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา หน่วยที่ ๔.** นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. **จิตวิทยาและจิตวิทยาพัฒนาการ.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์, ๒๕๔๓.
- ทิตนา แคมมณี. **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: เสริมสิน พรินเพรส ซิสเต็ม, ๒๕๔๓.
- ธีรรัตน์ กิจจักษ์. **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร.** เพชรบุรี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๒.
- นฤมล ตันทสุรเศรษฐ์. **แหล่งวิทยาการในชุมชน ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน หน่วยที่ ๑.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓.
- นवलเสน่ห์ วงศ์เชิดธรรม. **การวิจัยในชั้นเรียน. โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.** นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๙.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราข. **จริยธรรมธุรกิจ.** กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๙.
- บุญมี แทนแก้ว. **จริยธรรมกับชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๖.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.
- บุญเลิศ ส่องสว่าง. **สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษา ในเอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา หน่วยที่ ๑๐.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.
- ประกาศรี สีหอำไพ. **อ่างใน กรมวิชาการ. กรอบความคิดเพื่อส่งเสริม และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย.** กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.
- ปราณี สังขะตะวรรณ และสิริวรรณ ศรีพหล. **การออกแบบหลักสูตร ในประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีการสอน หน่วยที่ ๒.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.

ปราณี วิธูวานิชย์. **จริยธรรมกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒.

พนัส หันนาคินทร์. **การบริหารบุคคลในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมวิชาการ, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธวิธีการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิกจำกัด, ๒๕๔๔.

_____. **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ขำระเพิ่มเติมช่วงที่ ๑/ยุดิ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔.

_____. **พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา สำนักที่ปรึกษากรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖.

พระมหาวัชชัย วชิรปญโญ. (คำวาปี) “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียน สาระสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย,” ปริญญา นิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พัฒนาข้าราชการพลเรือน. สถาบัน. **คุณธรรมจริยธรรม สำหรับผู้บริหาร**. เอกสารประกอบการบรรยาย. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๒. หน้า ๕.

พิชิต ฤทธิจรูญ. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: แฮาส์ ออฟ เดอร์มีสท์. ๒๕๔๔. หน้า ๑๘๘.

พิสิษฐ์ ศิริรักษ์. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาวิชาการ, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. **แนะแนวจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ ๓ จุดหมายปลายทาง และตัวแท้ของจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงตะวัน, ๒๕๕๓.

_____. **พุทธิกจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๖.

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร. **ศิลปวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๗.

ไพฑูริย์ สีนลรัตน์. **อ้างอิงใน รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. สันติศึกษากับสันติภาพ ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติ ศึกษาหน่วยที่ ๑**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.

ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๔.

รศ.ดร.ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี. **รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

รุ่งนภา นุตราวังศ์. การออกแบบหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในประมวลสาระชุด
วิชาสัมมนาหลักสูตรและการสอน. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
, ๒๕๔๙.

ลิขิต ธีรเวคิน. คนไทยในอุดมคติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๔๘.

วศิน อินทสระ. พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ทองกาว, ๒๕๔๑.

_____. พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิภควาวิทยาลัย,
๒๕๓๘.

วิวัฒน์ ชัดติยะมานะ. เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณลักษณะและจรรยาบรรณครู. สงขลา:
ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๙.

วีรยุทธ วิเชียร. ระบบการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ ภาค ๒ ระบบ
การเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
สำนักพิมพ์กราฟิกอาร์ต, ๒๕๒๖.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๖.

สมชาย เขียวสด. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. เอกสารประกอบการ
บรรยาย. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๔๔. หน้า ๖.

สมเด็จ สีแสง. คู่มือการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: ชมรมพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย, ๒๕๔๔.

สาโรช บัวศรี. วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ในศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ภาค ๒
ระบบการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๖.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน. พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การ
มหาชน, ๒๕๔๗.

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการ
จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙.

สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิง จำกัด,
๒๕๔๗.

สุพพัชรา ชัมเจริญ. การจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๕๔.

สุจิตรา หังสพฤกษ์. การวัด ประเมิน และวิจัยทางสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาการจัด
 ประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา หน่วยที่ ๔. นนทบุรี: สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. จริยธรรมทางวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า, ๒๕๔๒.

สุนน อมรวิวัฒน์. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์
 โครงการกิตติเมธีสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี:
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒.

_____. การประยุกต์พุทธวิธีการสอนในหนังสือจุดเสริมประสิทธิภาพ เทคนิค และวิธีการสอน
 ในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๘.

_____. พุทธวิธีการสอน เอกสารการประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาใน
 ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๓.

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ. วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. พิมพ์ครั้งที่
 ๔. กรุงเทพมหานคร: ภาคพิมพ์, ๒๕๔๖.

(๒) คุชฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

จิรัฐา จรวงษ์. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเรื่องกลยุทธ์การสอน ทักษะการคิดสำหรับนักเรียน
 ระดับประถมศึกษา”. คุชฎีนิพนธ์การศึกษาคุชฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
 บูรพา, ๒๕๕๖.

จุฑาธิป เปี่ยมประถม. “จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูและ
 ผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา”.
 ปริญญาานิพนธ์การบริหารการศึกษาคุชฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา,
 ๒๕๔๕.

ชุมศรี ไพบูลย์กุลกร. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมครูเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช”. ภาคนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 หลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๙.

ติမ်มพร สุภาพ. “การวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
 กรมสามัญศึกษา”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิเทศการศึกษาและ
 พัฒนาหลักสูตร. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

นันทกาญจน์ รัตนวิจิตร. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนว
 ปฏิรูปการเรียนรู้”. คุชฎีนิพนธ์ปรัชญาคุชฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕.

พระครูประโชติจันทร์ทิมล นามจันทโชโต. “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน นามินทรราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระยาอนุমানราชธน. อ่างโน ชูศรี ศิริโคจน์สถิต. “การสร้างแบบวัดจริยธรรมการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔.

เพ็ญแข ประจันปัจฉินิก และคณะ. “การยกระดับคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม: แนวทางและการปฏิบัติ. **รายงานการวิจัยเรื่อง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

ศศิวิมล รังคะภูติ. “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอปากช่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๒.

สมจิตร แก้วนาค. “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมกองทัพอากาศ”. **ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑.

สุรกานต์ จังหาร. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม”. **ภาคินพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.

แสงอุษา แสนสวย. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ”. **ภาคินพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๙.

อดุลย์ เจียกุลธร. “การพัฒนาหลักสูตรการอบรมครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระนอง”. **ภาคินพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๙.

(๓) รายงานวิจัย:

สิริวรรณ ศรีพหล. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง”. **รายงานการวิจัย**. โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖.

- _____ . “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **รายงานการวิจัย**. โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕
- _____ . “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอน วิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา”. **รายงานการวิจัย**. โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒.
- _____ . “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา”. **รายงานการวิจัย**. โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.

(๔) บทความ:

- ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์. “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช”. **วารสารวิชาการ**. ๖ - ๘ สิงหาคม ๒๕๔๖: ๕๘-๖๒.
- บรรจง ชูสกุลชาติ. “แนวความคิดปรับปรุงหลักสูตรเกษตรศาสตร์และคหกรรมศาสตร์เพื่อการทำงาน”. **วารสารมิตรครู**. ๔-๕ (๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒) : ๕.
- สุพล วังสินธ์. “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม”. **สารพัฒนาหลักสูตร**. ๑๑ ๖ ตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๓๔: ๑๙.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. “สวนทางนิพพาน”. **หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ**. ฉบับวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๐: ๑๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

2. Secondary Sources

(I) Books:

- Anderson. L. W. & Krathwohl. D. R. **A Taxonomy for Learning. Teaching and Assessing: A Revision of Bloom’s Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition**. New York: Longman, 2001.
- Banks. J.A.. **Cultural Diversity and Education: Foundations. Curriculum. and Teaching (5th ed.)**. Boston: Allyn and Bacon, 2006.
- Bloom. et at.. **The Function of Executive**. London: Oxford University Pres. 1956.
- Brown. Roger. **Social Psychology**. New York: Free Press, 1965.

Good C.V.. **Dictionary of Education.** 3rd ed. New York: Mc Graw-Hill, 1959.

Griffin. R.W. & Ebert. R.J. **Business.** 5th ed. New Jersey: Prentice-Hall, 1999.

Kohlberg. L. **Development of moral character and moral ideology in moral reasoning. Review of child development research.** Hartford: Connecticut Printers, 1984.

Longman Dictionary of Contemporary English. Burnt Mill: Pitman, 1984.

Mescon. M.H.. Bovee L. & Thill. J.V. **Business Today.** 9th ed. New Jersey: Prentice-Hall, 1999.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการ
เรียนสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย ๒. เพื่อศึกษาความพึงพอใจจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคายดังนี้

- ด้านความมีวินัย
- ด้านความซื่อสัตย์
- ด้านจิตอาสา

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open – ended Questions) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเกี่ยวกับการจัดการเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองจังหวัดหนองคาย

แบบสอบถามในแต่ละตอน จะมีคำชี้แจงขั้นต่อนั้นๆ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามจะได้ทราบว่าจะต้องทำอะไรบ้างอย่างไรบ้าง เพื่อให้การตอบเป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์ กรุณาอ่านคำชี้แจงก่อนแล้วจึงตอบแบบสอบถามและขอได้โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงทุกข้อเพื่อความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม ข้อมูลจะเก็บไว้เป็นความลับและใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้นไม่มี

ส่วนใดที่เกี่ยวข้องหรือจะมีผลกระทบต่อท่านจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม
ชุดนี้ทุกข้อตามความเป็นจริงทั้งนี้คำตอบของท่านจะเป็นข้อมูลเชิงสถิติและจะเป็นประโยชน์ในการ
ศึกษาวิจัยสืบต่อไป

พระมหาเอกชัย วิสุทโธ(โคตรสุนทร)
นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย (✓) หน้าข้อความที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงของ
ท่านมากที่สุด

๑. ระดับชั้น

- () ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓
- () ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
- () ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
- () ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒. ขนาดโรงเรียน

- () โรงเรียนขนาดเล็ก (คือจำนวนต่ำกว่า ๑๒๐ รูป)
- () โรงเรียนขนาดกลาง (คือจำนวน ๑๒๐-๓๐๐ รูป)
- () โรงเรียนขนาดใหญ่ (คือจำนวนเกิน ๓๐๐ รูปขึ้นไป)

ตอนที่ ๒ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความ
รับผิดชอบ และความตั้งใจเรียนในสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษา
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดหนองคายดังนี้

- ๑) ด้านความมีวินัย ๒) ด้านความซื่อสัตย์
๓) ด้านจิตอาสา

ข้อ	รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านความรับผิดชอบ						
๑	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีเนื้อหาในรายวิชาที่ เหมาะสมกับด้านความมีวินัย					
๒	การจัดการเรียนรู้ด้านความมีวินัยตามหลักอิทธิบาท ๔ มีเนื้อหาที่มี ความทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน					
๓	ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีรายวิชาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความมีวินัยของผู้เรียน					

ข้อ	รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๔	รายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนด้านความความมีวินัย					
๕	ในรายวิชาที่จัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยมีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้					
๖	หลักอิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้					
๗	อิทธิบาท ๔ ด้านความมีวินัยที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี					
ด้านความซื่อสัตย์						
๘	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการเรียนการสอนทุกครั้ง					
๙	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการวิเคราะห์และออกแบบการเรียนรู้อยู่เสมอ					
๑๐	นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ เสมอ					
๑๑	นักเรียนมีความซื่อสัตย์สามารถค้นหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลายด้วยใจรัก					
๑๒	นักเรียนมีความซื่อสัตย์วิริยะเพียรทำสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ใช้ได้					
๑๓	กิจกรรมการเรียนการสอนด้านความซื่อสัตย์สนุกสนานและมีสาระสำคัญ					
๑๔	กิจกรรมการเรียนการสอนด้านความซื่อสัตย์เท่ากับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ได้จริง					
ด้านจิตอาสา						
๘	นักเรียนมีจิตอาสาตามหลักอิทธิบาท ๔ หลังจากได้เรียนรู้แล้ว					
๙	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อชุมชน					
๑๐	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาต่อ					

ข้อ	รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	สังคม					
๑๑	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาทำประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน					
๑๒	การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ทำให้นักเรียนมีจิตอาสาที่เกิดจากสื่อต่าง ๆ					
๑๓	กิจกรรมการเรียนการสอนด้านจิตอาสาสนุกสนานและมีสาระสำคัญ					
๑๔	กิจกรรมการเรียนการสอนด้านจิตอาสาเท่าทันกับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ได้จริง					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย

๑. คุณลักษณะผู้เรียนด้านความรับผิดชอบด้วยหลักอิทธิบาท ๔ การจัดการเรียนรู้ ด้านความรับผิดชอบ และสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. คุณลักษณะผู้เรียนด้านความรับผิดชอบด้วยหลักอิทธิบาท ๔ การจัดการเรียนรู้ ด้านความซื่อสัตย์ เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....
.....

๓. คุณลักษณะผู้เรียนด้านความรับผิดชอบด้วยหลักอิทธิบาท ๔ การจัดการเรียนรู้ ด้านจิตอาสาเป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณสำหรับการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ภาคผนวก ข.

รายนามผู้เชี่ยวชาญ
และหนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘ วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร ผอ.ดร.ดิศ ดิศกุล

บันทึกข้อความ

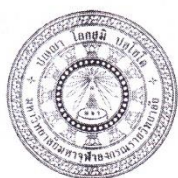
ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘ วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร. สุวิน ทองมั่น

ด้วย พระมหาเอกชัย โคตรสุนทร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๒ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับมอบหมายให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๖๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๓๘ วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร *ดร. สวรรค์ นพวรรณ*

ด้วย พระมหาเอกชัย โคตรสุนทร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๒ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการ
เรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็น

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘

วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร *ยศ. ดร. สมเด็จพระรวมภัก*

ด้วย พระมหาเอกชัย โคตรสุนทร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๒ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขออนุมัติคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘

วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเป็นผู้อยู่ข่ายตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

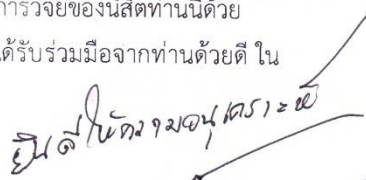
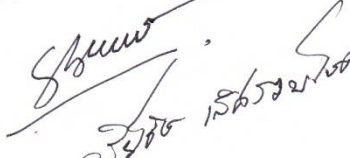
เรียน/เจริญพร **วศ.ดร. อริย์ชัย เกล็ดหอมใส**

ด้วย พระมหาเอกชัย โคตรสุนทร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๒ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขออนุมัติเป็นผู้อยู่ข่ายตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๓๘

วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

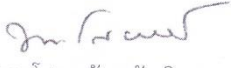
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร **ผศ.ดร. อริย์ชัย เลิศรวมโชค**

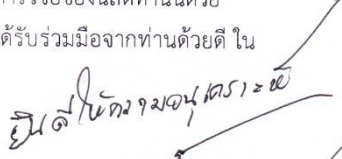
ด้วย พระมหาเอกชัย โคตรสุนทร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๒ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการ
เรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบในการเรียนสาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมี ดร.สมควร นามสีฐาน และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็น
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ
เครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ใน
การช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ผศ.ดร. อริย์ชัย เลิศรวมโชค

ภาคผนวก ค.

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

ข้อที่	คะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	สรุปผลการประเมิน
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗	๐	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๖	ใช้ได้
๘	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๐	๐	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๖	ใช้ได้
๑๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๙	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๐	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

มีค่า IOC อยู่ระหว่าง ๐.๖ - ๑.๐๐

ตารางค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
๑	๐.๕๒
๒	๐.๖๒
๓	๐.๕๔
๔	๐.๖๔
๕	๐.๕๖
๖	๐.๗๔
๗	๐.๔๔
๘	๐.๗๐
๙	๐.๗๐
๑๐	๐.๖๗
๑๑	๐.๕๔
๑๒	๐.๕๘
๑๓	๐.๔๙
๑๔	๐.๕๔
๑๕	๐.๖๒
๑๖	๐.๕๑
๑๗	๐.๖๔
๑๘	๐.๖๐
๑๙	๐.๖๙
๒๐	๐.๖๓
๒๑	๐.๓๘

มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง ๐.๓๘ - ๐.๗๔

ค่าความเชื่อมั่น (α) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๒๒

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล :

วัน เดือน ปีเกิด :

ภูมิลำเนาที่เกิด :

การศึกษา :
อุปสมบท :
สังกัด :
ปีที่เข้าศึกษา :
ปีที่สำเร็จการศึกษา :
ที่อยู่ปัจจุบัน